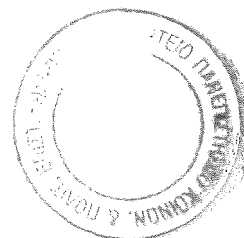

**ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ**

**ΤΜΗΜΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ
ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ**

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΘΕΜΑ :

Η ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΣΤΟ ΠΛΑΝΟ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ
ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ
ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

**Ελπινίκη Παπαδημητρίου
Α.Μ. 0899Μ024**

**Επιβλέπων καθηγητής :
Κωνσταντίνος ΓΕ. Αθανασόπουλος**

ΑΘΗΝΑ, Σεπτέμβριος 2001

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Στην παρούσα εργασία αντικείμενο μελέτης είναι η ειδικότερη νομοθεσία των αναπτυξιακών κινήτρων που ίσχυσαν στην Ελλάδα την Μεταπολίτευση, η αποτελεσματικότητά αυτών η συμβολή τους στην Οικονομική και την Περιφερειακή Ανάπτυξη, καθώς και η παρουσίαση του καθεστώτος αναπτυξιακών κινήτρων στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης : Ισπανία, Πορτογαλία και Ιρλανδία. Η επιλογή των χωρών δεν έγινε κατά τρόπο τυχαίο, αλλά βάση της λογικής ότι πρόκειται για περιφερειακές επίσης χώρες, με επίπεδα ανάπτυξης και προβλήματα παρεμφερή με την χώρα μας.

Τα αναπτυξιακά κίνητρα αποτέλεσαν και αποτελούν ένα βασικότατο εργαλείο για την άσκηση από τη χώρα μας της αναπτυξιακής περιφερειακής πολιτικής. με βασικούς άξονες αφενός την εγκατάσταση ή και μετεγκατάσταση των βιομηχανιών και των άλλων δραστηριοτήτων στη περιφέρεια και την αποσυμφόρηση των ήδη επιβαρυσμένων μεγάλων αστικών κέντρων, και αφετέρου την ενίσχυση της υπάρχουσας βιομηχανικής και βιοτεχνικής κυρίως, παραγωγικής δραστηριότητας, προκειμένου να καταστεί ανταγωνιστική και εκτός των ελληνικών συνόρων.

Η έννοια της περιφερειακής ανάπτυξης, έχει αποτελέσει κατά καιρούς αντικείμενο μελέτης και ήδη έχουν δημοσιευθεί σχετικά έργα. Το θέμα όμως της επίδρασης των αναπτυξιακών κινήτρων στην περιφερειακή ανάπτυξη της χώρας, παραμένει μέχρι στιγμής αδιευκρίνιστο λόγω έλλειψης σχετικών στοιχείων. Οι εργασίες που έχουν κατά καιρούς δημοσιευθεί, δεν επιτρέπουν δυστυχώς την σύνθεση μιας πλήρους εικόνας του θέματος.

Η συγκεκριμένη προσπάθεια διερεύνησης του θέματος κινήθηκε στους ακόλουθους άξονες :

Το πρώτο κεφάλαιο, παρουσιάζει την περιφερειακή διάρθρωση της ελληνικής οικονομίας (1948-1974), παράλληλα με την πληθυσμιακή κατανομή στον ελλαδικό χώρο, για να γίνει κατανοητή η μεταπολεμική μορφή ανάπτυξης της χώρας και η ανάγκη θέσπισης των πρώτων κινήτρων.

Το δεύτερο κεφάλαιο, αναφέρεται στην έννοια, το περιεχόμενο και τους σκοπούς που εξυπηρετούν τα κίνητρα.

Στο τρίτο κεφάλαιο, γίνεται μια ιστορική αναδρομή στα Αναπτυξιακά κίνητρα (και πριν το 1974), ενώ στο τέταρτο κεφάλαιο, παρουσιάζονται εκτενώς οι

Αναπτυξιακοί Νόμοι της Μεταπολίτευσης αλλά και το ιδιαίτερης σημασίας Νομοθετικό Διάταγμα 2687/53.

Το πέμπτο κεφάλαιο, παρουσιάζει το καθεστώς των αναπτυξιακών κινήτρων στις περιφερειακές χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης: Ιρλανδία, Ισπανία και Πορτογαλία.

Τέλος, στο έκτο και τελευταίο κεφάλαιο, γίνεται προσπάθεια να εκτιμηθεί η αποτελεσματικότητα αυτών των Νόμων και να εξετασθεί το μέγεθος των παραγωγικών επενδύσεων που έλαβαν χώρα στην Ελλάδα, την Ιρλανδία, την Ισπανία την Πορτογαλία αλλά και στο σύνολο των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Διατυπώνονται, επίσης, μια σειρά συμπερασμάτων και προτάσεων που άπτονται των θεμάτων που αναλύθηκαν στα προηγούμενα κεφάλαια.

Τα προβλήματα που ανέκυψαν κατά την εκπόνηση της εν λόγω εργασίας, είχαν να κάνουν κυρίως με την αναζήτηση στοιχείων για την Αποτελεσματικότητα των Αναπτυξιακών Κινήτρων, που ίσχυαν μετά την Μεταπολίτευση, καθώς:

Τα διαθέσιμα στατιστικά στοιχεία, που παρέχονται από το ΥΠΕΘΟ, αφορούν την περίοδο μετά το 1990, και συγκεκριμένα έναν μόνο Νόμο τον 1982/90 (για παλαιότερα, δεν υπάρχει η δυνατότητα παροχής τέτοιων στοιχείων λόγω της έλλειψης μηχανοργάνωσης), αλλά και για μετά το 1990, που έχουμε τον τελευταίο Αναπτυξιακό Νόμο (Ν. 2601/98), δεν υπάρχουν ακόμα πλήρη στατιστικά στοιχεία. Προβλήματα, που όμως έγινε κάθε προσπάθεια να ξεπεραστούν.

Για την τελική έκβαση αυτής της προσπάθειας οφείλονται ιδιαίτερες ευχαριστίες στον Επιβλέπων Καθηγητή κ. Κωνσταντίνο ΓΕ. Αθανασόπουλο για την πολύτιμη συνδρομή του καθώς σε όλους εκείνους που αφιέρωσαν λίγο από τον πολύτιμο χρόνο τους για να μου παραχωρήσουν στατιστικά στοιχεία.

Πέραν αυτών, είναι αυτονόητο ότι τυχόν λάθη ή παραλείψεις βαρύνουν εξ ολοκλήρου την υπογράφουσα το εν λόγω κείμενο, το οποίο φυσικά είναι ανοικτό σε οποιεσδήποτε συμπληρώσεις ή παρατηρήσεις.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ.....	σελ. 1
ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ.....	σελ. 3
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	σελ. 5

Κεφάλαιο Α'

Η ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ (1948-1974): ΟΙ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΕΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΔΙΑΦΟΡΟΠΟΙΗΣΗΣ

1. Η περίοδος 1948 – 1962.....	σελ. 6
2. Η περίοδος 1962-1974.....	σελ. 7

Κεφάλαιο Β'

ΒΑΣΙΚΕΣ ΕΝΝΟΙΕΣ: Η ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΗ ΕΠΕΝΔΥΣΗ. ΕΝΝΟΙΑ, ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ, ΕΙΔΗ ΚΑΙ ΣΚΟΠΟΙ ΤΩΝ ΚΙΝΗΤΡΩΝ

1. Η Παραγωγική Επένδυση.....	σελ. 10
α. Η έννοια της παραγωγικής επένδυσης.....	σελ. 10
β. Οι υπαγόμενες επιχειρηματικές δραστηριότητες.....	σελ. 11
2. Τα Αναπτυξιακά Κίνητρα.....	σελ. 12
α. Έννοια και περιεχόμενο των Αναπτυξιακών Κινήτρων.....	σελ. 12
β. Κατηγορίες κινήτρων.....	σελ. 14
γ. Είδη κινήτρων.....	σελ. 14
δ. Σκοποί κινήτρων.....	σελ. 16

Κεφάλαιο Γ'

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΩΝ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΩΝ ΚΙΝΗΤΡΩΝ

1. Αναπτυξιακά Κίνητρα στην μεταπολεμική Ελλάδα.....	σελ. 17
2. Αναπτυξιακά Κίνητρα στην περίοδο της Δικτατορίας.....	σελ. 19
3. Αναπτυξιακά Κίνητρα στην Μεταπολίτευση.....	σελ. 20

Κεφάλαιο Δ'
ΤΟ ΝΟΜΟΔΙΑΤΑΓΜΑ 2687/53 ΚΑΙ ΟΙ
ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΟΙ ΝΟΜΟΙ ΤΗΣ ΜΕΤΑΠΟΛΙΤΕΥΣΗΣ

1. Εισαγωγή.....	σελ. 22
2. Νομοθετικό Διάταγμα 2687/53.....	σελ. 23
3. Νόμος 289/76.....	σελ. 24
4. Νόμος 742/77.....	σελ. 26
5. Νόμος 849/78.....	σελ. 27
6. Νόμος 1116/81.....	σελ. 30
7. Νόμος 1262/82.....	σελ. 34
8. Νόμος 1892/90.....	σελ. 37
9. Νόμος 2234/94.....	σελ. 39
10. Νόμος 2601/98.....	σελ. 40

Κεφάλαιο Ε'
ΤΑ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΑ ΚΙΝΗΤΡΑ ΣΕ ΧΩΡΕΣ – ΜΕΛΗ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΙΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ.
Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΙΡΛΑΝΔΙΑΣ, ΤΗΣ ΙΣΠΑΝΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑΣ.

1. Ιρλανδία.....	σελ. 45
2. Ισπανία.....	σελ. 50
3. Πορτογαλία.....	σελ. 57

Κεφάλαιο ΣΤ'
ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΩΝ ΝΟΜΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ.
ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΕΠΕΝΔΥΤΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΜΕ ΙΡΛΑΝΔΙΑ,
ΙΣΠΑΝΙΑ, ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ ΚΑΙ ΜΕ ΤΟ ΣΥΝΟΛΟ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΙΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ

1. Τα στοιχεία που υπαγορεύουν την αποτελεσματικότητα των Αναπτυξιακών Νόμων.....	σελ. 63
2. Η περίοδος μέχρι και το 1981.....	σελ. 64
3. Η περίοδος μετά το 1981 έως σήμερα.....	σελ. 69
4. Η Ελλάδα σε σχέση με την Ιρλανδία, την Ισπανία, την Πορτογαλία και με το σύνολο της Ευρωπαϊκής Ένωσης.....	σελ. 76
5. Διαπιστώσεις – Συμπεράσματα - Προτάσεις.....	σελ. 80

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	σελ. 86
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ.....	σελ. 89

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η αναπτυξιακή διαδικασία που ακολουθήθηκε μεταπολεμικά στην Ελλάδα, αλλά και στον διεθνή χώρο, είχε ως αποτέλεσμα την υπερσυγκέντρωση των συντελεστών παραγωγής, την υπερεκμετάλλευση ορισμένων φυσικών πόρων και την αδρανοποίηση άλλων, οδηγώντας στη δημιουργία ανισοτήτων που εκφράστηκαν με έμφαση στον χώρο.

Το φαινόμενο αυτό καταγράφεται με τον όρο "Περιφερειακές Ανισότητες". Η άρση αυτών των ανισοτήτων οδήγησε στην άσκηση της Περιφερειακής Πολιτικής ώστε να γίνει εφικτή μια εξισορρόπηση ή άμβλυνση των ανισοτήτων αυτών. Η αντιμετώπιση του Περιφερειακού Προβλήματος, αποτελεί βασικό αντικειμενικό σκοπό της οικονομικής πολιτικής του σύγχρονου κράτους.

Οι χωρικές ανισότητες εκφράζονται μέσα από πολλαπλά σχήματα, συνήθως δυαδικών χωρικών ενοτήτων, με διαφορετικές αφετηρίες και κριτήρια (π.χ. πόλη-ύπαιθρος, παράκτιες-ορεινές περιοχές, νησιωτικοί-ηπειρωτικοί χώροι).

Οι διάφορες περιφέρειες ανάλογα με το επίπεδο και τον βαθμό ανάπτυξής τους, ή τον βαθμό προβληματικότητάς τους, προκαλούν την εφαρμογή προγραμμάτων περιφερειακής ανάπτυξης με ποσοτικούς και ποιοτικούς στόχους.

Η Περιφερειακή Πολιτική, ορίζεται, σαν ένα σύνολο σκοπών, μέσων και φορέων που ενεργοποιούνται για την αντιμετώπιση του περιφερειακού προβλήματος, και περιλαμβάνει την εφαρμογή συστημάτων μέτρων, σε συγκεκριμένη χρονική περίοδο για την επίτευξη των προσδιορισμένων σκοπών.

Στην άσκηση της Περιφερειακής Πολιτικής και στη ρύθμιση των ζητημάτων σε περιφερειακό επίπεδο, συμμετέχουν αρκετοί φορείς - δημοσίου ή ιδιωτικού χαρακτήρα - σε επίπεδο είτε κεντρικό, είτε περιφερειακό ή και τοπικό. Οι φορείς αυτοί μπορεί να ασκούν άμεσα περιφερειακή πολιτική ή να επηρεάζουν έμμεσα την περιφερειακή πολιτική μέσω των αποφάσεών τους (π.χ. ΔΕΚΟ).

Από τα κυριότερα μέσα που χρησιμοποιεί η Περιφερειακή Πολιτική για την επίτευξη μιας όσο το δυνατόν ισόρροπης ανάπτυξης, είναι οι Αναπτυξιακοί Νόμοι (τα Κίνητρα).

Η εργασία αυτή στοχεύει στην παρουσίαση της ελληνικής νομοθεσίας περί κινήτρων, με εκτενή αναφορά στους Νόμους της Μεταπολίτευσης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α'

Η ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ (1948-1974): ΟΙ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΕΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΔΙΑΦΟΡΟΠΟΙΗΣΗΣ

1. Η περίοδος 1948-1962

Ξεκινώντας αυτό το κεφάλαιο θα ήταν χρήσιμο να σημειώσουμε ότι, παίρνουμε σαν αφετηρία το έτος 1948 για να μελετήσουμε την πορεία της ελληνικής οικονομίας, και εν γένει της ελληνικής ανάπτυξης, γιατί από τη χρονιά αυτή και ύστερα μπορούμε να μιλάμε ουσιαστικά, για τις πρώτες προσπάθειες αναδιάρθρωσης του Ελληνικού Κράτους, που μόλις έχει βγει από τη δίνη των πολέμων και προσπαθεί να ανασυγκροτηθεί. Είναι η αφετηρία της μεταπολεμικής πορείας της χώρας.

Το κύριο χαρακτηριστικό της περιφερειακής οργάνωσης σ' αυτή την περίοδο (1948-1962) υπήρξε η συγκέντρωση πληθυσμού και δραστηριοτήτων στην Αθήνα. Το 1951 η περιοχή της πρωτεύουσας συγκεντρώνει το 18% του συνολικού πληθυσμού της χώρας και το 22% το 1961, ενώ ο συνολικός αστικός πληθυσμός είναι 43,4%.

Αυτή η συγκέντρωση πληθυσμού συνοδεύεται από μια ακόμη εντονότερη συγκέντρωση των βιομηχανικών δραστηριοτήτων. Το 1958 το 45,7% των επιχειρήσεων που απασχολούν πάνω από 10 άτομα είναι εγκατεστημένες στην Αθήνα και καλύπτουν το 52,2% της απασχόλησης. Αν υπολογιστεί το σύνολο των μεταποιητικών δραστηριοτήτων, η συγκέντρωσή τους εξακολουθεί να ξεπερνάει τη συμμετοχή του πληθυσμού.

Φυσικά, αυτή η συγκέντρωση, αντιστοιχούσε στον κυρίαρχο ρόλο της πρωτεύουσας στο σύνολο των διοικητικών και παραγωγικών δραστηριοτήτων, και αντανakλούσε επίσης την εισοδηματική διαφοροποίηση των περιφερειών της χώρας. Το κατά κεφαλήν εισόδημα των υπολοίπων περιφερειών κυμαινόταν το 1961 ανάμεσα στο 40% (Ηπειρος) και 69% (Δυτική και Κεντρική Μακεδονία) του εισοδήματος της περιφέρειας Αττικής, όπου περιλαμβάνονται και τα νησιά του Αιγαίου.

Ιδιαίτερης σημασίας είναι και οι διαρθρωτικές πλευρές της περιφερειακής κατανομής της βιομηχανικής δραστηριότητας.

Εκτός από τη σχετική συγκέντρωση των μεγαλύτερων μονάδων στην περιοχή της Αθήνας, και ο υπολογισμός των συντελεστών χωροταξικής συγκέντρωσης για το 1958 ανά βιομηχανικό κλάδο, δείχνει μια συγκέντρωση στους κλάδους των κεφαλαιουχικών, ενδιάμεσων και καταναλωτικών αγαθών διαρκείας (π.χ. προϊόντα πετρελαίου, μεταλλουργία, ηλεκτρικές συσκευές, μηχανές κλπ.). Αυτή η "δυσαναλογία" της κλαδικής βιομηχανικής διάρθρωσης δείχνει την προώθηση μιας διαφοροποιημένης και ολοκληρωμένης σχετικά βιομηχανικής παραγωγικής βάσης στην Αθήνα.

Η διάρθρωση της περιφερειακής οικονομίας αντανakλάται επίσης στο διαπεριφερειακό και το εξωτερικό εμπόριο. Η περιοχή της Αθήνας καλύπτει το 81% του συνολικού εμπορικού ελλείμματος της χώρας το 1958, ενώ αντίθετα εμφανίζεται πλεονασματική σχετικά με όλες τις υπόλοιπες περιφέρειες.

Για την επίδοση των υπολοίπων περιφερειακών στο διαπεριφερειακό εμπόριο, αναφέρεται χαρακτηριστικά ότι, μόνο τρεις περιοχές (Στερεά Ελλάδα, Θεσσαλία, Πελοπόννησος) δεν παρουσιάζουν έλλειμμα.

Οι σχέσεις αυτές, αν πρέπει να αναλυθούν περισσότερο για την εκτίμηση της σημασίας τους, υποδεικνύουν τον κεντρικό ρόλο της Αθήνας σαν "μεσολαβητή" ανάμεσα στις περιφέρειες και τις διεθνείς ανταλλαγές.

2. Η περίοδος 1962-1974

Την περίοδο αυτή δύο φαινόμενα, η εισβολή ξένου κεφαλαίου και η εξωτερική μετανάστευση, πήραν εξαιρετικά μεγάλη έκταση, και μαζί με τη σύνδεση της χώρας με την ΕΟΚ, χαρακτηρίζουν τις αναδιαρθρώσεις της εθνικής και της περιφερειακής οικονομίας.

Σημειώνουμε όμως ότι, όσον αφορά τη χωροθέτηση των ξένων επενδύσεων, αυτή υπάκουε σίγουρα σε μια λογική ενδο-βιομηχανικών εξαρτήσεων που, στο βαθμό που αντιστοιχούσε σε διεθνή και όχι σε εθνικά κυκλώματα, δεν ήταν το ίδιο ευαίσθητη στους μηχανισμούς που προκαλούσαν τη συγκέντρωση των εθνικών επιχειρήσεων.

Συμπληρωματικά με την εισαγωγή ξένου κεφαλαίου θα πρέπει να αντιμετωπιστεί και η εξαγωγή εργατικής δύναμης.

Στην περίοδο που εξετάζουμε η μετανάστευση πήρε εκρηκτικές διαστάσεις: τη δεκαετία '61-'71, περίπου 900.000 (10% του συνολικού πληθυσμού, και πάνω από το 25% του ενεργού πληθυσμού της χώρας) μεταναστεύουν στο εξωτερικό προς αναζήτηση εργασίας. Αποτέλεσμα αυτής της κίνησης, σε συνδυασμό με την εντατικοποίηση της εγκατάλειψης της υπαίθρου για τις πόλεις - ιδίως την Αθήνα και την Θεσσαλονίκη - είναι ότι οι περισσότερες περιφέρειες παρουσιάζουν απόλυτη πληθυσμιακή μείωση, που για πολλές επιμέρους περιοχές κινείται γύρω στο 20% του πληθυσμού τους (Ευρυτανία, Δράμα, Φλώρινα, Σέρρες, Γρεβενά, Μεσσηνία, Λακωνία κ.α.).

Γεγονός είναι επίσης ότι η περιοχή της Αθήνας και ο Νομός Αττικής εξακολουθούν να έλκουν βιομηχανικές μονάδες, παρά τους περιορισμούς εγκατάστασης και τα κάποια κίνητρα αποκέντρωσης των επενδύσεων: το 1970-74 από τις 972 νέες βιομηχανικές μονάδες που απασχολούν πάνω από 10 άτομα, οι 444 (το 45,7%) με νέες θέσεις απασχόλησης, εγκαταστάθηκαν στην Αττική και μαζί με όσες εγκαταστάθηκαν στο Νομό Θεσσαλονίκης, συγκέντρωσαν το 62,9% των νέων βιομηχανιών και το 57,7% της νέας απασχόλησης.

Από μια σειρά μελετών γι' αυτή την περίοδο, στις οποίες χρησιμοποιούνται σύνθετοι δείκτες και κριτήρια που αναφέρονται στη δημογραφική εξέλιξη, τη λειτουργική εξειδίκευση και την κοινωνική διάρθρωση, καταλήγουμε σε ένα φαινόμενο Βασικής Πόλωσης που εκφράζεται γεωγραφικά ανάμεσα στο "κέντρο" και την "περίμετρο" της χώρας.

Ακόμα και όπου παρουσιάστηκαν τάσεις αποκέντρωσης της βιομηχανικής απασχόλησης (1963-73), για το σύνολο της χώρας παρουσιάζεται σχετική τάση συγκέντρωσης. Αυτό μπορεί να ερμηνευτεί και σαν μια αύξηση της πόλωσης ανάμεσα σε μια κεντρική περιοχή δυναμικής ανάπτυξης (π.χ. Β. Πελοπόννησος) και μια περιμετρική ζώνη λιγότερο αναπτυγμένων περιοχών (π.χ. Ν. Πελοπόννησος).

Με άλλα λόγια στην κεντρική περιοχή περιλαμβάνονται οι περισσότεροι κύριοι και δευτερεύοντες πόλοι και άξονες ανάπτυξης της χώρας. Στην κεντρική περιοχή συγκεντρώνονται οι σύγχρονες παραγωγικές μονάδες που σκοπεύουν τόσο στην εσωτερική όσο και στην εξωτερική αγορά. Αντίθετα, η περιμετρική περιοχή στηρίζεται σε μια τοπική ανάπτυξη βασισμένη στην αγροτική και βιοτεχνική παραγωγή, που συμπίεζεται λόγω ακριβώς της βελτίωσης της ανταγωνιστικότητας της κεντρικής περιοχής.

Αυτά και άλλα πολλά στοιχεία που προκύπτουν από μελέτη και έρευνες για την οικονομική εξέλιξη και την πρόοδο των περιφερειών της Ελλάδας, καταδεικνύουν το μεγάλο πρόβλημα των αναπτυξιακών ανισοτήτων ανάμεσα στις διάφορες περιοχές. Και όχι μόνο καταδεικνύουν ένα υπαρκτό πρόβλημα, αλλά κάνουν επιτακτική την λήψη αναγκαίων μέτρων για να γίνει εφικτή η εξισορρόπηση ή η άμβλυνση των ανισοτήτων αυτών. Μια σημαντική κατηγορία μέτρων (μέσων) στα πλαίσια μιας οργανωμένης και ολοκληρωμένης αναπτυξιακής περιφερειακής πολιτικής είναι, όπως αναφέρθηκε, οι Αναπτυξιακοί Νόμοι (τα Κίνητρα).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β'
ΒΑΣΙΚΕΣ ΕΝΝΟΙΕΣ: Η ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΗ ΕΠΕΝΔΥΣΗ.
ΕΝΝΟΙΑ, ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ, ΕΙΔΗ ΚΑΙ ΣΚΟΠΟΙ ΤΩΝ ΚΙΝΗΤΡΩΝ

1. ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΗ ΕΠΕΝΔΥΣΗ

α. Έννοια Παραγωγικής Επένδυσης

Τα υπό εξέταση κίνητρα, παραχωρούνται επιλεκτικά στις επιχειρήσεις που σκοπεύουν να πραγματοποιήσουν παραγωγικές επενδύσεις. Ως τέτοιες, θεωρούνται εκείνες που συμβάλουν στην οικονομική πρόοδο της χώρας και μέσω των οποίων επιτυγχάνεται η αύξηση της εθνικής παραγωγής καθώς και η εθνική απασχόληση ενώ παράλληλα ευνοείται η αύξηση των εξαγωγών και η εξοικονόμηση συναλλαγματικών πόρων, καθώς εντείνεται η εισροή συναλλάγματος. Ενδεικτικά, ως παραγωγικές επενδύσεις λαμβάνουμε τις εξής :

- Κατασκευή, επέκταση και εκσυγχρονισμός βιομηχανοστάσιων, κτιριακών εγκαταστάσεων, ξενοδοχειακών καθώς και βοηθητικών εγκαταστάσεων των υπαγόμενων επιχειρήσεων
- αγορά βιοτεχνικών κτιρίων που βρίσκονται σε ΒΙΠΕ, τεχνοπόλεις ή τεχνολογικά πάρκα.
- αγορά και εγκατάσταση νέων μηχανημάτων και λοιπού μηχανολογικού – τεχνικού εξοπλισμού παραγωγής,
- αγορά σύγχρονων συστημάτων αυτοματοποίησης διαδικασιών και μηχανοργάνωσης, συμπεριλαμβανομένου των δαπανών λογισμικού και εκπαίδευσης του προσωπικού.
- δαπάνες μελετών που αποσκοπούν στην εισαγωγή, ανάπτυξη και εφαρμογή της νέας τεχνολογίας, τεχνογνωσίας και σύγχρονων μεθόδων.
- δαπάνες μετεγκατάστασης επιχειρήσεων,
- αγορά μεταφορικών μέσων διακίνησης υπαλληλικού προσωπικού και εμπορευμάτων,
- κατασκευή νέων εργατικών κατοικιών και αγορά – εγκατάσταση εξοπλισμού για στέγαση, αναψυχή, κατάρτιση των εργαζομένων.

- δημιουργία, επέκταση και εκσυγχρονισμός ξενοδοχειακών εγκαταστάσεων, κεντρικών αγορών, λιμένων σκαφών αναψυχής, χωρών με λειτουργίες πολιτιστικού χαρακτήρα κ.α.
- Δαπάνες επενδύσεων παραγωγής καινοτομικών προϊόντων

β. Υπαγόμενες επιχειρηματικές δραστηριότητες

Σε άμεση σχέση με τα παραπάνω, οι επιχειρήσεις που κατά κύριο λόγο κρίνονται επιλέξιμες από τους αναπτυξιακούς νόμους, είναι οι παρακάτω :

- μεταποιητικές, βιομηχανικές, βιοτεχνικές και χειροτεχνικές επιχειρήσεις κλάδων με δυναμικές προοπτικές,
- επιχειρήσεις ανάπτυξης λογισμικού*,
- επιχειρήσεις (εργαστήρια) παροχής υπηρεσιών ποιότητας*,
- γεωργικές, δασικές, κτηνοτροφικές και αλιευτικές επιχειρήσεις σύγχρονης τεχνολογίας,
- μεταλλευτικές και λατομικές επιχειρήσεις,
- έργα τεχνικής βοήθειας (παροχή τεχνικών συμβουλών και πληροφόρηση) για βιομηχανία και βιοτεχνία, που προέρχονται από συνεταιρισμούς, επιμελητήρια και επαγγελματικές οργανώσεις,
- κέντρα κοινής επιχειρηματικής δράσης, στα οποία μπορούν να συμμετέχουν Α.Ε.Ι ή ερευνητικά κέντρα*,
- επιχειρήσεις αξιοποίησης αγροτικών, βιομηχανικών και αστικών απορριμμάτων / απόβλητων,
- επιχειρήσεις αγροτικών ή αγροτοβιομηχανικών συνεταιρισμών,
- επιχειρήσεις παραγωγής ενέργειας και μηχανισμών εξοικονόμησης ενέργειας,
- επιχειρήσεις παραγωγής βιομάζας,
- επιχειρήσεις επεξεργασίας γεωργικών, κτηνοτροφικών και αλιευτικών προϊόντων,
- επιχειρήσεις υγρών καυσίμων και υγραερίων,
- Εταιρίες Διεθνούς Εμπορίου που λειτουργούν ως ανώνυμες εταιρίες*,

* υπάγονται στον νέο νόμο 2601/98

- ξενοδοχειακές επιχειρήσεις και ξενώνες, καθώς και επιχειρήσεις παροχής υπηρεσιών στήριξης τουριστικών ξενοδοχειακών μονάδων,
- επιχειρήσεις εκμετάλλευσης ιαματικών πηγών και κέντρα χειμερινού τουρισμού,
- επιχειρήσεις που στεγάζονται σε κτήρια που χαρακτηρίζονται διατηρητέα ή παραδοσιακά.

2. ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΑ ΚΙΝΗΤΡΑ

α. Έννοια και Περιεχόμενο των Αναπτυξιακών Κινήτρων

Τα Αναπτυξιακά κίνητρα αποτελούν μέρος της γενικότερης πολιτικής οικονομικής ανάπτυξης αλλά και της ειδικότερης πολιτικής περιφερειακής ανάπτυξης.

Πρόκειται για Νομοθετήματα που στοχεύουν στη βιομηχανική αναδιάρθρωση και στην οικονομική ανασυγκρότηση: με τα κίνητρα παρέχονται συνήθως ευνοϊκοί όροι εγκατάστασης ή μετεγκατάστασης των επενδύσεων σε περιοχές λιγότερο ανεπτυγμένες και μη-επιβαρυνμένες, γεγονός που συνεπάγεται την τόνωση της απασχόλησης στην περιοχή, την παραμονή των κατοίκων της εκεί και άρα την μη-ερήμωση της περιοχής και επακόλουθα την ανάπτυξή της.

Τα επενδυτικά κίνητρα αποτελούν ένα από τα σημαντικότερα μέσα της διαρθρωτικής πολιτικής για την ενίσχυση του παραγωγικού δυναμικού της χώρας, τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της ελληνικής οικονομίας, την τόνωση της απασχόλησης και την ισόρροπη περιφερειακή ανάπτυξη. Εφόσον λειτουργούν με αποτελεσματικότητα και διαφάνεια, συνιστούν αναπόσπαστο τμήμα της συνεργασίας δημοσίου και ιδιωτικού τομέα στις συνθήκες μιας μικτής οικονομίας, στις οποίες λειτουργεί και η Ελληνική Οικονομία.

Προϋπόθεση λειτουργίας των κινήτρων είναι να υπάρχει πρόσφορο επενδυτικό κλίμα αλλά και τα κίνητρα να έχουν συγκεκριμένους στόχους, δηλαδή να ενισχύουν τον επενδυτή στους τομείς και στις δραστηριότητες που έχουν γι' αυτόν προτεραιότητα.

Εδώ δεν θα μας απασχολήσουν οι δημόσιες επενδύσεις, αλλά μόνο οι ιδιωτικές, η πραγματοποίηση των οποίων προσκρούει σε πολλές δυσκολίες, όπως η έλλειψη γενικώς κεφαλαίων, οι φόβοι για μικρή αποδοτικότητα κεφαλαίων που θα

επενδυθούν, η έλλειψη κοινωνικών ευκολιών, η έλλειψη ή η ανεπάρκεια ειδικευμένου εργατικού δυναμικού κ.λ.π.

Αυτές ακριβώς τις δυσκολίες έρχεται να εξαλείψει ή να αντισταθμίσει το κράτος για να υποβοηθήσει ιδιωτικές επενδυτικές πρωτοβουλίες σε περιοχές (γεωγραφικές) ή επιθυμητούς κλάδους δραστηριότητας, με την εφαρμογή σχετικών αναπτυξιακών κινήτρων¹.

Ο σχεδιασμός των κινήτρων απαιτεί μεγάλη προσοχή, ώστε όχι μόνο να συμβάλλει στην ενίσχυση ορισμένων τομέων έναντι άλλων εντός της Ελλάδας, αλλά να μπορεί να ανταποκριθεί ουσιαστικά σε ένα διεθνή ανταγωνισμό Κινήτρων.

Η ψήφιση των Αναπτυξιακών Νόμων (κινήτρων), ή αλλιώς η εφαρμογή από το κράτος μιας πολιτικής κινήτρων, αφορά την παροχή "διευκολύνσεων" στους φορείς εκείνους που παίρνουν ορισμένες πρωτοβουλίες αναπτυξιακές: που επενδύουν τα κεφάλαιά τους δημιουργώντας βιομηχανικές μονάδες αποδοτικές τόσο για τους ίδιους, όσο και για την περιοχή της επένδυσης, και την ελληνική οικονομία γενικότερα. Αναφέρεται δε και στην άρση των "αντικινήτρων"² (που ενδέχεται να υπάρχουν και τα οποία εμποδίζουν επιχειρηματικές πρωτοβουλίες), με τη δημιουργία της κατάλληλης οικονομικής και τεχνικής υποδομής, με τη λήψη διαφόρων θεσμικών και οργανωτικών μέτρων και με τη δημιουργία ευνοϊκού επενδυτικού κλίματος.

Βέβαια, προκειμένου μια επένδυση να υπαχθεί στο καθεστώς των ενισχύσεων ενός Αναπτυξιακού Νόμου κρίνεται και αξιολογείται (με βάση τις ισχύουσες διατάξεις) για το αν πληρεί τους προβλεπόμενους όρους. Η αξιολόγηση αυτή γίνεται από το Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας, που είναι ο κύριος φορέας άσκησης της Αναπτυξιακής Περιφερειακής Πολιτικής και κατ' επέκταση ο κύριος φορέας σε ότι

¹ «Η ιδέα της πολιτικής των κινήτρων, χωρίς να αλλοιώνει βασικώς τον μηχανισμό της ελεύθερας αγοράς, επιδιώκει την τόνωσις της επιχειρηματικής δραστηριότητας και την στροφήν ταύτης προς τας επιθυμητάς κατευθύνσεις, ιδίως προς τη βιομηχανία. Η στροφή των ιδιωτικών επενδύσεων προς τας επιθυμητάς κατευθύνσεις είναι δυνατόν να επηρεασθεί είτε διά της μειώσεως του κόστους κατασκευής του κεφαλαιουχικού αγαθού είτε διά της μειώσεως του κόστους παραγωγής και της αυξήσεως της προσδοκώμενης προσόδου, είτε διά της μειώσεως των επιχειρηματικών κινδύνων, είτε διά του επηρεασμού των άλλων μεταβλητών εκ των οποίων εξαρτώνται αι ιδιωτικά επενδύσεις». Βλ. Ν. Μαρματάκη: *Θεωρία και πολιτική των κινήτρων οικονομικής αναπτύξεως*. Αθήνα, 1969, σ.10 Π. Μαυράκη: *Ο περιφερειακός προγραμματισμός και η πολιτική περιφερειακής ανάπτυξης αναπτύξεως*, Αθήνα, ΕΒΕΑ, 1971, σ.80 επ.

² Δεν πρόκειται για κάτι καινούργιο. Υπενθυμίζεται, ότι το Ηνωμένο Βασίλειο είναι η πρώτη χώρα που εισήγαγε αντικίνητρα. Η βρετανική περιφερειακή πολιτική ελέγχει από το 1948 τον τόπο εγκατάστασης βιομηχανικών επιχειρήσεων, καθιερώνοντας το σύστημα των Πιστοποιητικών Βιομηχανικής Ανάπτυξης.

αφορά τα επενδυτικά κίνητρα (σχεδιασμός-ψήφιση-εφαρμογή-αξιολόγηση επενδύσεων κ.ά.).

β. Κατηγορίες Κινήτρων

Μπορούμε να διακρίνουμε τις ακόλουθες κατηγορίες Επενδυτικών ή Αναπτυξιακών Κινήτρων:

- **Γενικά Κίνητρα:** π.χ. φορολογική απαλλαγή των καταθέσεων (ίσχυσε για πολλά χρόνια στην Ελλάδα).
- **Ειδικευμένα Κίνητρα:** είναι τα Κίνητρα που ενισχύουν επενδύσεις σε ορισμένες δραστηριότητες και σε ορισμένες περιοχές.
- **Ουδέτερα Κίνητρα:** π.χ. ενίσχυση "παραγωγικών" επενδύσεων, ανεξαρτήτως μορφών κεφαλαιουχικών αγαθών (κτιριακές εγκαταστάσεις και μηχανολογικός εξοπλισμός).

Τα περισσότερα Κίνητρα που ισχύουν στη χώρα μας είναι ειδικευμένα.

γ. Είδη Κινήτρων

Τα Αναπτυξιακά Κίνητρα διακρίνονται γενικά σε:

- **Επενδυτικά Κίνητρα:** ενισχύουν άμεσα τις επενδύσεις κατά την ίδρυση ή επέκτασή τους (π.χ. επιχορήγηση και επιδότηση επιτοκίου συνομολογούμενου δανείου).
- **Λειτουργικά Κίνητρα:** μπορούν να έχουν σαν βάση τους το μεταβλητό κόστος λειτουργίας της επιχείρησης (π.χ. επιδότηση εργασίας, μειωμένες εργοδοτικές εισφορές κ.ά.).

Τα είδη των Κινήτρων μπορούν να ομαδοποιηθούν και ως εξής:

Α-ομάδα: περιλαμβάνει φορολογικές ελαφρύνσεις και απαλλαγές³

Β-ομάδα: περιλαμβάνει επιδοτήσεις (grants) και επιχορηγήσεις (subsidies).

Γ-ομάδα: περιλαμβάνει λοιπές διευκολύνσεις και προνόμια.

³ Τα παλαιότερα και πιο διαδεδομένα Κίνητρα (π.χ. φορολογικές εκπτώσεις από τα κέρδη της επιχείρησης και πρόσθετες αποσβέσεις).

Από το 1948 έως σήμερα, οι εκάστοτε ελληνικές κυβερνήσεις δημιούργησαν ένα περίπλοκο αναπτυξιακό πλαίσιο που περιλάμβανε νόμους, διατάγματα, πράξεις Υπουργικού Συμβουλίου κ.τ.λ. Με αυτό, το Κράτος παραχωρούσε κίνητρα σε επενδύτες για να προσελκύσει το κεφαλαίο τους και τα οποία (κίνητρα) είναι τα ακόλουθα :

- Κίνητρα που αποσκοπούν στην προσέλκυση επιχειρηματικών κεφαλαίων από το εξωτερικό ή το εσωτερικό της χώρας (από περιφέρεια σε περιφέρεια κ.λ.π).
- *Μακροκίνητρα* (για παράδειγμα τα προνομία που χορηγούνται σε περισσότερες επιχειρήσεις του ίδιου κλάδου ή σε περισσότερους κλάδους),
- *Μικροκίνητρα* (για παράδειγμα οι διάφορες απαλλαγές ή διευκολύνσεις που χορηγούνται σε μια μόνο οικονομική μονάδα),
- Κίνητρα για την *προώθηση των εξαγωγών*,
- Κίνητρα για την *περιφερειακή ανάπτυξη*,
- Κίνητρα *φορολογικά* (όπως για παράδειγμα η μείωση της επιβάρυνσης ή η ολοσχερής απαλλαγή από το φόρο εισοδήματος που προέρχεται από αποταμιεύσεις ή επενδύσεις)⁴
- Κίνητρα αποτρεπτικά ορισμένων δραστηριοτήτων, δηλαδή *αντικίνητρα* για την αποθάρρυνση δραστηριοτήτων σε κορεσμένες περιφέρειες (π.χ. ειδικοί φόροι εγκατάστασης, άδεια εγκατάστασης σε ορισμένες περιοχές κ.λ.π).
- *Χρηματοδοτικά* κίνητρα, δηλαδή κίνητρα που συνίστανται σε κάλυψη από το κράτος μέρους (μη επιστρεφόμενου) της δαπάνης της επένδυσης, ως και μέρους της επιβάρυνσης από τόκους τραπεζικών δανείων ή πιστώσεων, που συνομολογούνται για την πραγματοποίηση των επενδύσεων.

1) έκπτωση από τα φορολογούμενα κέρδη ποσοστού των ακαθάριστων εσόδων από εξαγωγές,

2) απαλλαγές και μειώσεις έμμεσης φορολογίας (μειωμένοι φόροι κύκλου εργασιών, απαλλαγές ή μειώσεις τελών χαρτοσήμου, απαλλαγές από την καταβολή δασμών, μειωμένες ασφαλιστικές εισφορές κ.α.),

3) προτίμηση σε εγχώρια προϊόντα από τις κρατικές υπηρεσίες, τις δημόσιες επιχειρήσεις και τους οργανισμούς.

⁴ «Τα Φορολογικά Κίνητρα θεσπίζονται από το κράτος με σκοπό να επηρεάσουν την οικονομική συμπεριφορά των νοικοκυριών και επιχειρήσεων με τέτοιο τρόπο που να τα ωθούν να κάνουν περισσότερη αποταμίευση και να αναλαμβάνουν μεγαλύτερες επενδύσεις στους επιθυμητούς κλάδους της παραγωγής»: Δ. Καράγιωργας, *Δημόσια Οικονομική 1: Οι οικονομικές λειτουργίες του κράτους*, κλάδους της παραγωγής»: Δ. Καράγιωργας, *Δημόσια Οικονομική 1: Οι οικονομικές λειτουργίες του κράτους*,

δ. Σκοποί των Κινήτρων

Εξειδικεύοντας και κατηγοριοποιώντας τους σκοπούς που εξυπηρετούν τα Επενδυτικά Κίνητρα, θα λέγαμε ότι αυτά συμβάλλουν κυρίως:

- Στην προώθηση "παραγωγικών" δραστηριοτήτων, κατά κανόνα με την ενθάρρυνση των επενδύσεων για τη δημιουργία καινούργιων μονάδων.
- Στον εκσυγχρονισμό του παραγωγικού δυναμικού, στην ορθολογική οργάνωση και στην ενίσχυση της τεχνολογικής προόδου της οικονομίας ή κλάδων αυτής.
- Στην Περιφερειακή Ανάπτυξη, με τη μείωση της άνισης κατανομής των "παραγωγικών" δραστηριοτήτων στο χώρο, και άρα την αποκέντρωση και την ανάπτυξη φτωχών και προβληματικών περιοχών.
- Στην εξοικονόμηση περιορισμένων φυσικών πόρων, συνήθως καυσίμων, και ειδικότερα του πετρελαίου στις μη πετρελαιοπαραγωγούς χώρες, όπως στη χώρα μας. Τα κίνητρα αυτά χρησιμοποιούνται για να ενθαρρυνθούν κατά πρώτο λόγο οι υφιστάμενες επιχειρήσεις και να προβούν στις κατάλληλες μετατροπές των εγκαταστάσεών τους.
- Στην προστασία του περιβάλλοντος από τη ρύπανση. Σε χώρες όπου πάντοτε εφαρμοζόταν ένα αυστηρό σύστημα προδιαγραφών και ελέγχων για την ανάπτυξη οποιασδήποτε δραστηριότητας, τέτοια Κίνητρα δεν έχουν θέση. Στην Ελλάδα όμως, ένα μεγάλο ποσοστό του υπάρχοντος βιομηχανικού, αλλά και τουριστικού δυναμικού ρυπαίνει το περιβάλλον και έτσι κάποια Κίνητρα μπορούν να συμβάλλουν στον περιορισμό της ρύπανσης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ'

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΩΝ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΩΝ ΚΙΝΗΤΡΩΝ

1. Αναπτυξιακά Κίνητρα στη Μεταπολεμική Ελλάδα

Η ιστορία των Αναπτυξιακών κινήτρων στην Ελλάδα πηγαίνει αρκετά πίσω, ξεκινώντας από τη μεταπολεμική περίοδο. Η επιτάχυνση του ρυθμού οικονομικής και περιφερειακής ανάπτυξης, αποτέλεσε στην Ελλάδα σε όλη τη διάρκεια της μεταπολεμικής περιόδου, το σημαντικότερο στόχο οικονομικής πολιτικής. Η προώθηση της οικονομικής ανάπτυξης, εκδηλώθηκε κύρια στον τομέα της φορολογίας με την έκδοση αμέσως μετά τον πόλεμο μιας σειράς νομοθετημάτων με σχετικές προς το σκοπό αυτό διατάξεις. Αυτές οι διατάξεις αφορούσαν σε κάποιο βαθμό γενικότερες φορολογικές ρυθμίσεις που είχαν στόχο την προσαρμογή του φορολογικού συστήματος στις απαιτήσεις της αναπτυξιακής πολιτικής. Κυρίως αφορούσαν ειδικότερες ρυθμίσεις που είχαν τη μορφή φορολογικών κινήτρων.

Το πρώτο αναπτυξιακό κίνητρο θεσπίστηκε το 1947 με το ΚΗ' ψήφισμα για την ενθάρρυνση της οικοδομικής δραστηριότητας με στόχο την αντιμετώπιση του οξύτατου την εποχή εκείνη προβλήματος στέγης. Στη συνέχεια πάρθηκαν μέτρα για την πραγματοποίηση επενδύσεων κατά κύριο λόγο στη βιομηχανία και τον τουρισμό. Τα κίνητρα αυτά ήταν διαφόρων μορφών όπως φορολογικές απαλλαγές, πρόσθετες αποσβέσεις, αφορολόγητα αποθεματικά, επιστροφές δασμών, απαλλαγή τόκων από τη φορολογία εισοδήματος, "πάγωμα" της φορολογικής νομοθεσίας κ.λ.π.

Κατά τη δεκαετία του '50 πάρθηκαν διάφορα μέτρα για την οικονομική ανασυγκρότηση και την Περιφερειακή Ανάπτυξη της Χώρας. Τα φορολογικά κίνητρα που δόθηκαν εκείνη την περίοδο, ήταν, και από πλευράς έκτασης και από πλευράς έντασης, γενναιόδωρα σε σχέση με άλλες χώρες. Επίσης, τα κίνητρα που δόθηκαν δεν αφορούσαν μόνο το φορολογικό σύστημα της κεντρικής διοίκησης, αλλά επηρέαζαν και τα έσοδα άλλων φορέων.

Ο βασικότερος όμως Νόμος της εποχής εκείνης, ο οποίος εκδόθηκε βάσει του άρθρου 107 του Συντάγματος ήταν ο Νόμος 2687/53, ο οποίος καθόριζε πολλαπλά προνόμια για την προστασία των ξένων κεφαλαίων που εισάγονταν στην Ελλάδα για την πραγματοποίηση επενδύσεων. Ο Νόμος αυτός ισχύει μέχρι σήμερα.

Οι νόμοι που ακολούθησαν, ο Ν. 2861/54 και ο Ν. 3313/55, προέβλεπαν μειωμένες εργοδοτικές εισφορές για τα ασφαλιστικά ταμεία. Με τους Νόμους αυτούς, για πρώτη φορά προσδίδεται μια στοιχειώδης περιφερειακή διάσταση στην παροχή Κινήτρων, αφού η μείωση των εισφορών συνδεόταν με τις εξαγωγικές επιδόσεις της επιχείρησης ή τον τόπο εγκατάστασής της.

Ο επόμενος σημαντικός, για την οικονομική ανάπτυξη της χώρας, νόμος που θεσπίστηκε ήταν ο Ν. 4171/61. Ούτε αυτός παρείχε επιχορηγήσεις ή άλλης μορφής απ' ευθείας ενισχύσεις, αλλά θέσπιζε διαφόρων ειδών σημαντικά προνόμια και διευκολύνσεις για την πραγματοποίηση αποκλειστικά μεγάλων επενδύσεων.

Τα παρεχόμενα από τον Ν. 4171/61 κίνητρα ήταν κυρίως απαλλαγές από φόρους, τέλη, δασμούς κ.α., καθώς και άλλες μη-φορολογικές ελαφρύνσεις, όπως αποκλειστική χρήση αιγιαλών και λιμενικών εγκαταστάσεων, δικαίωμα ταχύρυθμης απαλλοτρίωσης γηπέδων κ.α. Ο Ν. 4171/61 συνέβαλε στη δημιουργία της βασικής βιομηχανικής υποδομής της χώρας, αφού όλες σχεδόν οι μεγάλες βιομηχανικές μονάδες έχουν "απολαύσει" τα κίνητρα που προέβλεπε. Ο Νόμος αυτός ίσχυσε μέχρι το 1981.

Αυτό που πρέπει να τονίσουμε είναι ότι, την εποχή εκείνη, για πρώτη φορά, η χώρα μας με Νομοθετικά διατάγματα και Υπουργικές Αποφάσεις διαιρέθηκε σε μείζονες περιοχές, με κριτήριο το βαθμό της βιομηχανικής τους ανάπτυξης. Σε κάθε περίπτωση ίσχυε διαφορετικό καθεστώς κινήτρων Περιφερειακής Ανάπτυξης (π.χ. φορολογικά, ασφαλιστικές εισφορές, επιδοτήσεις επιτοκίων σε δάνεια για επενδύσεις κ.ά.).

Με τον Νόμο 4458/65 καθιερώθηκαν οι πρώτες Βιομηχανικές Περιοχές (ΒΙ.ΠΕ.) της χώρας στις πρωτεύουσες ορισμένων νομών (Θεσσαλονίκη, Πάτρα, Βόλος, Ηράκλειο και Καβάλα). Πολλές ρυθμίσεις των Νόμων περί κινήτρων προβλέπουν ευνοϊκή μεταχείριση για τις βιομηχανίες που εγκαθίστανται στις ΒΙ.ΠΕ. (ενώ με τον Νόμο 742/77 αυξάνεται ο αριθμός των Βιομηχανικών Περιοχών σε 28 και έτσι διευρύνονται χωροταξικά οι περιοχές αυτών των ιδιαίτερων επιχορηγήσεων).

Συνοπτικά θα λέγαμε ότι, τα κίνητρα μέχρι τα τέλη της δεκαετίας του '70 ήταν κυρίως φορολογικά και αφορούσαν τους τομείς της Βιομηχανίας και του Τουρισμού (Ν. 3213/55, Ν.Δ. 3765/57).

2. Αναπτυξιακά Κίνητρα στην περίοδο της Δικτατορίας

Κατά την περίοδο της 7ετίας θεσπίστηκαν μια σειρά από Νομοθετήματα. Αυτά ήταν τα *Νομοθετικά Διατάγματα*: 147/67, 148/67, 1708/71, 1312/72, 1313/72 και 1267/72, τα οποία κινήθηκαν μέσα στο ίδιο πλαίσιο με τις προηγούμενες προσπάθειες. Ορισμένες ρυθμίσεις αποτελούσαν μέτρα που είχαν μελετηθεί και προταθεί προηγούμενα, όπως τα μέτρα που θεσπίστηκαν για την ενίσχυση της κεφαλαιαγοράς. Παρότι σε πολλά από αυτά έγινε προσπάθεια να ληφθεί υπόψη και το περιφερειακό κριτήριο, εν τούτοις η προσπάθεια ήταν ατυχής και ανεπαρκής. Έλλειπε ο σοβαρός και υπεύθυνος διάλογος, στη βάση του οποίου θα γινόταν η διαφοροποίηση των κινήτρων κατά περιοχές της χώρας.

Τα κίνητρα που θεσπίστηκαν κατά την περίοδο της δικτατορίας, αφορούσαν κυρίως την βιομηχανία και τον τουρισμό. Βασικός στόχος των προς τη βιομηχανία κινήτρων, ήταν η αύξηση των επενδύσεων και της παραγωγής, έστω και αν η ακολουθούμενη πολιτική είχε σαν αποτέλεσμα την συγκεντροποίηση της βιομηχανίας.

Το μεγαλύτερο μερίδιο της ευθύνης για την υπερ-συγκέντρωση της βιομηχανίας στην Αθήνα και στην Θεσσαλονίκη, ανήκει ουσιαστικά στα Νομοθετήματα όλης αυτής της περιόδου. Αντιπροσωπευτικό νομοθέτημα της κατηγορίας αυτής αποτελεί το Ν.Δ. 147/67, στο οποίο η μη περιφερειακή διαφοροποίηση των κινήτρων που ίσχυαν μέχρι τότε, οδήγησε σε οπισθοδρόμηση στην ακολουθούμενη πολιτική περιφερειακής ανάπτυξης.

Θα λέγαμε όμως ότι, ίσως αποτελεί μια εξαίρεση κατά την περίοδο αυτή, το Ν.Δ. 1312/72, με το οποίο εισήχθησαν δύο βασικές καινοτομίες: α) ο θεσμός των επιχορηγήσεων, με στοιχειώδη μορφή για τις επενδύσεις της Δ' περιοχής, και β) η καθιέρωση της αρχής της ελάχιστης ίδιας συμμετοχής του επενδυτή στις επενδυτικές δαπάνες.

Η περίοδος της δικτατορίας στην Ελλάδα χαρακτηρίστηκε σαν μια περίοδος ελλείψεων σε μελέτες και συντονισμό στην πολιτική κινήτρων, καθώς και διαρκούς θεσμοθέτησης νέων κινήτρων, χωρίς προηγούμενη αξιολόγηση των παλαιών, γεγονός που είχε ως αποτέλεσμα την σημαντική αύξηση στο κόστος του δημοσίου, αλλά και τη δημιουργία προβλημάτων στη δομή και τη λειτουργία του φορολογικού συστήματος.

3. Αναπτυξιακά Κίνητρα στη Μεταπολίτευση

Κατά τη Μεταπολίτευση γίνεται πλέον, μια πιο ουσιαστική προσπάθεια για τη θέσπιση Κινήτρων με μεγαλύτερη αποτελεσματικότητα στην ενίσχυση της διεθνούς ανταγωνιστικότητας της Ελληνικής Οικονομίας.

Η πρώτη κυβέρνηση της Μεταπολίτευσης είχε να αντιμετωπίσει πολλά άμεσα προβλήματα, με κυριότερο την ενίσχυση των κατοίκων των ακριτικών περιοχών που συνορεύουν ή βρίσκονται κοντά στην Τουρκία (λόγω της κατάστασης που δημιούργησε η διένεξη με την γειτονική χώρα). Έτσι θεσπίζεται ο Νόμος 289/76, ο οποίος παρείχε κίνητρα για την ανάπτυξη των παραμεθωρίων περιοχών (Θράκη και Νοτιοανατολικό Αιγαίο). Στα κίνητρα αυτά περιλαμβάνονται ελαφρύνσεις στη φορολογία εισοδήματος, στο φόρο κύκλου εργασιών και στις ασφαλιστικές εισφορές.

Στη συνέχεια ακολούθησε ο Νόμος 849/78, που ήταν η πρώτη προσπάθεια δημιουργίας συστήματος *Επενδυτικών* κινήτρων με περιφερειακή διάρθρωση: η Επικράτεια διαιρέθηκε σε πέντε περιοχές Α, Β, Γ, Δ και Ε, εντός των οποίων προβλέπονται ειδικές ενισχύσεις, πέρα από τις γενικά προβλεπόμενες για όλη τη χώρα.

Η ισόρροπη πάντως Περιφερειακή Ανάπτυξη στην οποία στόχευαν όλοι οι προηγούμενοι Νόμοι, δεν επετεύχθη. Παρατηρούμε μόνο υπερσυγκέντρωση βιομηχανιών και άλλων μονάδων στα δύο μεγάλα αστικά κέντρα, με παράλληλα ελάχιστη ανάπτυξη της περιφέρειας.

Κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του '80, το σημαντικότερο χαρακτηριστικό ήταν η μείωση της σημασίας των φορολογικών κινήτρων και η αύξηση της σημασίας των κεφαλαιουχικών κινήτρων και άλλων δωρεάν ενισχύσεων. Με το Νόμο 1116/81 που αποτέλεσε το πρώτο ολοκληρωμένο σύστημα *Επενδυτικών Κινήτρων* Περιφερειακής Ανάπτυξης (θα γίνει εκτενής αναφορά στο επόμενο κεφάλαιο), οι αναπτυξιακές περιοχές μειώθηκαν, από πέντε που προέβλεπε ο Ν.289/76, σε τρεις, και τα φορολογικά κίνητρα αποδυναμώθηκαν.

Τον επόμενο χρόνο, ψηφίστηκε ο Νόμος 1262/82, ο οποίος δεν διαφέρει πολύ από τον 1116/81 ως προς τα φορολογικά κίνητρα. Οι αναπτυξιακές περιοχές έγιναν τέσσερις και διευρύνθηκαν οι δραστηριότητες που υπάγονται στα κίνητρα, περιλαμβάνοντας και αυτές του αγροτικού τομέα. Ο Νόμος 1262/82 εφαρμόστηκε με επιτυχία για περίπου οκτώ (8) χρόνια.

Στη συνέχεια, το καλοκαίρι του 1990, ψηφίστηκε ο Νόμος 1892/90, ο οποίος στόχευε στη διεύρυνση του αριθμού των ενισχυόμενων κλάδων οικονομικής δραστηριότητας, στην χωροταξική κατανομή των επενδύσεων, στον εκσυγχρονισμό του παραγωγικού δυναμικού της χώρας, στην εφαρμογή νέων τεχνολογιών και στη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της Ελληνικής Οικονομίας. Οι ρυθμίσεις που θεσπίστηκαν με το Νόμο αυτό δίνουν έμφαση στα φορολογικά κίνητρα αντί των άμεσων επιχορηγήσεων, αυξάνουν την συμμετοχή των επενδυτών στη χρηματοδότηση των επενδύσεων και επιφέρουν σημαντικές αλλαγές στο σύστημα υποβολής, αξιολόγησης και έγκρισης των επενδυτικών σχεδίων.

Το έτος 1994, ο παραπάνω νόμος τροποποιήθηκε και συμπληρώθηκε από τους νόμους 2234/94 και 2324/95 οι οποίοι διέδυναν το πλαίσιο των παρεχόμενων κινήτρων και τις δυνατότητες των ελληνικών (και μη) επιχειρήσεων να αναλάβουν επιχορηγούμενες επενδυτικές δραστηριότητες.

Τέλος, τον Απρίλιο του 1998 ψηφίστηκε από τη Βουλή και έγινε Νόμος του Κράτους, το Αναπτυξιακό Νομοσχέδιο "Περί Ενισχύσεων Ιδιωτικών Επενδύσεων για την Οικονομική και Περιφερειακή Ανάπτυξη της χώρας" - Νόμος 2601/98 (ΦΕΚ 81/Α/15.4.98). Το νέο καθεστώς κινήτρων επιχορήγησης, κινείται γενικά σε χαμηλότερα επίπεδα από το προϋπάρχον του Ν. 1892/90, και τούτο γιατί με τον Ν. 1892/90 είχε ήδη επιτευχθεί μεταστροφή του επενδυτικού κλίματος και είχαν ήδη τριπλασιαστεί οι επενδύσεις σε σύγκριση με τις επενδύσεις προ του 1990.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ'
ΤΟ ΝΟΜΟΔΙΑΤΑΓΜΑ 2687/53 ΚΑΙ ΟΙ
ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΟΙ ΝΟΜΟΙ ΤΗΣ ΜΕΤΑΠΟΛΙΤΕΥΣΗΣ

1. Εισαγωγή

Όπως ήδη τονίστηκε, τα κίνητρα αποτέλεσαν σταθερά το σημαντικότερο εργαλείο προώθησης της αναπτυξιακής διαδικασίας στην Ελλάδα, σε ολόκληρη τη μεταπολεμική περίοδο. Είτε κοιτάξουμε την περίοδο πριν το 1974, είτε μετά το 1974, τα κρατικά κίνητρα αποτέλεσαν ένα στήριγμα που σταθερά παρασχέθηκε στις ιδιωτικές επιχειρήσεις από το Κράτος, προκειμένου να διασφαλιστούν επενδύσεις, εξαγωγές, απασχόληση, μεγέθυνση, αναδιάρθρωση και προσαρμογή στις διεθνείς πιέσεις.

Η αναδρομή μας στην ιστορία των κινήτρων, η οποία ξεκινά με το σημαντικό Νομοθετικό Διάταγμα του 1953 : 2687/53 και συνεχίζεται με τους αναπτυξιακούς νόμους μετά το 1974 (που βασικά εξετάζουμε σ' αυτή εδώ τη μελέτη), δείχνει την αξιοποίηση ενός πλήθους μορφών κινήτρων, που κατά καιρούς σωρευτικά ή διαδοχικά χρησιμοποιήθηκαν από τις ελληνικές κυβερνήσεις: κίνητρα για επενδύσεις ή για ξένες επενδύσεις, για εξαγωγές, κίνητρα φορολογικά, χαμηλά επιτόκια, κατανομή των πιστώσεων, απαλλαγές από την κοινωνική ασφάλιση, διάσωση προβληματικών επιχειρήσεων κ.ά., τα οποία αποτέλεσαν μερικά από τα κίνητρα με τα οποία το Κράτος άσκησε την παρέμβασή του για τη στήριξη του παραγωγικού μηχανισμού της οικονομίας.

Κεντρικό χαρακτηριστικό της εξέλιξης της πολιτικής κινήτρων ήταν η μετάβαση από κίνητρα σε μεμονωμένους στόχους, όπως επενδύσεις, ξένες επενδύσεις, εξαγωγές κ.ά., σε πιο σύνθετους στόχους, όπως επενδύσεις που στηρίζουν ταυτόχρονα την *περιφερειακή ανάπτυξη*, επενδύσεις σε ειδικούς κλάδους, επενδύσεις ειδικού περιεχομένου, όπως εξοικονόμηση ενέργειας, εισαγωγή νέων τεχνολογιών, προστασία περιβάλλοντος, κίνητρα για έρευνα και τεχνολογική ανάπτυξη κ.ά.

Στο κεφάλαιο αυτό θα γίνει μια προσπάθεια να αναπτυχθεί το σύστημα των Αναπτυξιακών Κινήτρων που σχεδιάστηκαν και ίσχυαν στη Μεταπολίτευση ενώ αρχικά, θα αναφερθούμε στο Νομοθετικό Διάταγμα που ψηφίστηκε πριν το 1974 αλλά που ισχύει μέχρι και σήμερα (Ν.Δ. 2867/53).

Στην παρουσίαση του κάθε Νόμου της Μεταπολίτευσης θα επικεντρωθούμε κυρίως: στα είδη των κινήτρων που παρέχονταν μ' αυτόν, στους φορείς που εντάσσονταν στο καθεστώς του, στις περιοχές της Επικράτειας και τα αντίστοιχα ποσοστά επιχορηγήσεων και στις προϋποθέσεις που ο κάθε Νόμος έθετε για την υπαγωγή των επιχειρήσεων στο καθεστώς του.

2. Νομοθετικό Διάταγμα 2687/53

Ένα σημαντικό Νομοθετικό Διάταγμα που ψηφίστηκε πριν το 1974 - στον οποίο αναφερθήκαμε ακροθιγώς - και ισχύει μέχρι σήμερα, ήταν το 2687/53. Υπήρξε το πρώτο Νομοθετικό Διάταγμα που ψηφίστηκε για την προσέλκυση επενδύσεων, και το οποίος χαρακτηρίζεται "αναπτυξιακό" με την ευρύτερη έννοια.

Το Ν.Δ.2687/53 δεν παρείχε επιχορηγήσεις ή άλλου είδους ενισχύσεις στις πραγματοποιούμενες επενδύσεις, ούτε αφορούσε την Περιφερειακή Ανάπτυξη. Καθόριζε τα προνόμια και την προστασία που απολαμβάνουν τα ξένα κεφάλαια που εισάγονται στην Ελλάδα για την πραγματοποίηση επενδύσεων. Σε γενικές γραμμές διασφάλιζε τον επενδυτή μεταξύ άλλων για τη μη αλλαγή των όρων δημιουργίας της μονάδας χωρίς την προηγούμενη συγκατάθεσή του, για το αναπαλλοτρίωτο της επένδυσής του, την εξαγωγή συναλλάγματος για τον επαναπατρισμό των κεφαλαίων, την εξαγωγή λογικού ύψους κερδών κλπ.

Οι ρυθμίσεις του σχετικά με το ξένο κεφάλαιο, ιδιαίτερα "πρωτοποριακές" για τα ελληνικά δεδομένα, όριζαν ως παραγωγικές επενδύσεις αυτές που αποβλέπουν στην ανάπτυξη της εθνικής παραγωγής ή συμβάλλουν στην γενικότερη οικονομική ανάπτυξη της χώρας. Παρά την ευρεία όμως αυτή προσέγγιση του όρου, δεν ήταν σπάνιο το φαινόμενο να παρατηρείται η κατεύθυνση των επενδύσεων προς ορισμένες μόνο δραστηριότητες, αποκλείοντας κάποιες άλλες, για λόγους εθνικής ασφαλείας ή να θεσμοθετούνται ειδικοί όροι και διαδικασίες για την ένταξή τους σε καθεστώς ευνοϊκότερης νομοθεσίας εισαγωγής κεφαλαίων.

Σύμφωνα με το Ν.Δ. 2687/53, κατά τη διαδικασία εισαγωγής των ξένων κεφαλαίων, απαιτούνταν αίτηση για έγκριση από τους ενδιαφερόμενους στο Υπουργείο Συντονισμού, το οποίο με τη σειρά του την παρέπεμπε για μελέτη και γνωμοδότηση σε ειδική επιτροπή, αποτελούμενη από εκπροσώπους του Υπουργείου Συντονισμού, Εμπορίου, Βιομηχανίας, Οικονομικών, από εκπροσώπους της Τραπέζης Ελλάδος καθώς και από δύο μόνιμα μέλη σε σχετική

επιστημονική κατάρτιση. Η έγκριση ή απόρριψη που δινόταν στη συνέχεια, απηχούσε μια παλιά πάγια πρακτική, σύμφωνα με την οποία η χώρα υποδοχής των ξένων κεφαλαίων έχει αυτή μόνη την ευχέρεια να καθορίζει τι προϋποθέσεις και τις διαδικασίες εισόδου του ξένου κεφαλαίου στο έδαφός της. Η ευχέρεια αυτή όμως δεν ήταν δυνατόν να "λειτουργεί" πάντοτε, όπως είναι φυσικό, και δη από μια χώρα όχι ιδιαίτερα ανεπτυγμένη όπως ήταν η Ελλάδα.

Κλείνοντας, θα λέγαμε ότι το Ν.Δ. 2687/53, ήταν Νομοθέτημα αυξημένης τυπικής ισχύος, εκδοθέν βάσει του άρθρου 107 του συντάγματος και ισχύει φυσικά μέχρι σήμερα. Παρότι κατά καιρούς έχει χαρακτηριστεί από ορισμένους και ως "αποικιοκρατικό", δημιούργησε ένα θετικό κλίμα ασφάλειας, σταθερότητας και ανάπτυξης στη χώρα μας, στοιχεία που ήταν απολύτως απαραίτητα για να ξεκινήσει στην παραγμένη μετεμφυλιακή περίοδο η επενδυτική δραστηριότητα.

3. Νόμος 289/76

Η οικονομία της χώρας το 1974, μετά την τουρκική εισβολή στην Κύπρο, την επιστράτευση και την κατάρρευση της δικτατορίας, δεν ήταν σε καθόλου καλή κατάσταση. Ιδιαίτερα όμως άσχημη ήταν η κατάσταση των κατοίκων των νησιών του Ανατολικού Αιγαίου και της Θράκης.

Η πρώτη κυβέρνηση της Μεταπολίτευσης είχε να αντιμετωπίσει πολλά άμεσα προβλήματα, μεταξύ των οποίων ήταν και η ενίσχυση των κατοίκων των κριτικών μας περιοχών - που συνορεύουν με την Τουρκία.

Έτσι αφού πάρθηκαν τα πρώτα επείγοντα μέτρα, το 1976 θεσπίστηκαν ειδικά αναπτυξιακά κίνητρα για την ενίσχυση των επενδύσεων στις εν λόγω περιοχές με τον Νόμο 289/76 (3.4.76), "περί παροχής κινήτρων δια την ανάπτυξιν παραμεθορίων περιοχών και ρυθμίσεως συναφών θεμάτων".

Πιο συγκεκριμένα με το Νόμο αυτό έχουμε τα εξής:

Α. Παρεχόμενα είδη ενισχύσεων, κυρίως για την Περιοχή Ε' που δημιούργησε ο Νόμος αυτός:

1. Φορολογικές Εκπτώσεις: Οι επιχειρήσεις του Νόμου (εκτός των ξενοδοχειακών της Ρόδου), μπορούσαν για μια 5ετία από την υποβολή της αίτησής τους, να εκπέσουν από τα καθαρά κέρδη τους το 150% της αξίας της επένδυσης

(προηγούμενο ποσοστό 100%), και το 25% του ποσού αυτού για τον σχηματισμό κεφαλαίου κίνησης.

2. Κάλυψη μέρους της Δαπάνης για Κτιριακές Εγκαταστάσεις: το Κίνητρο αυτό συνίσταται στην κρατική ενίσχυση προς τις επιχειρήσεις (εκτός των ξενοδοχειακών), για την ανέγερση βιομηχανοστασίων και λοιπών εγκαταστάσεων, μέχρι 40% της δαπάνης επένδυσης, και όχι μεγαλύτερη από 400 δρχ./m². Το Κίνητρο αυτό θα ίσχυε για τις επενδύσεις που θα γίνονταν μέχρι και τις 31/12/82.

3. Μείωση Φόρου Κύκλου Εργασιών: οι επιχειρήσεις αυτού του Νόμου (εκτός των ξενοδοχειακών της Ρόδου), μπορούσαν από την υπαγωγή τους στο Νόμο και για μια 5ετία, να καταβάλλουν Φ.Κ.Ε⁵ μειωμένο κατά 75% (προηγούμενο ποσοστό 50%).

4. Μείωση Ασφαλιστικών Εισφορών: ο Νόμος αυτός προέβλεπε τη μείωση των ασφαλιστικών εισφορών εργοδοτών και εργαζομένων κατά 50% μέχρι τις 31/12/82 (εξαιρούνται και πάλι οι ξενοδοχειακές επιχειρήσεις της Ρόδου).

5. Επιδότηση Επιτοκίου: τα Επιτόκια των δανείων (ομολογιακών ή τραπεζικών) για επενδύσεις, μπορούσαν να επιδοτηθούν από το Δημόσιο μέχρι επτά (7) ποσοστιαίες μονάδες (με minimum καταβαλλόμενου Επιτοκίου από τον ενδιαφερόμενο 1%).

6. Άλλα παρεχόμενα Κίνητρα: ο ίδιος Νόμος προέβλεπε μείωση φόρου μεταβίβασης ακινήτων, απαλλαγές από τέλη χαρτοσήμου συμβάσεων στεγαστικών δανείων, μειωμένα δικαιώματα συμβολαιογράφων και υποθηκοφυλάκων κ.ά. Ταυτόχρονα, εκτός από τα Κίνητρα για παραγωγικές επενδύσεις, προβλέπονταν και ευνοϊκοί όροι για τη χορήγηση στεγαστικών δανείων για την απόκτηση κατοικίας στην Περιοχή Ε', από υπαλλήλους του Δημοσίου και τα ΝΠΔΔ, από συνταξιούχους και από το διδακτικό προσωπικό του Πανεπιστημίου Θράκης (τα ποσοστά των επιχορηγήσεων ανά περιοχή παρατίθενται στον Πίνακα 1 του Παραρτήματος).

Β. Ποιες Επιχειρήσεις / Κλάδοι υπάγονται στο καθεστώς του Νόμου

Αρχικά, στο καθεστώς του Νόμου εντάσσονταν οι κλάδοι της βιομηχανίας-βιοτεχνίας μεταλλείων, ορυχείων και ξενοδοχειακών επιχειρήσεων, που και οι

⁵ Φόρος Κύκλου Εργασιών

προηγούμενοι Νόμοι προέβλεπαν. Επιπλέον όμως, με το Νόμο, αυτό υπήχθησαν για πρώτη φορά στο καθεστώς των Κινήτρων και ορισμένοι νέοι κλάδοι και τομείς, όπως λατομικές, γεωργικές, κτηνοτροφικές και πτηνοτροφικές επιχειρήσεις.

Γ. Σε ποιες περιοχές Κινήτρων χωρίζεται η χώρα

Εδώ εκείνο που πρέπει να τονιστεί είναι ότι, με τον Ν. 289/76 δημιουργήθηκε επιπλέον η Περιοχή Ε' (εκτός τις τέσσερις Περιοχές Α', Β', Γ' και Δ' που χωριζόταν ήδη η Επικράτεια με τον προηγούμενο Νόμο). Στην Ε' περιοχή εντάχθηκαν οι νομοί Έβρου, Ξάνθης, Ροδόπης, Λέσβου, Χίου, Σάμου και Δωδεκανήσου.

Η δημιουργία της Περιοχής Ε' ήταν αποτέλεσμα της ανάγκης ενίσχυσης αυτών των περιοχών, καθώς τα Κίνητρα του Νόμου αφορούσαν σχεδόν αποκλειστικά αυτή τη νέα περιοχή (Πίνακας 1-Α, Παράρτημα).

Δ. Οι προϋποθέσεις χορήγησης των Κινήτρων

Η υπαγωγή στον Νόμο αυτό δεν γινόταν αυτόματα αλλά με απόφαση του τότε Υπουργού Συντονισμού και Προγραμματισμού και μετά από γνώμη της Επιτροπής του Ν.Δ. 2687/53. Ο ενδιαφερόμενος έπρεπε να υποβάλλει αίτηση απευθείας στο Υπουργείο ή στην αρμόδια Υπηρεσία Περιφερειακής Ανάπτυξης. Η αίτηση μπορούσε να ικανοποιηθεί στο σύνολό της ή εν μέρει, ή και να απορριφθεί. Για να ενισχυθεί ο επενδυτής από το Νόμο, αρκούσε να επενδύσει ο ίδιος ποσό ίσο με το 15% της αξίας της επένδυσης.

Γεγονός είναι πάντως ότι, στα γεωγραφικά διαμερίσματα της περιοχής Ε' δημιουργήθηκαν ορισμένες παραγωγικές μονάδες που δεν θα είχαν αναπτυχθεί αν δεν υπήρχαν τόσο ισχυρά Κίνητρα γι' αυτή την περιοχή.

Ο Νόμος 289/76 ίσχυε μέχρι το 1978, οπότε και θεσπίστηκε ο νέος Αναπτυξιακός Νόμος.

4. Νόμος 742/77

Το 1977 ψηφίστηκε ο Νόμος 742/77 (17.10.77) "περί Βιομηχανικών Περιοχών και ρυθμίσεως συναφών θεμάτων". Ο Νόμος αυτός μπορούμε να πούμε ότι δεν ήταν "καθαρά" αναπτυξιακός, ωστόσο κρίθηκε αναγκαία η παρουσίασή του γιατί οι

ΒΙ.ΠΕ. στις οποίες αναφέρεται είναι ένα στοιχείο σημαντικό της Αναπτυξιακής Πολιτικής.

Συγκεκριμένα ο Νόμος προέβλεπε:

- α) την ίδρυση Βιομηχανικών Περιοχών (ΒΙ.ΠΕ.) με Προεδρικά Διατάγματα και με απλές διαδικασίες
- β) το δικαίωμα ίδρυσης ΒΙ.ΠΕ. ο Νόμος το παραχωρούσε στην ΕΤΒΑ - που ήταν υπεύθυνη για την οργάνωση και την εκμετάλλευσή τους
- γ) προέβλεπε επίσης απλές διαδικασίες για την εκπόνηση μελετών και την εκτέλεση έργων σχετικά με την ίδρυση και τη θέση σε λειτουργία ΒΙ.ΠΕ.
- δ) επίσης με τον Ν. 742/77 μετατράπηκαν σε κανονικές ΒΙ.ΠΕ. της ΕΤΒΑ όλες οι Βιομηχανικές Ζώνες που είχαν οριστεί με το Ν.Δ. 1312/72
- ε) επιπλέον ο Νόμος αυτός όρισε και νέες ΒΙ.ΠΕ. κοντά στις πόλεις Αίγιο, Πύργο, Σπάρτη, Λαμία, Έδεσσα, Κόρινθο και Άρτα.

5. Νόμος 849/78

Το 1978 θεσπίστηκε ο Γενικός Αναπτυξιακός Νόμος 849/78 (22.12.78), "περί παροχής Κινήτρων δια την ενίσχυση της Περιφερειακής και Οικονομικής Αναπτύξεως της χώρας".

Ο Νόμος αυτός θέλησε να καινοτομήσει σε αρκετά σημεία και θεωρείται πρόδρομος του Νόμου 1116/81. Ήταν η πρώτη προσπάθεια δημιουργίας συστήματος επενδυτικών κινήτρων με Περιφερειακή διάρθρωση.

Είναι σημαντικό ότι ο Ν. 849/78 σχεδιάστηκε στη βάση προκαταρκτικών μελετών οι οποίες έλαβαν υπόψη τρία κυρίως θέματα: α) την αποτελεσματικότητα της μέχρι τότε Αναπτυξιακής Νομοθεσίας, σε συνδυασμό με τη Νομοθεσία των κρατών-μελών της ΕΟΚ, β) την πιθανή αναθεώρηση της ισχύουσας διαίρεσης της χώρας σε κατηγορίες περιοχών οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης. Το σχήμα διαφοροποίησης των περιοχών δεν πρέπει να παραμένει στο ίδιο για πολύ καιρό, γιατί στο μεταξύ αλλάζουν οι συνθήκες και οι προοπτικές των επιμέρους διαμερισμάτων, και γ) την αξιολόγηση των κλάδων και υποκλάδων της ελληνικής βιομηχανίας και τις προοπτικές τους μέσα στην ΕΟΚ.

Η έρευνα αυτή έδωσε ορισμένους δείκτες με βάση τους οποίους οι κλάδοι και υποκλάδοι της ελληνικής οικονομίας κατατάχθηκαν σε τρεις κατηγορίες: i) *υψηλής ενίσχυσης*, ii) *μέσης ενίσχυσης* και iii) *χαμηλής ενίσχυσης*.

Ειδικότερα, με τον Ν. 849/78 έχουμε τα ακόλουθα:

Α. Παρεχόμενα είδη Κινήτρων

1. Γενικά Κίνητρα, που δίνονταν σε βιομηχανίες, βιοτεχνίες και μεταλλευτικές επιχειρήσεις, άσχετα από τον τόπο εγκατάστασής τους, και τα οποία ήταν ενισχύσεις για τον περιορισμό της ρύπανσης, την εγκατάσταση ή επέκταση εργαστηρίων εφαρμοσμένης βιομηχανικής και μεταλλευτικής έρευνας ή δοκιμαστικής παραγωγής κ.ά.

2. Δανειακές Ενισχύσεις για επενδύσεις, που αφορούσαν την ίδρυση, επέκταση ή τον εκσυγχρονισμό στη βιομηχανία και τη βιοτεχνία. Αφορούσαν επίσης και την μετεγκατάσταση βιομηχανικών και βιοτεχνικών επιχειρήσεων από τις Περιοχές Α' και Β' τις Γ', Δ' και Ε' (από 25% έως 55%).

2α. Ο Ν. 849/78 δεν έδωσε το κίνητρο των δανειακών ενισχύσεων για κανονικές επενδύσεις στις Περιοχές Α' και Β'. Αντί γι' αυτό έδωσε στις εν λόγω Περιοχές περιορισμένα φορολογικά Κίνητρα με τη μορφή αφορολόγητων εκπτώσεων από κέρδη.

3. Επιδοτήσεις Επιτοκίων: δίνονταν σε ομολογιακά δάνεια, σε τραπεζικά δάνεια και σε πιστώσεις, για επενδύσεις στην βιομηχανία, τη βιοτεχνία και τα μεταλλωρυχεία. Πρόσθετες μονάδες επιδότησης επιτοκίων δίνονταν προκειμένου για εγκατάσταση επενδύσεων στις ΒΙ.ΠΕ. της ΕΤΒΑ. Για το ύψος αυτών των δανειακών ενισχύσεων και επιδοτήσεων επιτοκίου, δανείων και πιστώσεων, ο Νόμος προέβλεπε ότι με ΠΥΣ⁶ αυτό περιοριζόταν ανάλογα με το νομό ή την επαρχία μέσα σε κάθε περιοχή, και ανάλογα με τον βιομηχανικό κλάδο στον οποίο υπαγόταν η επένδυση.

4. Τουριστικές Επιχειρήσεις: γι' αυτές ο Νόμος προέβλεπε παράταση του Κινήτρου της αφορολόγητης έκπτωσης από τα κέρδη, στην Περιοχή Β' με ποσοστό 50% σε σχέση με το ύψος της επένδυσης, και με ποσοστό 60% σε σχέση με το ύψος των ετήσιων καθαρών κερδών. Επίσης, προέβλεπε την παράταση της έκπτωσης της δαπάνης διαφήμισης και προβολής στην Α' Περιοχή και για τα γραφεία Γενικού Τουρισμού, καθώς και την παράταση ορισμένων δασμολογικών απαλλαγών.

⁶Πράξεις Υπουργικού Συμβουλίου.

5. Κινητικότητα του Εργατικού Δυναμικού: ο Νόμος προέβλεπε την καταβολή επιδομάτων μετεγκατάστασης και ενοικίου, όπως και την κάλυψη μέρους των δαπανών μετακίνησης εργατικού δυναμικού, ακόμα και από το εξωτερικό στην Ελλάδα (Πίνακας 1, Παράρτημα).

Β. Ποιες Επιχειρήσεις/Κλάδοι υπάγονται στο καθεστώς του Νόμου

Στον Ν. 849/78 υπάγονταν οι βιομηχανίες, βιοτεχνίες, οι μεταλλευτικές επιχειρήσεις, οι τουριστικές επιχειρήσεις, και γενικά οι κλάδοι και οι φορείς που προβλέπονταν με τους προηγούμενους Νόμους, καθώς δεν γινόταν αναφορά σε κάποιους ιδιαίτερους κλάδους ή φορείς.

Γ. Σε ποιες Περιοχές Κινήτρων χωρίζεται η χώρα

Με τον Ν. 848/78 η Επικράτεια κατανεμήθηκε σε πέντε (5) Περιοχές (Α', Β', Γ, Δ' και Ε'), ενώ έγιναν και ορισμένες αλλαγές στις Περιοχές Δ' και Ε' του προηγούμενου Νόμου. Για την Περιοχή Δ' τροποποιήθηκε η διάταξη του Ν.Δ. 1377/73 που προέβλεπε τη δημιουργία ζωνών σε ορισμένους παραμεθόριους νομούς, και οι οποίοι εντάσσονταν στα Κίνητρα της Περιοχής Δ' (π.χ. νομοί Αιτωλοακαρνανίας, Αρκαδίας, Άρτας, Γρεβενών κ.ά.). Έτσι στην περιοχή Ε' του Ν. 289/76 προστέθηκαν με τον Ν. 849/78 τα τμήματα των παραμεθόριων νομών Θεσπρωτίας, Ιωαννίνων, Καστοριάς, Φλώρινας, Πέλλας, Κιλκίς, Σερρών και Δράμας, σε ζώνη 20 χιλιομέτρων από την μεθόριο (Πίνακας 1-Α, Παράρτημα).

Δ. Προϋποθέσεις και περιορισμοί για την παροχή των προβλεπόμενων Κινήτρων

Τα ποσοστά των δανειακών ενισχύσεων, χωρίς άλλο περιορισμό εφαρμόζονταν για επενδύσεις μέχρι 100 εκατ. δρχ. Πάνω από το ποσό αυτό υπήρχε ο περιορισμός των θέσεων απασχόλησης - η δανειακή ενίσχυση δεν μπορούσε να υπερβεί τα 2 εκατ. δρχ. για κάθε θέση μόνιμης απασχόλησης που δημιουργούταν από την επένδυση, με την ίδρυση νέας ή την επέκταση υπάρχουσας βιομηχανίας ή βιοτεχνίας. Για την παροχή των δανειακών ενισχύσεων, ως ανώτατη αξία κτιριακών

εγκαταστάσεων αναγνωριζόταν το ποσό των 1.000 δρχ./m³ όγκου κατασκευής. Για να λάβει μια επιχείρηση την δανειακή ενίσχυση, έπρεπε να ήταν παλαιά, να απασχολεί τουλάχιστον έξι (6) αμειβόμενους εργατοϋπαλλήλους, και αν ήταν καινούργια έπρεπε να δημιουργήσει με την επένδυση τουλάχιστον έξι (6) νέες μόνιμες θέσεις απασχόλησης. Επίσης η επιχείρηση έπρεπε να επενδύσει τουλάχιστον 3 εκατ. δρχ.

Πιο συγκεκριμένα, η ίδια συμμετοχή στην επένδυση, για να χορηγηθεί η δανειακή ενίσχυση, έπρεπε να ήταν 35% τουλάχιστον στις Περιοχές Α' και Β', 30% στην Περιοχή Γ', 25% στην Περιοχή Δ' και 20% στην Περιοχή Ε'.

Ο Νόμος 849/78 μπορεί ανεπιφύλακτα να χαρακτηριστεί "γενικός αναπτυξιακός νόμος", γιατί προσπάθησε, όσο ήταν δυνατόν, να δημιουργήσει ένα ευνοϊκό πλαίσιο Κινήτρων Οικονομικής και Περιφερειακής Ανάπτυξης. Προσπάθησε να διευκρινίσει διάφορα εκκρεμή θέματα των προηγούμενων Αναπτυξιακών Νόμων, ενώ προέβλεπε και την κωδικοποίηση της Αναπτυξιακής Νομοθεσίας με Προεδρικά Διατάγματα. Μπορούμε να πούμε επίσης ότι με τον Νόμο 849/78, αρχίζει για πρώτη φορά η Αναπτυξιακή Νομοθεσία στη χώρα μας να λαμβάνει υπόψη της όρους και προϋποθέσεις που ίσχυαν σε αντίστοιχα μέτρα στις χώρες της ΕΟΚ.

6. Νόμος 1116/81

Με την πράξη προσχώρησης, η χώρα μας εντάχθηκε στις Ευρωπαϊκές Κοινότητες από την 1.1.81. Από την ημερομηνία αυτή η Ελλάδα μπορούσε να υποβάλλει αναπτυξιακά σχέδια για ενίσχυση από το ΕΤΠΑ⁷, τόσο για δημόσια όσο και για ιδιωτικά έργα. Όμως ήταν σημαντικό το γεγονός ότι στη χώρα μας δεν ίσχυε ο θεσμός των δωρεάν κεφαλαιακών ενισχύσεων. Χάθηκε η ευκαιρία να θεσπιστεί αυτό το μέτρο με τον προηγούμενο Νόμο, ο οποίος το προέβλεπε αλλά στην πορεία οι δωρεάν κεφαλαιακές ενισχύσεις μετατράπηκαν σε άτοκες δανειακές ενισχύσεις. Και αυτό, σε σχέση με τα ισχύοντα στην ΕΟΚ, σήμαινε ότι οι επιστροφές μέρους των εθνικών μας ενισχύσεων από το ΕΤΠΑ θα ήταν πολύ περιορισμένες (από ότι αν ίσχυαν οι δωρεάν κεφαλαιακές ενισχύσεις). Πρέπει όμως να σημειωθεί, ότι τελικά δεν υπήρξε θέμα απώλειας μέρους των επιστροφών από το ΕΤΠΑ, λόγω μειωμένου συνολικού ποσού ενίσχυσης των ιδιωτικών επενδύσεων από εθνικούς πόρους. Ωστόσο ο θεσμός των δωρεάν κεφαλαιακών ενισχύσεων που ίσχυε στην

ΕΟΚ έπρεπε να εφαρμοστεί και στη χώρα μας, γιατί μεταξύ άλλων, η έλλειψή του μπορούσε μελλοντικά να περιορίσει το ύψος των ενισχύσεων από την ΕΟΚ.

Έτσι το 1981 ψηφίστηκε ο Νόμος 1116/81 (14.1.81), "για την παροχή Κινήτρων ενίσχυσης της περιφερειακής και οικονομικής ανάπτυξεως της χώρας και την ρύθμιση συναφών θεμάτων". Ο κυριότερος λόγος που οδήγησε στην ψήφιση αυτού του Νόμου, ήταν ακριβώς, η ανάγκη (όπως την αναλύσαμε πιο πάνω), θέσπισης των δωρεάν κεφαλαιακών ενισχύσεων προς τις επιχειρήσεις.

Θεωρήθηκε επίσης απαραίτητο να θεσπιστεί ένας Νόμος που να καταργεί όλους τους προηγούμενους (οι οποίοι είχαν πολλές ασύνδετες και πολλές φορές αλληλοσυγκρουόμενες μεταξύ τους διατάξεις), και να επιχειρηθεί έτσι μια ριζική αναμόρφωση του καθεστώτος των Κινήτρων και του συστήματος Περιφερειακής Ανάπτυξης της χώρας.

Για τη σύνταξη, και αυτού του Νόμου, επαναλήφθηκε η προεργασία που είχε γίνει για να σχεδιαστεί και ο Νόμος 849/78, δηλαδή οι προκαταρκτικές μελέτες για την κατάταξη των κλάδων και υποκλάδων της ελληνικής οικονομίας, ενώ ίσχυσαν τα ακόλουθα:

Α. Παρεχόμενα Είδη Κινήτρων

1. Δωρεάν Κεφαλαιακές Ενισχύσεις ή Επιχορηγήσεις (grants), οι οποίες αφορούσαν εκτός από την ίδρυση, επέκταση ή τον εκσυγχρονισμό των επιχειρήσεων, και δραστηριότητες εξοικονόμησης ενέργειας, έρευνας, προστασίας του περιβάλλοντος, επενδύσεις σε παραδοσιακά ή διατηρητέα κτίσματα για τουριστική εκμετάλλευση κ.ά.

Προβλεπόταν επίσης, επιχορήγηση της δαπάνης μετεγκατάστασης βιομηχανικών και μεταλλευτικών επιχειρήσεων, και επιπλέον, επιχορήγηση για επενδύσεις μέσα σε ΒΙ.ΠΕ. ή στα πλαίσια ειδικών περιφερειακών προγραμμάτων.

2. Διατηρούνται τα Φορολογικά Κίνητρα, όμως με κάποια αποδυνάμωσή τους.

3. Επιδοτήσεις Επιτοκίου: Ο Νόμος 1116/81 προέβλεπε ποσοστά επιδότησης πάνω στο επιτόκιο χορήγησης των δανείων, αντί τις μέχρι τότε μονάδες επιδότησης. Το χρονικό διάστημα της επιδότησης ορίστηκε σε έξι (6) χρόνια για τα

⁷Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης.

τραπεζικά δάνεια και πιστώσεις, και σε δέκα (10) για τα ομολογιακά δάνεια σε δημόσια εγγραφή.

4. Αφορολόγητες Εκπτώσεις, από τα κέρδη των επιχειρήσεων, και πρόσθετες αποσβέσεις. Και αυτός ο Νόμος προέβλεπε την έκδοση Π.Υ.Σ. που μπορούσαν να καθορίσουν Υπο-περιοχές μέσα στις Περιοχές του Νόμου, καθώς και κλάδους ή δραστηριότητες, με διαφορετικά ποσοστά ενίσχυσης.

Ταυτόχρονα όμως ο Νόμος απαγόρευσε την παροχή Κινήτρων στην Περιοχή Α', η οποία ήταν ήδη επιβαρυνόμενη, και έδωσε ιδιαίτερα Κίνητρα για μετεγκατάσταση μονάδων από τα δύο μεγάλα αστικά κέντρα - Αθήνα και Θεσσαλονίκη (Πίνακας 2, Παράρτημα).

Β. Ποιες Επιχειρήσεις/Κλάδοι υπάγονται στο καθεστώς του Νόμου

Οι επιχειρήσεις που υπήχθησαν στον Νόμο ήταν οι μεταποιητικές, οι επιχειρήσεις του τομέα μεταλλείων-ορυκτών, οι ξενοδοχειακές, οι επιχειρήσεις εφαρμογής βιομηχανικής ή μεταλλευτικής έρευνας και μελέτης εκμετάλλευσης νέων πηγών ενέργειας, οι επιχειρήσεις παραγωγής και διάθεσης ενέργειας σε τρίτους και οι επιχειρήσεις αποθήκευσης καυσίμων σε απομακρυσμένα νησιά.

Γ. Πώς διαμορφώνονται οι Περιοχές των Κινήτρων με τον Ν.

111681

Ο Νόμος προσδιόρισε νέες περιοχές για την εφαρμογή των κινήτρων. Συνέπτυξε τις προϋπάρχουσες Περιοχές από πέντε σε τρεις, Α', Β' και Γ'. Για τον Τουρισμό ο Ν. 1116/81 προέβλεπε διαφορετικές Περιοχές. Όμως κατά τη συζήτηση στη Βουλή, η πολιτική κατάσταση άλλαξε άρδην, με αποτέλεσμα ο Νόμος να περιλάβει τελικά τις παλαιότερες περιοχές (Πίνακας 2-Α, Παράρτημα).

Δ. Προϋποθέσεις και περιορισμοί για την παροχή των Κινήτρων

Για την παροχή των Επιχορηγήσεων και Επιδοτήσεων Επιτοκίου, ο Νόμος όριζε ότι, τα δάνεια, οι πιστώσεις και η Επιχορήγηση του Κράτους δεν θα πρέπει να είναι συνολικά περισσότερο του 70% της αξίας της επένδυσης στην Περιοχή Α',

75% στην Β' και 80% στην Περιοχή Γ (η αξία της επένδυσης, για την εφαρμογή της διάταξης αυτής ισούτο με τη συνολική δαπάνη επένδυσης συν την αξία του οικοπέδου). Η διατύπωση, με διαφορετικό τρόπο της ίδιας συμμετοχής του επενδυτή, έγινε για να καλυφθούν οι διάφορες μορφές της ίδιας συμμετοχής (που μπορεί να είχαμε), και που δεν καλύπτονταν από τα προηγούμενα Νομοθετήματα.

Και ο Νόμος αυτός απαιτούσε ελάχιστο ύψος επένδυσης. Επαναλάμβανε τον όρο των μονίμων θέσεων εργασίας, και μάλιστα επανέφερε την αρχική απαίτηση των δέκα (10) θέσεων εργασίας που είχε προβλεφθεί στο αρχικό Νομοσχέδιο του Ν. 849/78.

Αναγνωρίστηκαν ως ανώτατο όριο επένδυσης για κάθε νέα θέση εργασίας, τα πέντε (5) εκατομμύρια δρχ., εκτός από τις επενδύσεις των ξενοδοχειακών επιχειρήσεων όπου ίσχυε το ποσό των τριών (3) εκατομμυρίων δρχ., ενώ για τις κτιριακές εγκαταστάσεις αναγνωριζόταν ανώτατη αξία επένδυσης 2.000/m³. Το ποσό αυτό μπορούσε να αλλάξει μετά από δύο (2) χρόνια.

Ο Νόμος 1116/81 από νομοτεχνικής πλευράς, αλλά και από άποψη ουσίας, ήταν ένα πρότυπο Αναπτυξιακού Νόμου (χρησίμευσε και ως βάση για τον σχεδιασμό του επόμενου Νόμου). Το σύστημα των άμεσων ενισχύσεων που για πρώτη φορά καθιέρωσε, αποτέλεσε τον πλέον αποτελεσματικό τρόπο για την προώθηση και τον σχεδιασμό νέων παραγωγικών επενδύσεων, σε αντίθεση με τα έμμεσα φορολογικά Κίνητρα που αποτελούσαν μοχλό ανάπτυξης επενδυτικών πρωτοβουλιών από υφιστάμενες επιχειρήσεις, οι οποίες μάλιστα πρέπει να εμφανίζουν σημαντική κερδοφορία.

Σημαντική ήταν επίσης και η περιφερειακή διάσταση του Νόμου, στην παροχή ενισχύσεων στις τρεις περιοχές της Επικράτειας.

Τέλος, ο Νόμος 1116/81 περιείχε, εκτός από τα "καθαρά" Κίνητρα που αναφέραμε, και διάφορες άλλες διατάξεις που αφορούσαν θέματα συναφή με την Περιφερειακή και Οικονομική Ανάπτυξη, όπως χρηματοδότηση προγραμμάτων επαγγελματικής κατάρτισης και επιμόρφωσης εργατικού δυναμικού, τον κανονισμό λειτουργίας των Βί.ΠΕ., κλπ. Ο Νόμος αυτός ίσχυσε περίπου ένα χρόνο, καθώς με την κυβερνητική αλλαγή τον Οκτώβριο του 1981 οδηγούμαστε σε νέο Αναπτυξιακό Νόμο.

7. Νόμος 1262/82

Η κυβέρνηση που αναδείχθηκε από τις βουλευτικές εκλογές της 18ης Οκτωβρίου του 1981, προχώρησε στη θέσπιση νέου Νόμου, του Ν. 1262/82 (16.6.82, ΦΕΚ 70), "για την παροχή Κινήτρων ενίσχυσης της Οικονομικής και Περιφερειακής Ανάπτυξης της χώρας και τροποποίηση συναφών διατάξεων".

Μέχρι να εφαρμοστεί ο Νόμος αυτός, διακόπηκε η υπαγωγή νέων επενδύσεων στον προηγούμενο Αναπτυξιακό Νόμο. Ξεκινώντας την παρουσίαση του Ν. 1262/82, θα πρέπει να υπογραμμίσουμε ότι μια βασική του διαφορά με τον Ν. 1116/81 ήταν στο περιεχόμενο της έννοιας της παραγωγικής επένδυσης. Στον Ν. 1262/82 η έννοια αυτή διευρύνεται, καθώς προστέθηκαν και νέες δραστηριότητες για τα Αναπτυξιακά κίνητρα: π.χ. επενδύσεις στον πρωτογενή τομέα, όπως και σε ορισμένες υπηρεσίες κοινωνικού και πολιτιστικού χαρακτήρα, ενώ για πρώτη φορά προβλέφθηκε η ενίσχυση των κατασκηνωτικών κέντρων - campings.

Επίσης με τον Ν. 1262/82 για μεγάλες επενδύσεις, πάνω από ένα συγκεκριμένο ύψος, καθορίστηκε και η συμμετοχή του κράτους στο εταιρικό κεφάλαιο αυτών των επιχειρήσεων που επιχορηγούνταν.

Στο άρθρο 1 του Νόμου, υπήρχε διάταξη για την έννοια της παραγωγικής επένδυσης, αναλυτική και Εξειδικεύοντας τα είδη της επένδυσης που αναγνωρίζονταν από το Νόμο (διακρίνονταν αναλυτικά 14 είδη επενδύσεων), αντίθετα με τον προηγούμενο Νόμο που έκανε μια γενική διατύπωση με την έννοια της επένδυσης.

Με τον Ν. 1262/82 έχουμε επίσης και τα ακόλουθα:

Α. Παρεχόμενα Είδη Κινήτρων

Τα κίνητρα που χορηγήθηκαν με τον Νόμο ήταν σχεδόν τα ίδια μ' αυτά του προηγούμενου Νόμου (Ν. 1116/81), δηλαδή Επιχορηγήσεις επενδύσεων, Επιδότηση Επιτοκίου, αφορολόγητες εκπτώσεις και αυξημένες Αποσβέσεις. Τα κίνητρα αυτά παρέχονταν διαζευκτικά: α) είτε Επιχορήγηση επενδύσεων, Επιδότηση Επιτοκίου και αυξημένες Αποσβέσεις και β) είτε Αφορολόγητες Εκπτώσεις και αυξημένες Αποσβέσεις.

Και ο Νόμος αυτός προέβλεπε τη δυνατότητα να κατατάσσονται, με Υπουργικές Αποφάσεις, οι δραστηριότητες σε κατηγορίες ενίσχυσης (υψηλής, μέσης και χαμηλής).

Ο Ν. 1262/82 διατήρησε ή και σε ορισμένες περιπτώσεις αύξησε τα ποσοστά επιχορήγησης των επενδύσεων που προβλέπονταν στον προηγούμενο Νόμο.

Τα ποσοστά των Επιδοτήσεων επιτοκίου στις διάφορες περιοχές είναι τα ίδια με εκείνα που προβλέπονται για τις Επιχορηγήσεις. Η Επιδότηση παρέχεται για τρία (3) έτη, εκτός από την Δ' περιοχή, και για επενδύσεις σε ειδικές ζώνες, όπου η Επιδότηση παρέχεται για έξι (6) έτη.

Για τις Αφορολόγητες Εκπτώσεις από τα κέρδη των επιχειρήσεων, τα ποσοστά αναφέρονται στο ύψος των επενδύσεων που έχουν πραγματοποιηθεί, ώστε μόνο μέρος της αξίας της επένδυσης να υπάγεται στην έκπτωση, η οποία δεν μπορεί να υπερβεί ορισμένο ποσό των ετήσιων κερδών.

Σημαντικό είναι ότι ο Νόμος αυτός προώθησε με συστηματικό τρόπο και με ακόμα πιο σημαντικά κίνητρα, τις επενδύσεις προστασίας περιβάλλοντος, εξοικονόμησης ενέργειας, υψηλής τεχνολογίας κ.ά., αλλά και την μετεγκατάσταση μονάδων από τα δύο μεγάλα αστικά κέντρα - που είχαν αρχίσει να ασφυκτιούν (Πίνακας 3, Παράρτημα).

B. Ποιες Επιχειρήσεις/Κλάδοι υπάγονται στο καθεστώς του Νόμου

Στις υπαγόμενες επιχειρήσεις αναφέρονται αυτές των τομέων και κλάδων που περιλαμβάνονταν και στον προηγούμενο Νόμο. Όμως ο Ν. 1262/82 ενισχύει επιπλέον και τις επιχειρήσεις του πρωτογενούς τομέα - γεωργικές, δασοπονικές, κτηνοτροφικές, θερμοκήπια, αλιευτικές επιχειρήσεις κ.ά. - εφόσον αυτές χρησιμοποιούν σύγχρονη, για την εποχή, τεχνολογία.

Επίσης στο καθεστώς του Ν. 1262/82 υπήχθησαν τα Κέντρα Τεχνικής Βοήθειας για τη Βιομηχανία και τη Βιοτεχνία, που ιδρύονται από συνεταιρισμούς, επιμελητήρια, επαγγελματικές οργανώσεις, τους ΟΤΑ, τον ΕΟΜΜΕΧ και το ΕΛΚΕΠΑ, καθώς και οι επενδύσεις για ανέγερση βιοτεχνικών κέντρων και κτιρίων στις ΒΙ.ΠΕ. κ.ά.

Τέλος, ο Ν. 1262/82 περιέλαβε για πρώτη φορά όλα τα λατομικά υλικά, την προμήθεια σκαφών από αλιευτικές και ακτοπλοϊκές επιχειρήσεις ευρείας λαϊκής

συμμετοχής, επιχειρήσεις που ναυπηγούν τουριστικά επαγγελματικά πλοία σε ελληνικά ναυπηγεία κ.ά.

Γ. Σε ποιες Περιοχές Κινήτρων χωρίζεται η Επικράτεια

Το σχέδιο Νόμου του Ν. 1262/82 όταν κατατέθηκε στη Βουλή προέβλεπε πέντε (5) Περιοχές, όμως στο κείμενο που τελικά ψηφίστηκε περιλήφθηκαν τέσσερις (4) Περιοχές. Πιο συγκεκριμένα, αρχικά είχε εκφρασθεί η άποψη να επανέλθει το καθεστώς των περιοχών του Ν. 849/79, η οποία όμως δεν επικράτησε. Έτσι ο Ν. 1262/82 διαίρεσε τη χώρα σε τέσσερις (4) Περιοχές, ενώ για τις τουριστικές επενδύσεις προβλέφθηκαν τέσσερις (4) άλλες Περιοχές (Πίνακας 3-Α, Παράρτημα).

Δ. Προϋποθέσεις και περιορισμοί για την παροχή των ενισχύσεων του Ν. 1262/82

Για την Επιχορήγηση των επενδύσεων, ο Ν. 1262/82 προέβλεπε ελάχιστο όριο για την ίδια συμμετοχή του επενδυτή (και ακριβή προσδιορισμό των πηγών προέλευσής της). Τα προβλεπόμενα όρια ήταν: για την Β' Περιοχή τουλάχιστον 35%, για την Περιοχή Γ' τουλάχιστον 25% και για την Περιοχή Δ' τουλάχιστον 15%. Στην περίπτωση που ο επενδυτής ήταν συνεταιρισμός ή ΟΤΑ, τα αντίστοιχα ποσοστά ήταν πιο χαμηλά (Β': 25%, Γ': 15% και Δ': 10%). Για την Περιοχή Α' η ίδια συμμετοχή του επενδυτή έπρεπε να είναι τουλάχιστον 30% για την περίπτωση των ειδικών επενδύσεων που αφορούσαν κυρίως την προστασία το περιβάλλοντος και τη ρύπανση. Πρέπει δε να σημειώσουμε ότι, το ποσοστό της ίδιας συμμετοχής είχε ως βάση την αναγνωριζόμενη συνολική αξία τη επένδυσης, στην οποία περιλαμβάνονταν η αξία του απαραίτητου οικοπέδου (που δεν επιχορηγούταν).

Επίσης, ο Ν. 1262/82 προέβλεπε και συγκεκριμένα ιδιωτικοοικονομικά κριτήρια που σε συνδυασμό με κοινωνικοοικονομικά κριτήρια σκοπιμότητας (π.χ. μέγιστο κοινωνικό όφελος) αποτελούσαν τη βάση για την αξιολόγηση των επενδύσεων που θα εντάσσονταν στο καθεστώς των ενισχύσεων του.

Βέβαια, όπως συνηθίζονταν, και ο Ν. 1262/82 περιείχε διάφορες τροποποιητικές διατάξεις, κάποιες μεταβατικές διατάξεις κ.ά.

Παρά τις κατά καιρούς βασικές τροποποιήσεις του, το εν λόγω Νομοθέτημα "λειτούργησε" ουσιαστικά μέχρι το έτος 1990 - οπότε και ετέθη σε ισχύ ο Νόμος 1892/90.

8. Νόμος 1892/90

Με την κυβερνητική αλλαγή τον Απρίλιο του 1990 προωθείται νέος Αναπτυξιακός Νόμος, ο 1892/90 (ΦΕΚ 101, 31.7.90), "για τον εκσυγχρονισμό και την ανάπτυξη και άλλες διατάξεις". Τον Νόμο αυτό αρκετοί τον χαρακτήρισαν "Νόμο σκούπα", επειδή κάλυπτε έναν αρκετά μεγάλο αριθμό θεμάτων ανάπτυξης και εκσυγχρονισμού της ελληνικής οικονομίας. Ειδικότερα με τον Ν. 1892/90 έχουμε τα εξής:

Α. Παρεχόμενα Είδη Κινήτρων

Στα υπαγόμενα στον Νόμο επενδυτικά προγράμματα και σχέδια παρέχονται συνοπτικά τα ακόλουθα είδη Κινήτρων:

1. Επιχορηγήσεις Επενδύσεων, για τις οποίες καθορίστηκαν, με τον Ν. 1892/90, νέα ποσοστά. Αυξάνονται τα ποσοστά της ίδιας συμμετοχής στις επιχορηγούμενες επενδύσεις, και στο ποσοστό της ίδιας συμμετοχής δεν συμπεριλαμβάνεται η αξία του οικοπέδου. Καταργείται η συμμετοχή του Δημοσίου, ενώ τα δικαιώματα του Δημοσίου από τη συμμετοχή σε επενδύσεις που έγιναν στο παρελθόν (Ν. 1262/82) μεταβιβάζονται με τον Ν. 1892/92 σε τράπεζες επενδύσεων.

2. Επιδότηση Επιτοκίου: το νέο στοιχείο είναι η Επιδότηση Επιτοκίου για επενδύσεις που πραγματοποιούνται στη Θράκη, και η οποία παρέχεται για τη χρονική διάρκεια εξυπηρέτησης του δανείου - και μέχρι 10 χρόνια. Για όλες τις άλλες περιπτώσεις ισχύουν όλα όσα ορίζονταν με τον Ν. 1262/82.

3. Αφορολόγητες Εκπτώσεις: από τις διατάξεις του Νόμου γίνεται αντιληπτό ότι τώρα (με τον Ν. 1892) παρέχονται αρκετά υψηλότερα ποσοστά Αφορολόγητης Έκπτωσης για επενδύσεις σε όλες τις κατηγορίες δραστηριοτήτων, πλην των τουριστικών που παραμένουν στα ίδια επίπεδα.

3α. Αφορολόγητες Εκπτώσεις για χρηματοδοτική μίσθωση εξοπλισμού: αναφέρονται στις περιπτώσεις μίσθωσης εξοπλισμού (leasing) από επιχειρήσεις,

στις οποίες παρέχεται διαζευκτικά το δικαίωμα να πραγματοποιούν αφορολόγητες εκπτώσεις.

4. Αυξημένες Αποσβέσεις: τα ποσοστά αύξησης των συντελεστών των τακτικών αποσβέσεων και παγίων περιουσιακών στοιχείων δεν αλλάζουν.

5. Σχηματισμός Ειδικού Αφορολόγητου Αποθεματικού Επενδύσεων: αυξάνονται τα ποσοστά των αδιανέμητων καθαρών κερδών του φορολογικού Νόμου 1828/89 (ΦΕΚ 2Α). Τα νέα ποσοστά εφαρμόζονται για τις χρήσεις 1990-93 (οικονομικά έτη 1991-1994), τον σχηματισμό ειδικού αφορολόγητου αποθεματικού το οποίο θα χρησιμοποιηθεί σε παραγωγικές επενδύσεις του άρθρου 1 του Ν. 1892/90 - ύψους τουλάχιστον μεγαλύτερου κατά 30% του αποθεματικού (Πίνακας 4, Παράρτημα).

6. Εισάγεται, για πρώτη φορά, και η ενίσχυση της ίδρυσης ελληνικών επιχειρήσεων στις γειτονικές βαλκανικές χώρες.

Β. Ποιες Επιχειρήσεις/Κλάδοι υπάγονται στο καθεστώς του Νόμου

Οι καινούργιοι κλάδοι που προστίθενται (στους ήδη προβλεπόμενους από τον προηγούμενο Νόμο) είναι οι επιχειρήσεις που παράγουν στερεά καύσιμα από βιομάζα, επιχειρήσεις παραγωγής βιομάζας από ετήσια ή πολυετή φυτά που χρησιμοποιείται για την παραγωγή ενέργειας, οι Ιερές Μονές και Ορθόδοξες Ακαδημίες που κατασκευάζουν ξενώνες, οι εκδοτικές ή εκτυπωτικές επιχειρήσεις τύπου, οι επιχειρήσεις εκμετάλλευσης λιμένων αναψυχής, συνεδριακών κέντρων και γηπέδων γκολφ, επιχειρήσεις ανάπτυξης τεχνολογιών και λογισμικού κλπ.

Γ. Σε ποιες Περιοχές Κινήτρων χωρίζεται η χώρα

Οι υφιστάμενες Περιοχές Κινήτρων (του Νόμου 1262/82) δεν αλλάζουν. Προστίθεται όμως ότι, με Κοινές Υπουργικές Αποφάσεις μπορούν να καθορίζονται ζώνες που παρουσιάζουν υπερσυγκέντρωση τουριστικής δραστηριότητας - και οι οποίες θα ευνοούνται ανάλογα. Επίσης θα παρέχονται ενισχυμένα κίνητρα σε επιχειρήσεις που πραγματοποιούν επενδύσεις σε ΒΙ.ΠΕ. της ΕΤΒΑ ή σε Βιομηχανικά Κέντρα του ΕΟΜΜΕΧ, ή Βιοτεχνικά Κέντρα των ΟΤΑ της Περιοχής Δ'

και της Θράκης, ή εγκαθίστανται σε Τεχνολογικά Πάρκα που θα καθοριστούν με Κοινή Υπουργική Απόφαση (Πίνακας 4-Α, Παράρτημα.

Δ. Προϋποθέσεις και περιορισμοί για την παροχή των Κινήτρων

Αυξάνονται τα ποσοστά της ίδιας συμμετοχής στις επιχορηγούμενες επενδύσεις. Καταργείται η ευνοϊκότερη μεταχείριση των συνεταιρισμών των ΟΤΑ. Ορίζεται ότι οι δαπάνες επενδυτικών έργων που πραγματοποιούνται πριν την υποβολή της αίτησης και των αναγκαίων δικαιολογητικών, δεν συνυπολογίζονται στο κόστος της επένδυσης ούτε στην ίδια συμμετοχή του επενδυτή, ενώ αφαιρείται επίσης η κτήση του οικοπέδου από τις δαπάνες και εργασίες που θεωρούνται ότι αποτελούν έναρξη της επένδυσης.

Για την πραγματοποίηση των αφορολόγητων εκπτώσεων, απαιτείται από τις επιχειρήσεις να τηρούν βιβλία Γ' κατηγορίας, και εφόσον τηρούν βιβλία Α' και Β' κατηγορίας, οι αφορολόγητες εκπτώσεις πραγματοποιούνται από τα καθαρά κέρδη που δηλώνονται με την αρχική δήλωση.

Τέλος, και ο Νόμος 1892/90 περιείχε πολλές μεταβατικές και τροποποιητικές διατάξεις.

Μπορούμε να συμπεράνουμε ότι με τον Νόμο αυτό παρόλο που, όπως τονίζεται στην Εισηγητική του Έκθεση, δεν επιδιώχθηκε η ριζική αλλαγή του προηγούμενου καθεστώτος, εντούτοις είναι αρκετά σημαντικές οι αλλαγές που επέφερε: στροφή προς τα φορολογικά Κίνητρα, κατάργηση της συμμετοχής του Δημοσίου στις επιχορηγούμενες επενδύσεις, αλλαγή στις διαδικασίες υποβολής των αιτήσεων κ.ά.

Ο Ν. 1892/90 με τις τροποποιήσεις του, λειτούργησε για μια θετία και βοήθησε αρκετά στην ανάδειξη έντονης επενδυτικής δραστηριότητας.

9. Νόμος 2234/94

(Τροποποίηση και συμπλήρωση του Ν. 1892/1990)

Ο Νόμος 1892/90 -με τις τροποποιήσεις του - λειτούργησε για μια θετία και βοήθησε στην ανάπτυξη σημαντικής επενδυτικής δραστηριότητας. Μεγάλης κλίμακας βελτίωση και συμπλήρωση του Νόμου αυτού έγινε με τον Ν. 2234/94.

Η αναμόρφωση του νόμου 1892/90 από τον νόμο 2234/94, επέφερε αλλαγές στο θεσμικό πλαίσιο τόσο ως προς το είδος των παραγωγικών επενδύσεων όσο και ως προς το ύψος και το τρόπο παροχής των ενισχύσεων.

Ο τελευταίος επέφερε σημαντικές αλλαγές για το επενδυτικό σύστημα εκ των οποίων ήταν και οι παρακάτω :

- αναδιατύπωση των επενδυτικών δραστηριοτήτων που μπορούν να χαρακτηριστούν ως «παραγωγικές» επενδύσεις,
- αύξηση του ανώτατου επιχορηγούμενου κόστους επένδυσης από 2,5 δις δρχ. σε 5 δις δρχ. που για τις μεταποιητικές έγινε 25 δις. δρχ. Επιπλέον, καθορίστηκε σε 3 δις δρχ. το ανώτατο όριο επιχορήγησης που μπορούσε να λάβει κάθε επιχείρηση για τις επενδύσεις της στην ίδια παραγωγική διαδικασία,
- σε επενδύσεις μεγάλης κλίμακας και στρατηγικής σημασίας, παρέχονταν ειδικά κίνητρα και επιχορηγήσεις μεγαλύτερες από το προβλεπόμενο όριο των 3 δις δρχ.,
- θεσπίστηκε ο θεσμός των *Περιοχών Ολοκληρωμένης Ανάπτυξης*, όπου με ειδικά κίνητρα μπορούσε να γίνει εκεί εγκατάσταση ξενοδοχειακών μονάδων καθώς και μονάδων παροχής συμπληρωματικών τουριστικών υπηρεσιών,
- αυξήθηκε το ποσοστό επιχορήγησης για τις επενδύσεις στην Θράκη από 45% σε 50%, ενώ για τις υπόλοιπες περιοχές αυξήθηκε ο χρόνος παροχής της επιδότησης επιτοκίου από τρία σε τέσσερα χρόνια,
- θεσμοθετήθηκε ο έλεγχος έναρξης της παραγωγικής λειτουργίας της επένδυσης υπό ενίσχυση, που έπρεπε να γίνει εντός του ενός έτους από την ολοκλήρωση της υλοποίησης της,
- καταργήθηκε η ρύθμιση βάσει της οποίας η επιχορήγηση της επένδυσης καταβάλλονταν εξ' ολόκληρου μετά την ολοκλήρωση της υλοποίησης της, προκειμένου για επενδύσεις άνω των 300 εκατ. δρχ. Για επενδύσεις άνω των 500 εκατ. δρχ. η επιχορήγηση καταβάλλονταν κατά 40-40-20 στις φάσεις υλοποίησης, ολοκλήρωσης και λειτουργίας της επένδυσης αντιστοίχως. Μέχρι τα 500 εκατ. δρχ. η επιχορήγηση καταβάλλονταν κατά 60-20-20, στις φάσεις που αναφέρονται παραπάνω.

10. Νόμος 2601/98

Τον Απρίλιο του 1998 ψηφίστηκε από τη Βουλή και έγινε Νόμος του κράτους το Αναπτυξιακό Νομοσχέδιο "περί ενισχύσεως ιδιωτικών επενδύσεων για την

Οικονομική και Περιφερειακή Ανάπτυξη της χώρας", Ν. 2601/98 (ΦΕΚ 81Α, 15.4.98).

Το νέο καθεστώς κινήτρων επιχορήγησης (του Ν. 2601/98), κινείται σε χαμηλότερα επίπεδα από το προϋπάρχον του Ν. 1892/90, και τούτο γιατί με τον Ν. 1892/90 είχε ήδη επιτευχθεί η μεταστροφή του επενδυτικού κλίματος και είχαν ήδη τριπλασιαστεί οι επενδύσεις, σε σύγκριση με τις επενδύσεις πριν το 1990 (και άλλα γεγονότα, βέβαια, είχαν συμβάλλει σ' αυτό: μακροοικονομική σταθερότητα, χαμηλά επιτόκια, προοπτική ένταξης στην ΟΝΕ, δημιουργία υποδομής μέσω κυρίως του 2ου Πακέτου Ντελόρ κ.ά.).

Από την άλλη, ο κύριος λόγος περιορισμού των κινήτρων είναι η προσπάθεια για περιστολή των δημοσίων δαπανών ώστε να καταστεί δυνατή η προσέγγιση του στόχου της ΟΝΕ.

Με τον Ν. 2601/98 σκοπός είναι⁸ η ανάπτυξη των ιδιωτικών επενδύσεων στην Ελλάδα, και μέσω αυτών:

- η συμβολή στην επίτευξη των στόχων της Περιφερειακής Ανάπτυξης
- η αύξηση των θέσεων απασχόλησης
- η αύξηση της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων
- η αναδιάρθρωση τομέων και κλάδων της παραγωγής
- η αξιοποίηση επιχειρηματικών ευκαιριών στον ελληνικό και τον ευρύτερο διεθνή χώρο.

Ειδικότερα με τον Ν. 2601/98 έχουμε τα ακόλουθα:

Α. Παρεχόμενα Είδη Κινήτρων

Στα υπαγόμενα επενδυτικά προγράμματα και σχέδια στο καθεστώς του Νόμου, παρέχονται συνοπτικά τα ακόλουθα Είδη Κινήτρων:

- 1. Επιχορήγηση Επιδοτήσεων:** διατηρείται η δωρεάν παροχή από το Δημόσιο, χρηματικού ποσού για την κάλυψη τμήματος της ενισχυόμενης δαπάνης του επενδυτικού σχεδίου.
- 2. Επιδότηση Επιτοκίου:** συνίσταται στην κάλυψη από το Δημόσιο τμήματος των καταβαλλομένων των μεσοπρόθεσμων δανείων, τετραετούς τουλάχιστον διάρκειας.

⁸Βλ. Εισηγητική Έκθεση του Ν. 2601/98.

3. Επιδότηση Χρηματοδοτικής Μίσθωσης, που συνίσταται στην κάλυψη από το Δημόσιο τμήματος των καταβαλλομένων δόσεων χρηματοδοτικής μίσθωσης που συνάπτεται για την απόκτηση καινούργιου μηχανολογικού και λοιπού εξοπλισμού.

4. Φορολογική Απαλλαγή, ύψους μέχρι ενός ποσοστού επί της αξίας της ενισχυόμενης επένδυσης ή και της χρηματοδοτικής μίσθωσης καινούργιου μηχανολογικού και λοιπού εξοπλισμού που αποκτάται. Η ενίσχυση αυτή έχει να κάνει με την απαλλαγή από την καταβολή φόρου εισοδήματος μη-διανεμομένων κερδών της πρώτης δεκαετίας από την πραγματοποίηση της επένδυσης ή του προγράμματος, με τον σχηματισμό ισόποσου αφορολόγητου αποθεματικού.

5. Παρέχονται επίσης ειδικά κίνητρα για ιδιαζόντως σημαντικές βιομηχανικές, μεταλλευτικές και τουριστικές επενδύσεις, ύψους άνω των 25 δισ. δρχ. και με δημιουργία τουλάχιστον 300 νέων θέσεων μόνιμης απασχόλησης (Πίνακας 5 - παράρτημα).

Όλα τα παραπάνω κίνητρα, πρέπει να σημειώσουμε ότι παρέχονται εναλλακτικά και σε δύο "πακέτα", ως εξής:

I. Επιχορήγηση ή και Επιδότηση Επιτοκίων ή και Επιδότηση Χρηματοδοτικής Πίστωσης.

II. Φορολογική Απαλλαγή και Επιδότηση Επιτοκίων (αν ληφθεί επενδυτικό δάνειο).

Επιπλέον ο Νόμος ορίζει την υποχρεωτική εγκατάσταση των νέων μονάδων στις ΒΙΠΕ ΕΤΒΑ, ΒΙΠΕ, ΒΕΠΕ και ΒΙΟΠΑ, για την παροχή της Επιχορήγησης, της Επιδότησης και της Χρηματοδοτικής πίστωσης (σε περίπτωση εγκατάστασης σε άλλο χώρο πρέπει να υπάρχει επαρκής δικαιολόγηση).

Τέλος, ο προσδιορισμός ανώτατης καταβαλλόμενης επιχορήγησης ανά δημιουργούμενη θέση απασχόλησης (15 εκατ. δρχ./θέση) καταδεικνύει την αυξημένη έμφαση που αποδίδεται πλέον στην αντιμετώπιση της ανεργίας.

Β. Ποιές Επιχειρήσεις / Κλάδοι υπάγονται στο καθεστώς του Ν.

2601/98

Για την εφαρμογή των κινήτρων, ο νέος Νόμος διακρίνει τους επενδυτικούς φορείς σε *Νέους* και *Παλαιούς*.

Νέοι φορείς, θεωρούνται οι νεοϊδρυθέντες εταιρίες ή οι ατομικές επιχειρήσεις, αλλά και εκείνες που υποβάλλουν αίτηση υπαγωγής πριν παρέλθει πενταετία από

τη σύστασή τους. Οι Νέοι φορείς δικαιούνται κεφαλαιακές ενισχύσεις, αλλά έχουν και δικαίωμα εναλλακτικής πρόσβασης στις φορολογικές απαλλαγές και στην επιδότηση επιτοκίων.

Παλαιοί φορείς, θεωρούνται οι φορείς που υποβάλλουν αίτηση υπαγωγής μετά την πάροδο πενταετίας από την σύστασή τους. Οι Παλαιοί φορείς δικαιούνται αποκλειστικά και μόνο φορολογικές απαλλαγές και επιδότηση επιτοκίων σε περίπτωση λήψης δανείων.

Στη διάκριση αυτή των φορέων, για την αντίστοιχη παροχή των προβλεπόμενων Κινήτρων, υπάρχουν και ορισμένες εξαιρέσεις, όπως για παράδειγμα σε επιχειρηματικά σχέδια διάσωσης και αναδιάρθρωσης, παρέχονται όλα τα είδη Κινήτρων - εκτός των φοροαπαλλαγών.

Γ. Σε ποιές Περιοχές Κινήτρων χωρίζεται η χώρα

Για την εφαρμογή των διατάξεων του Νόμου η Επικράτεια χωρίζεται σε τέσσερις Περιοχές (Α', Β', Γ και Δ'). Οι Περιοχές αυτές διαφοροποιούνται (σε σχέση με τα τμήματα της Επικράτειας που περιλαμβάνουν) από τις Περιοχές που προέβλεπαν οι προηγούμενοι Νόμοι.

Αξίζει να αναφερθούμε στη νέα Περιοχή Γ', η οποία θεωρείται η ζώνη μέσου βαθμού ενίσχυσης, και περιλαμβάνει περιοχές με έντονα προβλήματα απασχόλησης. Οι περιοχές που θα ενταχθούν στη ζώνη αυτή, ορίζονται ανά διετία με Κοινή Υπουργική Απόφαση και με κριτήρια την ύπαρξη ανεργίας τουλάχιστον κατά μία ποσοστιαία μονάδα ανώτερη του μέσου όρου της χώρας κατά την τελευταία τετραετία, ή και τη μείωση του ενεργού πληθυσμού σύμφωνα με τα διαθέσιμα στατιστικά στοιχεία. Στην Περιοχή Γ' περιλαμβάνεται, τέλος, και η Ζώνη της Λαυρεωτικής του Νομού Αττικής (Πίνακας 5-Α, Παράρτημα).

Δ. Προϋποθέσεις και περιορισμοί για την παροχή των Κινήτρων

Για τις Επιχορηγήσεις, το ποσοστό (επιχορήγησης) συνδέεται με τις δημιουργούμενες θέσεις απασχόλησης. Ορίζεται δηλαδή ανώτατο όριο στην καταβαλλόμενη επιχορήγηση που ανέρχεται σε 15 εκατομμύρια δρχ. - ελεγχόμενη για μια 5ετία (εξαιρούνται τα ολοκληρωμένα επενδυτικά σχέδια και οι καινοτομικές επιχειρήσεις). Από την άλλη, το ποσοστό της ίδιας συμμετοχής του επενδυτή για την παροχή ενισχύσεων, δεν μπορεί να είναι κατώτερο του 40%, ανεξαρτήτως του

είδους της επένδυσης και της περιοχής πραγματοποίησής της (η αξία του οικοπέδου της επένδυσης δεν αποτελεί ίδια συμμετοχή).

Επιπλέον, όπου προβλέπεται η χρησιμοποίηση δανείου αυτό πρέπει να πληρεί τις εξής προϋποθέσεις: να είναι μεσομακροπρόθεσμο 4ετούς τουλάχιστον διάρκειας, μορφής τραπεζικού ή ομολογιακού Δανείου, να λαμβάνεται για την πραγματοποίηση της συγκεκριμένης επένδυσης και να έχει εγκριθεί κατά το χρόνο υποβολής της αίτησης υπαγωγής.

Τέλος, η Επιδότηση των Επιτοκίων παρέχεται για έξι (6) χρόνια από την πρώτη λήψη του δανείου.

Κλείνοντας την αναφορά μας στον ισχύοντα Αναπτυξιακό Νόμο 2601/98 θα συμπληρώναμε τα εξής:

Ο Νόμος αυτός δεν προχώρησε σε σημαντικές καινοτομίες σε σχέση με το Νόμο 1892/90. Αντίθετα, όπως αναφέραμε, τα κίνητρα του Ν. 2601/98 κινούνται σε χαμηλότερα επίπεδα, γεγονός που δεν μπορεί να οδηγήσει σε ακόμα πιο ραγδαίες εξελίξεις. Άλλωστε οι επιχειρηματικές δραστηριότητες ευνοούνται και από άλλους παράγοντες: συναλλαγματική ασφάλεια που προσφέρει η ένταξη της χώρας μας στην ΟΝΕ, δημιουργία υποδομής μέσω των Κοινοτικών Πλαισίων στήριξης (ΚΠΣ) η οποία οδήγησε στην έξοδο από τη γεωγραφική απομόνωση των εκτός της Αττικής επιχειρήσεων, πτώση των επιτοκίων και άρα φθινό χρήμα κ.ά.

Αξιοσημείωτο είναι επίσης, ότι με το Νόμο αυτό μπορούμε να μιλάμε για ριζική απλοποίηση της διαδικασίας υπαγωγής, αξιολόγησης και παρακολούθησης των σχεδίων παλαιών ή νέων επιχειρήσεων. Το νέο σύστημα είναι αφενός περισσότερο προσαρμοσμένο στις ανάγκες των επενδυτών για ταχεία αξιολόγηση, και αφετέρου εισάγει κριτήρια προτεραιότητας πέραν των κριτηρίων βιωσιμότητας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ε'

ΤΑ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΑ ΚΙΝΗΤΡΑ ΣΕ ΧΩΡΕΣ – ΜΕΛΗ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΙΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ

1. ΙΡΛΑΝΔΙΑ

Μια πρώτη εστίαση στην αναπτυξιακή στρατηγική της Ιρλανδίας, κάνει εμφανή την προσπάθεια της για δημιουργία ευνοϊκού οικονομικού και χρηματοδοτικού περιβάλλοντος, κατάλληλου για επενδύσεις. Αυτό αντανakλάται στα χαμηλά λειτουργικά κόστη, στο εργατικό δυναμικό, στα ιδιοκτησιακά και στα τηλεπικοινωνιακά κόστη που συμπεριλαμβάνονται μέσα στα χαμηλότερα στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

Το άμεσο ξένο κεφάλαιο, έπαιξε ένα πολύ σημαντικό ρόλο στην ιρλανδική οικονομία, και συνεισέφερε ιδιαίτερα στην επέκταση και τη διαφοροποίηση της βιομηχανικής βάσης, στη διάχυση και την εφαρμογή νέων τεχνολογιών καθώς και στη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας στον ιδιωτικό τομέα. Όσο αφορά το τελευταίο, υποστηρίζεται ότι το πρόβλημα ανεργίας που πλήττει τα τελευταία χρόνια την Ιρλανδία, θα ήταν ακόμη μεγαλύτερο χωρίς την έντονη παρουσία των ξένων επιχειρήσεων οι οποίες αυξάνουν την απασχόληση.

Από νομικής άποψης, η Ιρλανδία είναι μια ανοιχτή οικονομία. Αυτό σημαίνει ότι δεν υπάρχουν ασυνήθιστοι περιορισμοί ή κανονισμοί απέναντι στις αλλοδαπές επιχειρήσεις που επιθυμούν να επενδύσουν στην Ιρλανδία, πλην ορισμένων συγκεκριμένων βιομηχανιών που θα χρειαστούν ενδεχομένως ειδικές άδειες.

Οι επιχειρήσεις που σχεδιάζουν να επενδύσουν στην Ιρλανδία αντιμετωπίζουν μια περιορισμένη γραφειοκρατία, εφόσον οι νομικές διαδικασίες για το ξεκίνημα της επιχείρησης είναι συνήθως απλές, οικονομικές και γρήγορες. Οι ξένες επιχειρήσεις, έχουν αρκετή ευελιξία στην διαμόρφωση της επένδυσης, επιλέγοντας μέσα από μια σειρά από κίνητρα, αυτά που ταιριάζουν περισσότερο στις απαιτήσεις τους.

Ο Ιρλανδικός Οργανισμός Προσέλκυσης και Προώθησης Επενδύσεων (IDA) δίνει ιδιαίτερα ισχυρά κίνητρα σε ορισμένους κλάδους αιχμής. Στις επιλεγμένες επιχειρήσεις αυτών των κλάδων (εγχώριες ή ξένες), δίνεται φορολογικός συντελεστής μόλις 10%, με ορίζοντα 20ετίας. Αυτό υπήρξε και το 'κλειδί' για τη δημιουργία ενός ευνοϊκού οικονομικού κλίματος στην Ιρλανδία, κατάλληλου για την προσέλκυση επενδύσεων.

Επιχορηγήσεις δίνονται σε επιλεγμένες επιχειρήσεις των ανωτέρω κλάδων. Το ύψος τους είναι διαπραγματεύσιμο μεταξύ της εταιρίας και του IDA, ο οποίος διαχειρίζεται κονδύλια της Ευρωπαϊκής Ένωσης και έχει την ευθύνη για την χορήγηση επιχορηγήσεων σε εταιρίες, ύψους 130 εκατομμυρίων Ιρλανδικών Λιρών ετησίως. Η δομή του και το status του είναι ανάλογα με αυτά του υπουργείου.

Ο ίδιος οργανισμός παράσχει βοήθεια στη στελέχωση ξένων εταιριών στους κλάδους της πληροφορικής (όπου υπάρχει έλλειψη προσωπικού παγκοσμίως), με παροχή βιογραφικών σημειωμάτων υπαλλήλων έτοιμων για εργασία. Οι υπάλληλοι αυτοί έχουν βρεθεί είτε στην Ιρλανδία, χάρη σε σωστό προγραμματισμό του εκπαιδευτικού συστήματος, είτε στο εξωτερικό, από Ιρλανδούς της διασποράς, που οι κατά τόπους Ιρλανδικές πρεσβείες προσεγγίζουν για να επαναπατρίσουν.

Πρόσφατα ο IDA, ο οποίος υπήρξε υπεύθυνος για την προώθηση ξένων αλλά και Ιρλανδικών επενδύσεων, διαχωρίστηκε σε δύο ξεχωριστά Γραφεία, το IDA Ιρλανδίας, το οποίο είναι υπεύθυνο αποκλειστικά για την προώθηση των ΞΑΕ, και του FORBAIRT, το οποίο προωθεί τις Ιρλανδικές και μόνο επιχειρήσεις. Υπεύθυνη για την διοίκηση και το συντονισμό του προγράμματος επενδύσεων, είναι και η Κεντρική Τράπεζα της Ιρλανδίας, η βασική κανονιστική αρχή του χρηματοδοτικού συστήματος. Επίσης, το κυβερνητικό Τμήμα Επιχειρήσεων και Απασχόλησης καθώς και το Υπουργείο Οικονομικών, έχουν, στις περισσότερες των περιπτώσεων, ανάμειξη στο θέμα των εγχώριων και ξένων επενδύσεων.

Κίνητρα για προσέλκυση επενδύσεων

Η Ιρλανδία υπήρξε από τις πρώτες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης που ενθάρρυνε τις Ξένες Άμεσες Επενδύσεις (ΞΑΕ) ασκώντας πολιτική κινήτρων. Σήμερα, η ιρλανδική κυβέρνηση εξακολουθεί να διατηρεί ένα οργανωμένο σύστημα επιχορηγήσεων και φορολογικών κινήτρων με σκοπό να προσελκύσει το ξένο αλλά και το εγχώριο κεφάλαιο. Τα κίνητρα χορηγούνται σε εθνική κλίμακα και δεν διαφοροποιούνται για συγκεκριμένες περιφέρειες ή περιοχές. Σε ελάχιστες μόνο περιπτώσεις, μπορεί να υπάρξουν ενισχυμένα κίνητρα για περιοχές που ορίζονται ως προβληματικές. Στη συνέχεια θα παρουσιαστεί το σύστημα κινήτρων έτσι όπως ισχύει σήμερα, ενώ η έμφαση θα δοθεί κυρίως στις ΞΑΕ.

- **Φορολογικά κίνητρα**

Η Ιρλανδία παρέχει ένα ιδιαίτερα ευνοϊκό περιβάλλον προκειμένου να ενθαρρύνει τις επενδύσεις και για το λόγο αυτό, χαρακτηρίζεται συχνά ως 'φορολογικός παράδεισος' της Ευρώπης.

Ένα πολύ σημαντικό κίνητρο για τους ξένους επενδυτές, όπως αναφέρθηκε προηγούμενα, είναι ο φορολογικός συντελεστής 10% για συγκεκριμένες δραστηριότητες όπως η παραγωγή βιομηχανικών προϊόντων και οι υπηρεσίες για τις επιχειρήσεις. Ο συντελεστής αυτός, παρέχεται στις περισσότερες από τις βιομηχανίες στην Ιρλανδία καθώς και σε ένα μεγάλο φάσμα μη-βιομηχανικών δραστηριοτήτων. Το ποσοστό 10%, έχει με τα χρόνια επεκταθεί από τη νομοθεσία, έτσι ώστε να συμπεριλάβει μια μεγαλύτερη ποικιλία δραστηριοτήτων, που δεν σχετίζονται απαραίτητα με βιομηχανικά προϊόντα.

Ο συγκεκριμένος συντελεστής, θα ισχύσει μέχρι 31 Δεκεμβρίου 2002, όπου και θα αντικατασταθεί από φορολογικό συντελεστή 12,5% που θα έχει όμως εφαρμογή σε επιχειρήσεις με μεγαλύτερο εύρος δραστηριοτήτων.

Προκειμένου να προστατέψει τα κέρδη των ξένων επιχειρήσεων, τα προερχόμενα από το χαμηλό συντελεστή στην Ιρλανδία, η ιρλανδική κυβέρνηση έχει προχωρήσει σε Διπλές Φορολογικές Συμφωνίες, έτσι ώστε, οι επιχειρήσεις να μην δέχονται επιπλέον φορολόγηση από την πατρίδα τους για αυτά τα κέρδη.

Επίσης, απαλλαγές από φόρους επιχειρήσεων και εισοδημάτων, προσφέρονται στα δικαιώματα και στο εισόδημα που προέρχονται από τη χρήση ευρεσιτεχνιών. Η απαλλαγή ισχύει μόνο για τις εφευρέσεις που έχουν γίνει στην Ιρλανδία και μόνο για τα άτομα και τις επιχειρήσεις που διαμένουν στην Ιρλανδία.

- **Επιχορηγήσεις**

Η Ιρλανδία, προσφέρει επιπλέον ένα ιδιαίτερα ανταγωνιστικό, από πλευράς κόστους, επιχειρηματικό περιβάλλον, με λειτουργικό κόστος που συγκαταλέγεται ανάμεσα στα χαμηλότερα της Ευρώπης. Ένα από τα ισχυρότερα κίνητρα που προσφέρονται είναι οι γενναίες επιχορηγήσεις για το ξεκίνημα μιας επιχείρησης.

Υπάρχει μια σειρά από κριτήρια που καθορίζουν το ποια είδη επενδύσεων δικαιούνται επιχορήγησης, ανάλογα με τη συγκεκριμένη φύση τους. Οι επιχειρήσεις λαμβάνουν τις επιχορηγήσεις με βάση με τον αριθμό και το είδος των θέσεων

εργασίας που δημιουργούν και διατηρούν, με την προστιθέμενη αξία, με την δυναμική για εξαγωγές που έχουν και με βάση άλλους παράγοντες. Το πρόγραμμα επιχορηγήσεων είναι ιδιαίτερα ευέλικτο, ειδικά κατασκευασμένο για εξυπηρετεί τις ανάγκες της κάθε επένδυσης. Το IDA Ιρλανδίας, δρα με σύνεση συνδυάζοντας στόχους και καταλληλότητα, προκειμένου να επικεντρώσει τη βοήθεια του σε ζωτικές, υψηλής προστιθέμενης αξίας, εξαγωγικές κυρίως δραστηριότητες. Αυτές οι δραστηριότητες – στόχοι, επιλέγονται στη βάση της δυναμικής τους για μεγέθυνση κυρίως στις διεθνείς αγορές, του τεχνολογικού τους περιεχομένου και της ποιότητας της απασχόλησης.

Η μεγάλη αυτή κλίμακα των επιχορηγήσεων, παρέχεται από το IDA Ιρλανδίας για τις ξένες επενδύσεις, από το FOBAIRT για τις εγχώριες επενδύσεις αλλά και από άλλα αναπτυξιακά γραφεία. Στη συνέχεια παρουσιάζονται οι επιχορηγήσεις που είναι σήμερα διαθέσιμες.

α. *Επιχορήγηση κεφαλαίου.*

Επιχορηγήσεις μπορούν να δοθούν για το κόστος των παγίων στοιχείων , και προς τις επιχειρήσεις που ξεκινούν από την αρχή μια επένδυση και προς εκείνες που ενδιαφέρονται για επέκταση της δραστηριότητάς τους. Τα πάγια κόστη μιας νέας επιχείρησης που μπορούν να λάβουν επιχορήγηση περιλαμβάνουν την έρευνα χωροθέτησης και ανάπτυξης, την κτιριακή υποδομή, τα νέα μηχανήματα και τον εξοπλισμό. Για επενδύσεις σε περιοχές χαρακτηριζόμενες ως προβληματικές (κυρίως το δυτικό μέρος της χώρας), μπορεί να δοθεί μέχρι και το 60% του πάγιου κόστους, ενώ για τις υπόλοιπες περιοχές, μέχρι και το 45%. Για επεκτατικές δραστηριότητες, μπορεί να δοθεί ένα ποσοστό με όριο το 15% του πάγιου κόστους, το οποίο μπορεί να αυξηθεί σε εξαιρετικές περιπτώσεις πολύ μεγάλων επενδύσεων. Οι παραπάνω επιχορηγήσεις, δεν είναι επιστρέψιμες, με εξαίρεση κάποιες περιπτώσεις όπως, μια δραματική αλλαγή στη λειτουργία της επιχείρησης, η διάθεση πολύ μεγάλων χρηματικών βοηθημάτων ή το κλείσιμο της επιχείρησης. Το πραγματικό επίπεδο της επιχορήγησης, εξαρτάται πάντως από την απόδοση της επιχείρησης προς την τοπική οικονομία, μετρούμενη σε όρους μισθών, εξαγωγών και θέσεων εργασίας που έχουν δημιουργηθεί.

β. *Επιχορήγηση απασχόλησης.*

Επιχορηγήσεις απασχόλησης δίνονται αποκλειστικά σε επιχειρήσεις που δημιουργούν απασχόληση και οι οποίες δεν επενδύουν κυρίως σε πάγια στοιχεία. Ο εργοδότης που αυξάνει το εργατικό του δυναμικό πάνω από ένα βασικό επίπεδο

απασχόλησης, προσλαμβάνοντας full-time εργαζομένους, λαμβάνει επιχορήγηση 24 εβδομάδων για τους επιπλέον εργαζόμενους. Η επιχορήγηση είναι διαπραγματεύσιμη και ποικίλει ανάλογα με το είδος απασχόλησης που δημιουργείται.

γ. *Επιχορήγηση εκπαίδευσης.*

Επιχορηγήσεις που καλύπτουν μέχρι και το 100% του κόστους εκπαίδευσης προσωπικού μπορούν να δοθούν προς τις νεοδημιουργηθείσες επιχειρήσεις, και μέχρι και το 50% για τις ήδη υπάρχουσες. Τα κόστη που καλύπτονται περιλαμβάνουν μισθούς εκπαιδευτών καθώς και έξοδα μετακίνησης και συντήρησης τόσο στην Ιρλανδία όσο και στο εξωτερικό. Μπορεί να καλυφθεί επιπλέον το κόστος εισαγωγής ειδικευμένου προσωπικού στην Ιρλανδία. Οι επιχορηγήσεις επεκτείνονται επίσης και στην εκπαίδευση διευθυνόντων συμβούλων, τεχνικών συμβούλων και εμποπτών.

δ. *Επιχορηγήσεις για έρευνα και τεχνολογία.*

Επιχορηγήσεις είναι διαθέσιμες για έρευνα και τεχνολογία (E&T) καθώς και για επέκταση δραστηριότητας για E&T. Τα κόστη των οποίων το 50% μπορεί να καλυφθεί περιλαμβάνουν μισθούς, ταξίδια, κτίρια, μηχανήματα και εξοπλισμό, υπηρεσίες, τεχνική βοήθεια και συμβουλευτικές αμοιβές. Οι διάφορες μελέτες σκοπιμότητας, καλύπτονται επίσης από το σύστημα επιχορηγήσεων για E&T.

- **Άλλα κίνητρα**

Ταυτόχρονα με τις επιχορηγήσεις και τον ελκυστικό φορολογικό συντελεστή του 10%, η Ιρλανδία παρέχει έναν αριθμό επιπρόσθετων κινήτρων για να προσελκύσει τους ξένους επενδυτές να επενδύσουν ή να επεκταθούν στην Ιρλανδική αγορά. Ένα σοβαρό κίνητρο, που αφορά κυρίως τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις, είναι η παροχή έτοιμου χώρου σε Βιομηχανικά Πάρκα, ιδιοκτησίας και εκμετάλλευσης είτε του IDA (κατέχει περίπου 10.000 στρέμματα βιομηχανικών περιοχών στη χώρα), είτε ιδιωτικών φορέων.

Οι επιδοτήσεις ενοικίου, προσφέρονται ως εναλλακτικό κίνητρο σε ορισμένες επιχειρήσεις και μπορούν να καλύψουν έως και το 60% του ενοικίου για πέντε χρόνια.

Υπάρχει επίσης, ένα εκτενές πρόγραμμα υποστήριξης, κυρίως για τις εγχώριες επιχειρήσεις, το οποίο παρέχει προώθηση της βιομηχανίας, και βοήθεια που περιλαμβάνει τεχνική υποστήριξη καθώς και υποστήριξη στο τομέα του marketing.

Διαπιστώσεις - συμπεράσματα

Μια από τις μικρότερες και ανοιχτότερες οικονομίες στην Ευρωπαϊκή Ένωση, η Ιρλανδία υποδέχεται την άμεση ξένη επένδυση, προσφέροντας επιχορηγήσεις και φορολογικά κίνητρα για να προσελκύσει επενδυτές. Η άμεση επένδυση παίζει ένα σημαντικό ρόλο για την Ιρλανδική οικονομία και είναι υπεύθυνη για το μεγαλύτερο μέρος της βιομηχανικής της παραγωγής, την απασχόληση και τις εξαγωγές της.

Το κόστος πάντως προσέλκυσης ξένων επενδύσεων, έχει γίνει αιτία μεγάλης διαμάχης, καθώς τίθεται το ζήτημα ότι έχει δοθεί όλη η έμφαση στην προώθηση των ξένων επενδύσεων, στερώνοντας από ανάλογη φροντίδα τις τοπικές επιχειρήσεις και δη αυτές που στηρίζουν την περιφέρεια.

Η Ιρλανδική κυβέρνηση, προσπαθώντας σήμερα να αντιμετωπίσει το πρόβλημα, προσφέρει στήριξη στις τοπικές επιχειρήσεις, αναπτύσσοντας τους δεσμούς των τελευταίων με τα διεθνή δίκτυα και αναδιοργανώνοντας το πρόγραμμα βιομηχανικής της ανάπτυξης σε περιφερειακό επίπεδο, λαμβάνοντας κατά νου αυτό το θέμα.

3. ΙΣΠΑΝΙΑ

Ύστερα από πολλά χρόνια καθυστέρησης, η Ισπανία φαίνεται πως τα τελευταία χρόνια αρχίζει να ανακάμπτει σε πολλούς τομείς με γρήγορους μάλιστα ρυθμούς, εξελισσόμενη σε μια δυναμική οικονομία, με υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης. Κατά το 2000, το ποσοστό ανάπτυξης (4%) ήταν κατά 17% υψηλότερο από το μέσο όρο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (3,4%), γεγονός που την καθιστά πλέον στην όγδοη θέση μεταξύ των χωρών του ΟΟΣΑ.

Η δομή της ισπανικής οικονομίας, είναι αυτή μιας βιομηχανικής χώρας, με τον τομέα των υπηρεσιών να έχει την μεγαλύτερη συνεισφορά στο ΑΕΠ, και τη βιομηχανία να ακολουθεί. Οι δύο αυτοί τομείς, αντιπροσωπεύουν το 90% του

ισπανικού ΑΕΠ, ενώ η γεωργία μόλις το 5% και μάλιστα με τάση να μειώνεται ακόμη περισσότερο καθώς αυξάνεται η οικονομική μεγέθυνση.

Στο τομέα των εισαγωγών και εξαγωγών, παρουσιάζεται σημαντική αύξηση, σαν αποτέλεσμα του αυξημένου όγκου των ξένων επενδύσεων τα τελευταία χρόνια. Πρέπει παρόλα αυτά να σημειωθεί ότι, παρά τον μεγάλο όγκο των ΞΑΕ που δέχεται η Ισπανία, οι ισπανικές άμεσες επενδύσεις, υπήρξαν από το 1997 και ύστερα, περισσότερες από ότι οι ΞΑΕ. Εντυπωσιακή, πάντως, παραμένει η εικόνα της καθαρής εισροής ξένων επενδύσεων⁹, από το 1996, στο ισπανικό ισοζύγιο πληρωμών, όπως φαίνεται στον παρακάτω πίνακα :

ΞΕΝΕΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΙΣΠΑΝΙΑ (1996 – 2000)
(σε εκατ. δολάρια)

	1996	1997	1998	1999	2000
Άμεσες επενδύσεις	5,4	4,7	6,3	7,70	17,40
Επενδύσεις Χαρτοφυλακίου	2,0	5,8	20,7	38,27	33,50
ΣΥΝΟΛΟ	7,4	10,5	27,0	45,97	50,90

Πηγή : OECD *Economic Outlook*, Dec. 2000

Προκειμένου να ανταποκριθούν στις προσδοκίες των επενδυτών και στην ανάγκη για επέκταση της ανάπτυξης, η Κεντρική Κυβέρνηση, οι κυβερνήσεις των Αυτόνομων Κοινοτήτων καθώς και ορισμένες επαρχιακές και δημοτικές αρχές, έχουν θέσει σε εφαρμογή ένα σύστημα επιχορηγήσεων και κινήτρων, προκειμένου να ενθαρρύνουν την δημιουργία νέων επιχειρήσεων και των επενδύσεων σε νέα προϊόντα και κυρίως στους τομείς της τεχνολογίας, της έρευνας και της ανάπτυξης. Τα κίνητρα αυτά μπορούν να κατηγοριοποιηθούν ως εξής:

- Εθνικά και περιφερειακά κίνητρα για την εκπαίδευση και την απασχόληση
- Εθνικά κίνητρα προς συγκεκριμένες βιομηχανίες
- Κίνητρα για επενδύσεις σε συγκεκριμένες περιοχές
- Εθνικά κίνητρα για τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις

⁹ Την περίοδο 1990 – 1999, η Ισπανία κατατάσσόταν ως έκτη χώρα στην Ευρωπαϊκή Ένωση σε όρους ΞΑΕ, με τον μεγαλύτερο δείκτη κερδοφορίας, το 1999, στην Ευρώπη.

Οι περισσότερες επιχορηγήσεις που δίνονται από τις διάφορες αρχές, εξαρτώνται κύρια από τα συγκεκριμένα χαρακτηριστικά της κάθε επένδυσης (π.χ. όσο καλύτερες είναι οι προοπτικές μιας επένδυσης, τόσο αυξάνονται οι πιθανότητες της να επιτύχει υψηλότερη χρηματοδότηση).

Για την προώθηση των ΞΑΕ στην Ισπανία, τη βασική ευθύνη έχει η Γενική Διεύθυνση Επενδύσεων του Υπουργείου Οικονομικών, η οποία διοικείται διεθνώς από τα Εμπορικά και τα Οικονομικά Γραφεία των Πρεσβειών της Ισπανίας. Η συγκεκριμένη διεύθυνση, πληροφορεί τους εν δυνάμει επενδυτές σχετικά με τις δυνατότητας ξεκινήματος μιας επιχείρησης στην Ισπανία, και δίνει τις κατάλληλες αναφορές σε ερωτήσεις που μπορεί να προκύψουν κατά την ανάπτυξη του επενδυτικού πλάνου, όπως, οι στρατηγικές για την τοποθεσία, η χρηματική βοήθεια, οι φορολογικοί και εργατικοί περιορισμοί και οι οικονομικές τάσεις.

Στη συνέχεια θα αναφερθούμε στα κυριότερα κίνητρα, έτσι όπως αυτά παρέχονται από την εκάστοτε αρχή.

α) Εθνικά κίνητρα για την εκπαίδευση και την απασχόληση

Τα κίνητρα αυτά, που αποτελούν μέρος της κυβερνητικής πολιτικής για την προώθηση της απασχόλησης και βοηθούν στην εξοικονόμηση εργατικού κόστους, μπορούν να χωρισθούν σε δύο κατηγορίες:

- *κίνητρα για εκπαίδευση*

Η δεύτερη Εθνική Συμφωνία για τη Διάρκη Εκπαίδευση ('Acuerdo Nacional de Formacion Continua' – ANFC), υποστηρίζει κίνητρα που διαμορφώνουν σχέδια διαρκούς εκπαίδευσης, τα οποία βελτιώνουν τις δυνατότητες και τα προσόντα των εργαζομένων, ενώ ταυτόχρονα αυξάνουν την ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων. Τα κίνητρα που παρέχονται κάτω από αυτές τις συμφωνίες, διευθύνονται από το Ίδρυμα για Διάρκη Εκπαίδευση ('Fundacion para la Formacion Continua') και αποτελούνται βασικά από επιδοτήσεις που καλύπτουν ένα μέρος του κόστους εκπαίδευσης (κυρίως το κόστος των εκπαιδευτών, εκμισθώσεις των δραστηριοτήτων και των υλικών μέσων που χρησιμοποιούνται, κ.τ.λ.).

- *κίνητρα για απασχόληση*

Η ισπανική διοίκηση προσφέρει μια μεγάλη κλίμακα κινήτρων για την απασχόληση, που αποτελούνται βασικά από μειώσεις στις εργοδοτικές εισφορές κοινωνικής προστασίας σε περιπτώσεις προσλήψεων νέων εργαζομένων. Οι μειώσεις των εργοδοτικών εισφορών κοινωνικής ασφάλισης, κυμαίνονται στο

ποσοστό του 40% για την πρόσληψη νέων ή μακροχρόνια ανέργων και 60% για την πρόσληψη ανέργων άνω των 45 ετών ή μακροχρόνια ανέργων γυναικών. Σοβαρές είναι επίσης οι μειώσεις καθώς και φοροαπαλλαγές που αφορούν την πρόσληψη ατόμων με ειδικές ανάγκες.

β) Εθνικά κίνητρα για συγκεκριμένες βιομηχανίες

Η κυβέρνηση έχει παράσχει και συνεχίζει να παρέχει σημαντική οικονομική βοήθεια και φορολογικά προνόμια σε δραστηριότητες πάνω σε συγκεκριμένους κλάδους, που θεωρείται ότι έχουν προτεραιότητα εξαιτίας της αναμενόμενης μεγέθυνσής τους και του αντίκτυπου που έχουν στην γενικότερη οικονομία της χώρας (π.χ. βιομηχανίες αγροτικών προϊόντων, μεταλλευτικές βιομηχανίες, ενέργειας, βιομηχανίες τεχνολογικών βελτιώσεων, έρευνας και ανάπτυξης, κ.λ.π.). Επίσης, οι Αυτόνομες Κοινότητες, παρέχουν παρόμοια κίνητρα για τις περισσότερες από τις παραπάνω βιομηχανίες.

Η οικονομική βοήθεια περιλαμβάνει είτε μη-επιστρέψιμες επιδοτήσεις είτε απαλλαγή τόκων των δανείων, είτε συνδυασμό και των δύο αυτών. Η αντίστοιχη Διεύθυνση του κάθε υπουργείου, παίζει σημαντικό ρόλο στην απόδοση αυτών των επιδοτήσεων.

Ταυτόχρονα με τις επιδοτήσεις μπορούν να δοθεί και μια προνομιακή πρόσβαση στην επίσημη πίστωση, και σε αυτές τις περιπτώσεις ορίζεται ένα συνδυασμένο όριο και για τους δύο τύπους βοήθειας, βασισμένο στην αξία της επένδυσης που πραγματοποιείται. Η επίσημη πίστωση δίδεται από το Ινστιτούτο Επίσημης Πίστωσης (Official Credit Institute – ICO), με ευνοϊκότερο επιτόκιο και με όρους αποπληρωμής σε μεγαλύτερο διάστημα από αυτό που επιβάλλουν οι ιδιωτικές τράπεζες.

Υπάρχουν επίσης ειδικά φορολογικά προνόμια για εταιρίες που επενδύουν σε συγκεκριμένες βιομηχανίες. Αυτά τα προνόμια, συνίστανται κυρίως σε απαλλαγές από δημοτικούς φόρους, από φόρους που επιβάλλονται στη διαμόρφωση της επιχείρησης, από τελωνιακούς δασμούς κατά την εισαγωγή των μηχανημάτων, όπως επίσης και από φόρους εισοδήματος. Επίσης, δίδονται και κάποιες άλλες επιχορηγήσεις σε συνδυασμό με τεχνική υποστήριξη, πλάνα διαχείρισης, μελέτες εφικτότητας και επενδύσεις χαρτοφυλακίου.

γ) Κίνητρα για τεχνολογικές βελτιώσεις, καινοτομία, έρευνα και ανάπτυξη (I&R&D)

Η ενθάρρυνση των τεχνολογικών βελτιώσεων, της καινοτομίας, της έρευνας και της ανάπτυξης, έχει γίνει τα τελευταία χρόνια, μια από τις προτεραιότητες της ισπανικής κυβέρνησης. Για το λόγο αυτό, η κυβέρνηση έχει προχωρήσει σε ένα ανανεωμένο 'Εθνικό Σχέδιο για την Επιστημονική Έρευνα και την Καινοτομία', το οποίο περιλαμβάνει διαφορετικά επίπεδα οικονομικής υποστήριξης για τις επιχειρήσεις που προωθούν τις νέες τεχνολογίες και την έρευνα.

Ανάμεσα στις διάφορες περιοχές της επιστήμης και της τεχνολογίας, ειδική υποστήριξη δέχονται οι επιχειρήσεις που σχετίζονται με βιοϊατρική και βιοτεχνολογία, με φυσικούς πόρους και τεχνολογία τροφίμων, με βιομηχανικό σχέδιο και παραγωγή, με χημικές διαδικασίες και προϊόντα, με τεχνολογίες πληροφορίας και τηλεπικοινωνιών. Προτεραιότητα έχουν ακόμη οι βιομηχανίες που σχετίζονται με το περιβάλλον και το διάστημα.

Η οικονομική βοήθεια περιλαμβάνει ολικές ή μερικές επιδοτήσεις, συνδυασμούς επιδοτήσεων με δάνεια, και δάνεια - που μπορεί να φθάσουν μέχρι και το 70% της επένδυσης - με χαμηλό επιτόκιο και ευνοϊκούς όρους αποπληρωμής. Επιπλέον, το Κέντρο για την Βιομηχανική και Τεχνολογική Ανάπτυξη (CDTI), προσφέρει οικονομική βοήθεια 37,000 εκατ. Πεσέτες προς αυτές τις κατηγορίες επιχειρήσεων.

δ) Κίνητρα για τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις (MME)

Η ισπανική κυβέρνηση και οι Αυτόνομες Κοινότητες, δείχνουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον στην προώθηση και ανάπτυξη των MME στην Ισπανία, δεδομένης της αποδεδειγμένης ικανότητάς των τελευταίων να δημιουργούν θέσεις εργασίας. Έτσι σε συνεργασία με το Υπουργείο Οικονομικών και πιο συγκεκριμένα με την Γενική Διεύθυνση των Μικρομεσαίων Επιχειρήσεων, έχουν δημιουργήσει μια σειρά από κίνητρα σχεδιασμένα ειδικά για τις MME.

Το σχεδιαζόμενο για αυτή την περίπτωση πρόγραμμα PYME ('Plan de Competividad y Consolidation') για την Ανταγωνιστικότητα και την Σταθεροποίηση, παρέχει μια μεγάλη κλίμακα κινήτρων, οικονομικής και τεχνολογικής φύσης, για την υποστήριξη της ανάπτυξης των MME.

Εκτός από αυτά τα κίνητρα, οι MME μπορούν να αναζητήσουν κάποιες επιχορηγήσεις που δίνονται από δημόσιες αρχές όπως η 'Linea PYME', που

χορηγείται από το Ινστιτούτο Επίσημης Πίστωσης ICO και η 'FONPYME', που χορηγεί το COFIDES, το Ισπανικό Ινστιτούτο για την Οικονομική Ανάπτυξη.

ε) Κίνητρα για την περιφερειακή ανάπτυξη

Αυτού του είδους τα κίνητρα έχουν σκοπό να προωθήσουν την ανάπτυξη σε συγκεκριμένες περιοχές, και συνίστανται σε οικονομική βοήθεια προς επιχειρήσεις που χωροθετούνται σε προβληματικές περιφέρειες.

Ο βασικός στόχος της περιφερειακής πολιτικής είναι η επίτευξη μιας οικονομικής ισορροπίας μεταξύ των διαφορετικών περιφερειών της Ισπανίας (συγκρινόμενη σε όρους κατά κεφαλήν ΑΕΠ). Στην πράξη, η πολιτική αυτή έχει να κάνει με προώθηση του ξεκινήματος των επιχειρήσεων, με επέκταση ή εκσυγχρονισμό αυτών που εγκαθίστανται σε λιγότερο ανεπτυγμένες γεωγραφικές ζώνες και σε περιοχές που αντιμετωπίζουν ειδικές οικονομικές δυσκολίες.

Τα περιφερειακά κίνητρα μπορεί να χορηγούνται είτε εθνικά, από την Κεντρική Κυβέρνηση, είτε περιφερειακά, από τις Αυτόνομες Κοινότητες, τους Δήμους και τα Τοπικά Συμβούλια.

- *κίνητρα επιχορηγούμενα από την Κεντρική Κυβέρνηση*

Η κυβέρνηση της Ισπανίας δίνει έμφαση στα περιφερειακά κίνητρα, με σημαντικότερο από αυτά τις επιχορηγήσεις με ποσοστό 20 – 50% του επιλέξιμου κόστους της επένδυσης¹⁰. Παρέχει επίσης σε μικρότερη κλίμακα, επιχορηγήσεις στον τόκο δανείων, απαλλαγή έως και 50% στις εργοδοτικές εισφορές κοινωνικής ασφάλισης ή ένα συνδυασμό των παραπάνω. Το τελικό ποσό της επιχορήγησης που λαμβάνουν οι επιχειρήσεις, εξαρτάται από την περιοχή όπου πραγματοποιείται η επένδυση, από το βαθμό δημιουργίας απασχόλησης, από τη χρησιμοποίηση τοπικών συντελεστών παραγωγής, από το βαθμό προστιθέμενης αξίας και από άλλους παράγοντες.

Προκειμένου να εφαρμοσθεί η πολιτική της κυβέρνησης, η Ισπανία χωρίστηκε σε δύο τύπους περιοχών :

- τις *Περιοχές Οικονομικής Προώθησης* ('Zonas de Promocion Economica' ή ZPE), δηλαδή γεωγραφικές περιοχές με χαμηλό επίπεδο ανάπτυξης και,
- τις *Φθίνουσες Βιομηχανικές Περιοχές* ('Zonas Industrializadas en Declive' ή ZID'). Αυτές οι περιοχές καθορίζονται κάτω από ειδικές συνθήκες (έτσι όπως τις

¹⁰ Στα επιλέξιμα κόστη συμπεριλαμβάνεται και το κόστος της γης.

ορίζει η κυβέρνηση), έχουν συνήθως προκαθορισμένη και μικρή διάρκεια και περιλαμβάνουν περιοχές που θίγονται από διαδικασίες εκβιομηχάνισης έχοντας σοβαρές επιπτώσεις στα επίπεδα της επιχειρηματικής δραστηριότητας και της απασχόλησης τους.

Στις περιοχές ZPE και ZID, επιβάλλεται κάποιος 'βαθμός' ο οποίος ταυτοποιεί την έκταση της περιοχής και το ανώτερο όριο των επιχορηγήσεων που μπορούν να δοθούν, από τη στιγμή που έχει αποφασισθεί ο τύπος αυτών των επιχορηγήσεων. Ο 'βαθμός' αυτός προσδιορίζει επίσης τις λεγόμενες 'περιοχές προτεραιότητας' (τις μόνες περιοχές στις ZPE, για τις οποίες η επιχορήγηση μπορεί να φθάσει το ανώτερο όριό της), τους 'κλάδους προτεραιότητας', το είδος των επενδύσεων που έχουν προτεραιότητα, τις απαιτήσεις αυτών των επενδύσεων, τις διαδικασίες για την εξασφάλιση των κινήτρων κ.λ.π.

Σε κάποιες σπάνιες περιπτώσεις, το Υπουργείο Οικονομικών και η Κυβερνητική Επιτροπή επί Οικονομικών Θεμάτων, μπορούν να αυξήσουν τα παραπάνω όρια επιχορηγήσεων για ορισμένες περιοχές, αλλά πάντα μέσα στα πλαίσια των ορίων της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

• *κίνητρα επιχορηγούμενα από τις Αυτόνομες Κοινότητες, τους Δήμους και τα Τοπικά Συμβούλια.*

Όλες οι ισπανικές Αυτόνομες Κοινότητες, παρέχουν παρόμοια κίνητρα, σε μικρότερη κλίμακα, για τις επενδύσεις που γίνονται στην περιοχή τους. Από αυτά, μερικά μόνο είναι απόλυτα συμβατά με τα περιφερειακά κίνητρα της Κεντρικής Κυβέρνησης. Συγκεκριμένα, αν τα εθνικά περιφερειακά κίνητρα απευθύνθηκαν σε μια συγκεκριμένη επένδυση, θα πρέπει να ληφθούν υπ' όψη τα όρια που καθορίζονται από τον κάθε 'βαθμό'.

Τα είδη των επενδύσεων που προωθούνται, έχουν να κάνουν κυρίως με εγκατάσταση νέων επιχειρήσεων, με επεκτάσεις σε νέες δραστηριότητες, με εκσυγχρονισμό και τεχνολογικές καινοτομίες. Η προτεραιότητα δίνεται στους τομείς της γεωργίας και της αναδάσωσης, της χειροτεχνίας, του ψαρέματος, των υπηρεσιών υποστήριξης της βιομηχανίας, του τουρισμού, του πολιτισμού, του βιομηχανικού σχεδίου, των ηλεκτρονικών και των ηλεκτρονικών υπολογιστών.

Τα κίνητρα που παρέχουν οι περιφέρειες είναι συνήθως επιχορηγήσεις, ειδικές συνθήκες για δάνεια, τεχνικές συμβουλές αλλά και εκπαιδευτικά σεμινάρια. Παρέχονται επίσης φορολογικά κίνητρα που περιλαμβάνουν κυρίως

φοροαπαλλαγές της τάξεως του 5 – 20% της επένδυσης σε δραστηριότητες όπως: Έρευνα και Ανάπτυξη, Εκπαίδευση και Προστασία του περιβάλλοντος.

1. ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ

Η Πορτογαλία, έχει να καλύψει ακόμα μια μεγάλη απόσταση από την υπόλοιπη Δυτική Ευρώπη, αλλά τα τελευταία δεκαπέντε χρόνια, έχει διανύσει ήδη αρκετό δρόμο στην πορεία της για ανάπτυξη. Χαρακτηριστικό είναι το γεγονός ότι, το μέσο κατά κεφαλήν εισόδημα αυξήθηκε από το 56% του μέσου ποσοστού της Ευρωπαϊκής Ένωσης το 1986, στο 75% κατά το έτος 2000. Ταυτόχρονα με την οικονομική μεγέθυνση των τελευταίων χρόνων, ιδιαίτερα σημαντική υπήρξε η πτώση της ανεργίας σε πρωτοφανή επίπεδα καθώς και η αύξηση κατά τρία χρόνια του μέσου ποσοστού εκπαίδευσης.

Όσο αφορά τον τομέα των επενδύσεων, κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του '80, αλλά και κυρίως μετά το 1986, δηλαδή μετά την είσοδό της στην ΕΟΚ, οι ξένες επενδύσεις στην Πορτογαλία αυξήθηκαν με εκθετικό ρυθμό, μεγαλύτερο ακόμα και από αυτόν που παρατηρήθηκε στην Ισπανία. Το 1991, οι Ξένες Άμεσες Επενδύσεις (ΞΑΕ) υπερδιπλασιάστηκαν σε σύγκριση με το 1990 και έφθασαν τα 1.081 εκατομμύρια εσκούδος, ενώ η αύξηση συνεχίστηκε και στο επόμενο έτος. Οι επενδύσεις αυτές, προέκυψαν ως αποτέλεσμα της σταθερότερης δημοσιονομικής κατάστασης αλλά και της σοβαρής προσπάθειας που κατέβαλε η Πορτογαλική κυβέρνηση για να αυξήσει τις επενδύσεις στη χώρα, υιοθετώντας μια σειρά από κίνητρα για την προσέλκυση επιχειρήσεων.

Την ευθύνη για τις επενδύσεις που γίνονται στη χώρα έχει αναλάβει ο ICEP (Investimentos, Comercio e Turismo de Portugal) - Οργανισμός για τις Επενδύσεις, το Εμπόριο και τον Τουρισμό της Πορτογαλίας. Πρόκειται για έναν κυβερνητικό οργανισμό, με διοικητική και οικονομική αυτονομία, που λειτουργεί υπό την αιγίδα του Υπουργείου Οικονομικών. Ο ρόλος του ICEP είναι η προώθηση της Πορτογαλίας ως ιδανικού τόπου για επενδύσεις και τουρισμό, αλλά και η παραγωγή υψηλής ποιότητας υπηρεσιών.

Με ένα οργανωμένο διεθνές δίκτυο, ο ICEP, έχει την ικανότητα και την τεχνική δυνατότητα να προσφέρει πληροφορίες στις εγχώριες επιχειρήσεις σχετικά με τις δυνατότητες επενδυτικής δράσης. Παρέχει επίσης πληροφορίες στους εν

δυνάμει ξένους επενδυτές, σχετικά με την οικονομία της Πορτογαλίας, το θεσμικό καθεστώς, τους περιορισμούς αλλά και τα κίνητρα που παρέχονται για επενδύσεις.

Αυτά τα κίνητρα, μπορούν να κατηγοριοποιηθούν είτε ως γενικά είτε ως ειδικά κίνητρα. Όσο αφορά την πρώτη κατηγορία ισχύουν τα εξής:

Α. Χορηγείται απαλλαγή από τη φορολόγηση κερδών, από 5% έως 20% του επιλέξιμου κόστους της επένδυσης.

Β. Πραγματοποιείται μείωση φόρων τελών ή και απαλλαγή για μεταβίβαση ή κατοχή ακινήτων.

Γ. Χορηγείται απαλλαγή ή μείωση από τοπικούς (Δημοτικούς) φόρους, σύμφωνα με αποφάσεις των τοπικών αρχών.

Δ. Χορηγούνται άτοκα δάνεια για οποιεσδήποτε δραστηριότητες σχετίζονται με βιομηχανική παραγωγή, περιλαμβάνοντας τον εξοπλισμό, τα κτήρια και τα μεταφορικά μέσα.

Ε. Δίδονται οικονομικά κίνητρα για εκπαίδευση.

Στ. Χορηγείται απαλλαγή από την υποχρέωση καταβολής εργοδοτικών εισφορών κοινωνικής ασφάλισης για τους μακροχρόνια ανέργους.

Στην κατηγορία των ειδικών κινήτρων, συμπεριλαμβάνονται:

- Οι διαπραγματεύσιμες επιχορηγήσεις για τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας, κυρίως στην περιφέρεια, και τη διαφοροποίηση της παραγωγής σε λιγότερο ανεπτυγμένες περιοχές και
- Οι επιχορηγήσεις, έως 1,5 εκατ. Ευρώ ανά επιχείρηση, για μη – παραγωγικές επενδύσεις.

Τα γενικότερα κίνητρα για την προσέλκυση επιχειρήσεων, έδωσαν ώθηση στην οικονομία της Πορτογαλίας, προκαλώντας, από το 1990 και ύστερα, μια ροή επενδύσεων που ξεπέρασε τα 2 δις. δολάρια το χρόνο, πλησιάζοντας το 4% του ΑΕΠ της χώρας.

Ο χαρακτήρας των επενδύσεων, φανερώνει τη νέα πορεία μιας οικονομίας, με όλο και περισσότερη εξωστρέφεια, υπερ-εξειδίκευση και σχετικά μικρή ολοκλήρωση, αφού αυτή η πληθώρα εισροής ξένης τεχνολογίας και κεφαλαίων αφορά συγκεκριμένους παραγωγικούς τομείς. Η εξέλιξη αυτή ενισχύθηκε από τη θεσμοθέτηση, το 1977, ενός ιδιαίτερα ευέλικτου πλαισίου κινήτρων για τις επενδύσεις, το οποίο έγινε ακόμη πιο άνετο το 1986, αφού η εγκατάσταση των επενδύσεων απελευθερώθηκε πλήρως σε τομείς ανοικτούς στην ιδιωτική

πρωτοβουλία, και έγινε μερικά δυνατή με τη μορφή συμβάσεων στον δημόσιο τομέα.

Οι επιχειρήσεις που ενδιαφέρονται να επενδύσουν στην Πορτογαλία, δείχνουν έντονο ενδιαφέρον για τρεις μεγάλες κατηγορίες δραστηριοτήτων: α) τράπεζες, ασφάλειες και υπηρεσίες επιχειρήσεων, β) χονδρικό και λιανικό εμπόριο, και γ) μεταποιητική βιομηχανία. Η εξάρτηση φαίνεται δηλαδή ισχυρή στους πιο δυναμικούς κλάδους της Πορτογαλικής οικονομίας, των οποίων η ανάπτυξη οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στις ξένες αποταμιεύσεις. Αντίθετα, ασήμαντοι παραμένουν οι τομείς που είναι προσανατολισμένοι στο εσωτερικό εμπόριο (γεωργία, κτίρια και δημόσια έργα κ.λ.π.)

Η διάρθρωση των επενδύσεων εξελίχθηκε κατά τη διάρκεια της τελευταίας δεκαετίας, προς μια κατεύθυνση που ευνοούσε όλο και περισσότερο τον τριτογενή τομέα, με αυξανόμενη προοδευτικά την σχετική βαρύτητα του εμπορίου.

Στη βιομηχανία, οι ΞΑΕ, συνεχίζουν να αυξάνονται με σταθερό ρυθμό. Οι επενδύσεις συγκεντρώνονται σε ορισμένους κλάδους όπως, μηχανικές και ηλεκτρομηχανικές κατασκευές, βιομηχανίες ορυκτών, χημικά, χαρτοβιομηχανίες, υφαντουργία, ένδυση, υποδηματοποιία, ενισχύοντας έτσι την υπερ-εξειδίκευση του πορτογαλικού παραγωγικού δυναμικού.

Γενικά, διαπιστώνεται ότι τα κίνητρα που δίνονται στις ΞΑΕ, συνεισφέρουν σημαντικά στον καθορισμό του μοντέλου εξειδίκευσης της πορτογαλικής οικονομίας, καθώς επίσης και του συστήματος παραγωγής των περιφερειών.

Το περιφερειακό πρόβλημα.

Η περιφερειακή και αστική δυναμική της Πορτογαλίας, εμφανίζει τα εξής χαρακτηριστικά:

- προνομιακή και μεγάλης διάστασης ανάπτυξη ενός περιορισμένου αριθμού μεγαλουπόλεων, κυρίως της Λισαβόνας και του Πόρτο,
- έντονη περιθωριοποίηση των περιοχών με κτηνοτροφική έμφεση, σε αντιδιαστολή με την επιταχυνόμενη ανάπτυξη των παραλιακών βιομηχανικών περιοχών.

Οι επιχειρήσεις ξένου κεφαλαίου, με την επιλογή του τόπου εγκατάστασης τους συμμετέχουν στη διαμόρφωση αυτής της δυναμικής του χώρου. Οι ξένες επενδύσεις, με την αναζήτηση θετικών εξωτερικοτήτων οι οποίες εξαρτώνται από

την διαθέσιμη υποδομή και τον αστικό εξοπλισμό, από την ύπαρξη ικανοποιητικής ποσότητας ειδικευμένου ενεργού πληθυσμού και από ένα περιβάλλον με σχετική ολοκλήρωση του τοπικού παραγωγικού συστήματος - συμβάλλουν στη δημιουργία μεγάλων διαρθρωτικών ανισοτήτων, οι οποίες επηρεάζουν τη χωρική λειτουργία της πορτογαλικής οικονομίας.

Σε κάθε περίπτωση, οι ξένες επενδύσεις, χωρίς να είναι ο πρωταρχικός παράγοντας των περιφερειακών ανισοτήτων, επιβαρύνουν την υπάρχουσα κατάσταση, ενώ τα αναπτυξιακά κίνητρα προς αυτές, παρέχονται σε εθνικό επίπεδο και δεν λαμβάνουν υπόψη τις ανισορροπίες μεταξύ περιφερειών. Ανάλογη κατάσταση συναντάμε σε ολόκληρη την περίμετρο της Μεσογείου, όπου η ανάπτυξη πολώνεται γύρω από έναν περιορισμένο αριθμό παραλιακών περιοχών, ενώ η ενδοχώρα φαίνεται να αποτελεί περιοχή 'εφοδιασμού' πρώτων υλών και εργατικού δυναμικού.

Σύμφωνα με τα διαθέσιμα στοιχεία, φαίνεται καθαρά ότι οι ξένες επενδύσεις εγκαθίστανται σε περιοχές που κατέχουν την καλύτερη θέση στον Διεθνή Καταμερισμό Εργασίας. Η Λισαβόνα, το Πόρτο και το Φάρο, συγκεντρώνουν μαζί το 84% του συνόλου των ξένων επενδύσεων. Η γεωγραφική κατανομή του κοινωνικού κεφαλαίου, ενισχύει την ανισορροπία υπέρ της περιοχής της Λισαβόνας, η οποία μόνη της συγκεντρώνει περίπου το 70% των ΞΑΕ που έχουν πραγματοποιηθεί στην Πορτογαλία. Αντίθετα, ορισμένες περιοχές είναι τελείως - ή σχεδόν τελείως - αγνοημένες από τους ξένους επενδυτές.

Με την περιφερειακή ανάλυση αποκαλύπτεται η διαδικασία 'παραλιποποίησης' της πορτογαλικής οικονομίας, στην οποία συμμετέχουν και οι ξένοι επενδυτές με την επιλογή του τόπου εγκατάστασής τους.

Οι χωρικές επιπτώσεις από την επιλογή του τόπου εγκατάστασης, δεν εμφανίζονται μόνο με τη μορφή ενίσχυσης της περιφερειακής ασυμμετρίας, αλλά και με τη μορφή ενδοπεριφερειακών ανισορροπιών που συνοδεύονται από φαινόμενα πόλωσης μη ελεγχόμενα.

Τέτοιες διαδικασίες πόλωσης, που ενισχύονται με τις ΞΑΕ, προφανώς δεν πραγματοποιούνται χωρίς αστικές και περιβαλλοντικές επιπτώσεις (κυρίως από το γεγονός της ύπαρξης λιμνοθάλασσας, ενός φυσικού μέσου, ιδιαίτερα ευαίσθητου), που όλο και πιο δύσκολα μπορούν να ελεγχθούν.

Οι ΞΑΕ, φαίνεται επίσης ότι ενισχύουν τις περιφερειακές παραγωγικές εξειδικεύσεις. Γενικά, οι πιο καθυστερημένες περιοχές της Πορτογαλίας (Βορράς,

Κεντρική ενδοχώρα, κλπ), δέχονται επενδύσεις, λιγότερο διαφοροποιημένες, σε αντίθεση με τις παραλιακές περιοχές. Επιπλέον, οι επιχειρήσεις του γεωργικού ή του τουριστικού τομέα, είναι έντονα συγκεντρωμένες στο χώρο, ενώ αυτές των άλλων τομέων, είναι καλύτερα κατανεμημένες σε ολόκληρη την περιοχή.

Η περιοχή της Λισαβόνας, προσελκύει πρωταρχικά τον τριτογενή τομέα (εμπόριο, μεταφορές, διάφορες υπηρεσίες και κυρίως εταιρίες ακινήτων, τράπεζες και ασφάλειες), ή ακόμα επιχειρήσεις που συνδέονται με τις κατασκευές. Έτσι επιβεβαιώνεται η πολύ έντονη μονοπολικότητα του τριτογενή τομέα της Πορτογαλίας.

Στην αντίθετη κατεύθυνση, η μεταποιητική έφεση των παραλιών του Ατλαντικού, φαίνεται να ενισχύεται από την υπερ-εξειδίκευση των επενδύσεων που εγκαθίστανται σε αυτήν την περιοχή και αφορούν κυρίως τους τομείς μηχανικών και ηλεκτρικών κατασκευών, υφασμάτων, ενδυμάτων, ξύλου κτλ.

Φαίνεται λοιπόν να υπάρχει μια έντονη σχέση μεταξύ των παραγωγικών τομέων και της περιφερειακής εγκατάστασης των επενδύσεων. Για αυτόν ακριβώς το λόγο, συμπεραίνουμε ότι οι επενδύσεις που πραγματοποιούνται συμβάλλουν έντονα στη διατήρηση και την ενίσχυση των περιφερειακών ανισοτήτων στην Πορτογαλία, διατηρώντας τις παραγωγικές εξειδικεύσεις, χωρίς ωστόσο να αποκλείεται η δυνατότητα μιας ενδοτομεακής διαφοροποίησης στις πιο ανεπτυγμένες περιοχές ή ακόμα καλύτερα η υποδοχή μιας νέας δραστηριότητας.

Συμπέρασμα

Στα πλαίσια αυτής της σύντομης παρουσίασης των επενδύσεων στην Πορτογαλία και των χωρικών επιπτώσεών τους, διαπιστώνεται σαφώς ότι η διεθνοποίηση της πορτογαλικής οικονομίας, προϋποθέτει την αναζήτηση νέων μηχανισμών χωρικών ρυθμίσεων, με σκοπό να παρεμποδιστεί μια μεγάλη αποδιάρθρωση του πορτογαλικού χώρου.

Η αναγκαιότητα μιας πολιτικής βούλησης για την περιφερειακή ανάπτυξη και διαχείριση του χώρου, φαίνεται τόσο περισσότερο επιβεβλημένη, όσο το πρότυπο της πορτογαλικής εκβιομηχάνισης, η οποία στηρίζεται στην ξένη αποταμίευση και στην αξιοποίηση του συγκριτικού πλεονεκτήματος του χαμηλού ποσοστού εργασίας, προκαλεί έντονες ανισορροπίες, τόσο ενδοπεριφερειακές όσο και διαπεριφερειακές.

Βασικά, πρέπει να ενισχυθούν η διασύνδεση και η πύκνωση του αστικού δικτύου, που σήμερα είναι αποδιαρθρωμένο, καθώς και η διασύνδεση των εσωτερικών περιοχών, οι οποίες έχουν αγνοηθεί, τόσο από το ξένο, όσο και από το εγχώριο κεφάλαιο. Αυτό προϋποθέτει μεταξύ των άλλων:

- α) την χωροθέτηση βασικών υποδομών και ενός ικανοποιητικού επιπέδου υπηρεσιών νοικοκυριών και επιχειρήσεων, για την προσέλκυση των επενδυτών,
- β) τη δημιουργία ενός δικτύου πόλεων, οι οποίες να μπορούν να αποτελέσουν πόλους διάχυσης της περιφερειακής ανάπτυξης προς τις εσωτερικές περιοχές,
- γ) την ενίσχυση των εσωτερικών διασυνδέσεων Βορρά – Νότου.

Η υλοποίηση αυτών των στόχων, δεν είναι αφ' εαυτής αντιφατική με την πολιτική κινήτρων, που στοχεύει στην ενθάρρυνση της εγκατάστασης των εθνικών και ξένων επενδύσεων στην ενδοχώρα. Η πολιτική των αναπτυξιακών κινήτρων πάντως, φαίνεται να έχει μικρότερη εμβέλεια ως προς την επιλογή του τόπου εγκατάστασης των επενδύσεων και κυρίως των ΞΑΕ.

Έχοντας αυτά ως δεδομένα, για μια προοπτική διερευνητικού χαρακτήρα, τίθεται το ερώτημα, αν η Πορτογαλία μπορεί να ελπίζει ότι θα διατηρήσει την ελκυστικότητα της για τους διεθνείς επενδυτές και ότι θα παραμείνει 'ο μικρός δράκος' της Ευρώπης, σύμφωνα με μια έκφραση που χρησιμοποιούν συχνά μέσα στην ίδια χώρα.

Το πρότυπο ανάπτυξης της Πορτογαλίας, στηρίζεται ουσιαστικά στην ενίσχυση της μεταποιητικής βιομηχανίας εξαγωγικού χαρακτήρα, της οποίας η ανταγωνιστικότητα εξασφαλίζεται από το χαμηλό πραγματικό επίπεδο των μισθών. Μια τέτοια ανάπτυξη όμως δημιουργεί πολλά ερωτηματικά, και αυτό τις μελλοντικές εξελίξεις θα καθορίσουν, από τη μια μεριά η μείωση της διαφοράς της εργατικής νομοθεσίας και του κόστους παραγωγής και από την άλλη, η ενίσχυση του ανταγωνισμού από τους νοτιοευρωπαϊούς αντιπάλους.

Η συνέχιση της μεταφοράς διεθνών αποταμιεύσεων, ιδιαίτερα των ευρωπαϊκών, προς την Πορτογαλία, θα εξαρτηθεί από την ικανότητα του παραγωγικού δυναμικού της να ενσωματώσει ένα μεγαλύτερο μέρος των δραστηριοτήτων εντάσεως κεφαλαίου, αλλά και από την πολιτική κινήτρων που θα ακολουθήσει στο μέλλον. Μόνο κάτω από αυτές τις προϋποθέσεις, η Πορτογαλία μπορεί να ελπίζει ότι θα παραμείνει προνομιούχος χώρος επέκτασης των ευρωπαϊκών και διεθνών κεφαλαίων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΣΤ'

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΩΝ ΝΟΜΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ. ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΕΠΕΝΔΥΤΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΜΕ ΙΡΛΑΝΔΙΑ, ΙΣΠΑΝΙΑ, ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ ΚΑΙ ΜΕ ΤΟ ΣΥΝΟΛΟ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΙΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ

1. Τα στοιχεία που υπαγορεύουν την Αποτελεσματικότητα των Αναπτυξιακών Νόμων

Στο τμήμα αυτό της μελέτης, θα επιχειρηθεί μια διερεύνηση της επενδυτικής συμπεριφοράς, όπως αυτή προσδιορίστηκε από τους Αναπτυξιακούς Νόμους της Μεταπολίτευσης, για να εκτιμήσουμε (όσο είναι δυνατό) την αποτελεσματικότητα αυτών των Νόμων.

Μιλώντας για αποτελεσματικότητα των κινήτρων (των Αναπτυξιακών Νόμων), εννοούμε το κατά πόσο το πλέγμα των εκάστοτε επενδυτικών Κινήτρων πέτυχε να προκαλέσει επενδυτική συμπεριφορά τέτοια, που θα προσέφερε ενδείξεις ότι οι ουσιαστικές προτεραιότητες της βιομηχανικής πολιτικής πράγματι προωθήθηκαν. Και οι ουσιαστικές προτεραιότητες ήταν (και είναι): α) ο προσανατολισμός των επενδύσεων σε γεωγραφικές περιοχές με σχετικά λιγότερο ανεπτυγμένο "βιομηχανικό παρελθόν", και β) η αύξηση των επενδύσεων σε συνδυασμό με τον αναπροσανατολισμό τους σε τομείς μη-παραδοσιακούς. Αυτά τα δύο στοιχεία αποτελούν φυσικά και τους βασικούς στόχους της Αναπτυξιακής Πολιτικής γενικά, και της πολιτικής κινήτρων κατ' επέκταση.

Με τη βιομηχανική αποκέντρωση προκαλείται αυξημένο κοινωνικό όφελος στην περιφέρεια, μέσα από την αύξηση του περιφερειακού εισοδήματος, τον περιορισμό της υποαπασχόλησης, την άρση της απομόνωσης της εν λόγω περιοχής κ.ά. Από την άλλη, η περιοχή από όπου "αποφεύγεται" η εγκατάσταση ή στην περιοχή από όπου απομακρύνεται η επιχείρηση, έχουμε την αποφυγή δημιουργίας υπερβολικών τιμών ορισμένων συντελεστών παραγωγής, αποφυγή πρόσθετης ρύπανσης, την αποφυγή κοινωνικών προβλημάτων στεγάσεως κλπ.

Επιπλέον, ο αναπροσανατολισμός σε τομείς μη παραδοσιακούς, σημαίνει αναδιάρθρωση των βιομηχανιών, κατάκτηση νέων αγορών και (άρα) μεγαλύτερη αποδοτικότητα.

Ένα επίσης σημαντικό στοιχείο (παράγωγο ή και αυτονόητο των δύο βασικών που αναφέρθηκαν) είναι και το κατά πόσο τα αναπτυξιακά κίνητρα πέτυχαν μια

σημαντική αύξηση των θέσεων απασχόλησης (Νέες θέσεις απασχόλησης). Είναι και αυτό ένα στοιχείο ανάπτυξης, γιατί μας επιτρέπει να μιλάμε για συμβολή (εν μέρει) στην αντιμετώπιση του προβλήματος της ανεργίας.

Μιλώντας για αποτελεσματικότητα των κινήτρων, θα λέγαμε ότι, προκειμένου να μπορέσουμε να προβούμε σε μια αξιολόγησή τους, θα πρέπει καταρχάς να καταλήξουμε σε ένα κοινά αποδεκτό τρόπο μέτρησης, με κατάρτιση κατάλληλων αντικειμενικών δεικτών και ενδεχομένως στάθμιση των αποτελεσμάτων που αφορούν την ενίσχυση τομέων και κλάδων ανάλογα με το είδος της επένδυσης, το επίπεδο ανάπτυξης των ενισχυόμενων περιφερειών κ.τ.λ. Σήμερα, δεν υπάρχει ένας ενιαίος τρόπος μέτρησης της αποτελεσματικότητας των κινήτρων τόσο για την οικονομική όσο και για την περιφερειακή ανάπτυξη, αλλά ακόμη και οι μέχρι τώρα πραγματοποιημένες σχετικές μελέτες, είναι ελάχιστες και δεν δίνουν μια πειστική εικόνα του θέματος.

Στη συνέχεια θα παρακολουθήσουμε την αποτελεσματικότητα των Αναπτυξιακών Νόμων, χωρίζοντας την Μεταπολίτευση σε δύο μεγάλες περιόδους: i) την περίοδο μέχρι και το 1981, και ii) την περίοδο από το 1981 μέχρι σήμερα. Από το 1998 μέχρι και σήμερα, που ισχύει ο νέος Αναπτυξιακός Νόμος (2601/98), δεν υπάρχουν ακόμα διαθέσιμα τα πλήρη στοιχεία από το ΥΠ.ΕΘ.Ο. (καθ' ύλην αρμόδιος φορέας). Τα διαθέσιμα στοιχεία, τα οποία δεν είναι ακόμη επεξεργασμένα, αφορούν την περίοδο μέχρι και το 1999.

2. Η Περίοδος μέχρι το 1981

Για την περίοδο που εκτείνεται από το 1953 έως το 1981, ένα γενικό συμπέρασμα που μπορούμε να διατυπώσουμε από την εφαρμογή των κινήτρων είναι το ότι δεν επιτεύχθηκε ισόρροπη περιφερειακή ανάπτυξη μέσω των κινήτρων. Ο κύριος όγκος των κινήτρων κατευθύνθηκε στα δύο μεγάλα αστικά κέντρα της Αθήνας και της Θεσσαλονίκης, σε τέτοιο βαθμό, που οι βιομηχανικές περιοχές που ιδρύθηκαν σε πολλές πόλεις ανά την Επικράτεια να μην έχουν αξιοποιηθεί. Οι συνέπειες, τόσο για την επαρχία όσο και για την Αθήνα είναι γνωστές και καθοριστικές για τη φυσιογνωμία του νεοελληνικού κράτους.

Στην περίοδο αυτή, το επίκεντρο της έρευνάς μας για την "επιτυχία" ή όχι των Κινήτρων, θα είναι ο Ν. 1116/81, καθώς είναι ένα σημαντικό Νομοθέτημα για το οποίο - κυρίως - κατέστη δυνατόν από την έρευνά μας, να έχουμε στοιχεία.

Μέσα από την επεξεργασία κάποιων στατιστικών στοιχείων της περιόδου αυτής (Πίνακας 6, Παράρτημα), για την επενδυτική δραστηριότητα, οδηγούμαστε στα ακόλουθα συμπεράσματα:

Εγκρίθηκαν συνολικά 452 αιτήσεις επενδυτών. Με την επενδυτική αυτή δραστηριότητα, που βέβαια αφορούσε σε κάθε τύπου επενδύσεις και προερχόταν από υφιστάμενες και νέες - μικρές, μεσαίες ή μεγάλες - επιχειρήσεις, κάθε νομικής μορφής, εγκατεστημένες σε διάφορες περιοχές της χώρας, υπολογίζεται ότι επιδιώχθηκε συνολικά η δημιουργία 19 χιλιάδων περίπου Νέων Θέσεων απασχόλησης (Πίνακας 6). Το μέγεθος αυτό σε σχέση με τα διαθέσιμα στοιχεία για την Μέση Επένδυση ανά θέση εργασίας (Πίνακας 6: περίπου 2,5 εκατ. ανά θέση απασχόλησης) προσφέρει την ένδειξη ότι, οι επενδύσεις τουλάχιστον στον τομέα της Μεταποίησης χαρακτηρίστηκαν από ένταση κεφαλαίου σημαντικά χαμηλότερη ακόμα και από την ανώτατη τιμή που όρισε ο Νόμος. Διακρίνεται, επομένως, από μια πρώτη εκτίμηση, ένας προσανατολισμός των επενδύσεων σε δράσεις εντάσεως εργασίας.

Ωστόσο γεγονός είναι ότι, αντίθετα με τις ρητές επιδιώξεις της πολιτικής, οι επενδύσεις για τις οποίες εκδηλώθηκαν προθέσεις πραγματοποίησης, εξακολουθούν να προσανατολίζονται σε δραστηριότητες όπου παραδοσιακά συγκεντρώνονταν, ενώ από άποψη τομέων δραστηριότητας, οι επενδύσεις αφορούσαν κυρίως στον τομέα της Μεταποίησης (Πίνακας 6: 351 εγκρίσεις - 86% του συνόλου).

Για τη διακλαδική κατανομή στις εγκρίσεις για βιομηχανική δραστηριότητα τα συμπεράσματα, όπως προκύπτουν από τον Πίνακα 7 (Παράρτημα), είναι τα εξής: η εντονότερη επενδυτική δραστηριότητα, τουλάχιστον από άποψη αριθμού περιπτώσεων (117 περιπτώσεις), παρουσιάστηκε στον κλάδο παραγωγής ειδών διατροφής (κωδικός 20), και κατά δεύτερο λόγο, και με σημαντική μάλιστα διαφορά, στους κλάδους παραγωγής προϊόντων μη-μεταλλικών ορυκτών (32 και 31 περιπτώσεις, αντίστοιχα). Αύξηση παρατηρείται επίσης και στις υφαντουργικές βιομηχανίες.

Στο άλλο άκρο της κλίμακας βρίσκονται οι κλάδοι με τον μικρότερο αριθμό επενδύσεων, που είναι η βιομηχανία επίπλων και ειδών επιπλώσεως και η βιομηχανία δέρματος και γουναρικών, η καπνοβιομηχανία και οι κλάδοι παραγωγών πετρελαίου και άνθρακα και η βασική μεταλλουργία.

Δημιουργούνται επίσης 16.408 Νέες Θέσεις εργασίας, ενώ η επένδυση ανά θέση εργασίας (που μπορεί προσεγγιστικά να θεωρηθεί και σαν δείκτης Κεφαλαίου/Εργασίας) παρουσιάζεται υψηλότερη στις επενδύσεις υψηλής Μεταλλουργίας (κωδ. 34: 4,4 εκατ./θέση εργασίας). Όμως ενδεικτικό είναι ότι στη βαριά βιομηχανία και συγκεκριμένα στην παραγωγή μεταφορικών μέσων, ο δείκτης κεφαλαίου/Εργασίας είναι μικρός (κωδ. 36: 2,4 εκατ./θέση εργασίας). Και αυτό το γεγονός αποτελεί ένδειξη του προσανατολισμού της Βαριάς Βιομηχανίας σε μεθόδους εντάσεως εργασίας.

Από την άλλη, η συγκέντρωση στους παραδοσιακούς κλάδους, μπορεί να θεωρηθεί αποτέλεσμα της ροπής για επενδύσεις σε δραστηριότητες όπου η εξοικείωση με την απλή, κατά τεκμήριο, τεχνολογία και η σύνδεση με εγχώρια διαθέσιμες πρώτες ύλες, "εξασφαλίζουν" ή φαίνεται ότι εξασφαλίζουν, μειωμένους επιχειρηματικούς κινδύνους.

Η διαπίστωση αυτή επιβεβαιώνεται απόλυτα, αν δούμε το κατά πόσο η κλαδική κατανομή των επενδυτικών πρωτοβουλιών αυτής της περιόδου (όπως παρουσιάστηκε πιο πάνω), εμφανίζει, από στατιστική τουλάχιστον άποψη, σημαντική διαφορά στις αντίστοιχες κατανομές επενδύσεων που είχαν διαμορφωθεί στο παρελθόν.

Έτσι για τα προηγούμενα έτη (1963, 68, 73 και 75), η κλαδική κατανομή των επενδύσεων (Πίνακας 8 - παράρτημα) χαρακτηρίζεται από σχετικά έντονη σταθερότητα στην ιεράρχηση των κλάδων: τρεις κλάδοι - οι βιομηχανίες ειδών διατροφής (κωδικός 20), οι υφαντουργικές βιομηχανίες (23) και τα προϊόντα μη-μεταλλικών ορυκτών (33) - διατηρούν σταθερά τη θέση τους μεταξύ των πέντε πρώτων κλάδων, για όλα τα έτη.

Από τον Πίνακα 8 (Παράρτημα) φαίνεται επίσης ότι, στο άλλο άκρο του επενδυτικού ενδιαφέροντος, σταδιακά φθίνουν τρεις άλλοι κλάδοι, η βιομηχανία επίπλων και ειδών επίπλωσης (26), η βιομηχανία δέρματος και γουναρικών (29) και οι λοιπές βιομηχανίες (κλάδος 39). Χαρακτηριστική είναι εξάλλου, η μείωση της σημασίας της καπνοβιομηχανίας (κλάδος 22).

Γεγονός είναι λοιπόν, ότι δεν μπορούμε να μιλάμε για αναπροσανατολισμό της επενδυτικής δραστηριότητας - όπως φάνηκε κυρίως από τα "αποτελέσματα" του Ν. 1116/81 - αλλά αντίθετα, για μία περίοδο περίπου 20 χρόνων, ένα τμήμα σταθερά μεγαλύτερο του 1/3 του συνόλου των επενδύσεων, κατευθύνεται στους τρεις

παραδοσιακούς κλάδους, των ειδών διατροφής, της υφαντουργίας και των μη-μεταλλικών ορυκτών.

Εκτός όμως από την περιορισμένη απόδοση των επενδυτικών κινήτρων, από την άποψη του κλαδικού/τομεακού αναπροσανατολισμού, τα κίνητρα (εκφρασμένα κυρίως με τον Ν. 1116/81), δεν κατάφεραν να επιτύχουν και έναν ουσιαστικό χωροταξικό αναπροσανατολισμό των επενδύσεων, καθώς διακρίνεται (Πίνακας 9, Παράρτημα) κάποια τάση για επενδύσεις σε περιοχές με σχετικά ανεπτυγμένο "βιομηχανικό παρελθόν". Πιο συγκεκριμένα:

Οι περισσότερες περιπτώσεις επενδύσεων παρουσιάστηκαν στη Μακεδονία (77) και στην Πελοπόννησο (76). Ακολουθούν η Ήπειρος, Στερεά Ελλάδα και η Θεσσαλία, με τελευταία στην κατάταξη τη νησιωτική Ελλάδα (νησιά Αιγαίου, Ιονίου και Κρήτη). Η ίδια σχεδόν εικόνα εμφανίζεται και σε ότι αφορά το ύψος των επενδύσεων (και το μέσο ύψος) και τις θέσεις απασχόλησης που δημιουργούνται: η Μακεδονία, η Ήπειρος και η Πελοπόννησος, βρίσκονται πρώτες στην κατάταξη με 4,749. 2.711 και 2.705 Νέες θέσεις αντίστοιχα.

Ένα άλλο ενδιαφέρον σημείο που πρέπει να εξεταστεί είναι, το κατά πόσο η χωροταξική κατά περιφέρειες κατανομή της επενδυτικής δραστηριότητας (όπως αναλύθηκε πιο πάνω), παρουσιάζει κάποια στατιστικά σημαντική συσχέτιση, με το "βιομηχανικό παρελθόν" των εν λόγω περιφερειών, για να διαπιστωθεί αν τα κίνητρα της περιόδου πέτυχαν τελικά, η επενδυτική δραστηριότητα να προσανατολιστεί σε λιγότερο ανεπτυγμένες περιοχές και κατ' επέκταση σε περιοχές λιγότερο επιβαρυνμένες.

Η διερεύνηση του "βιομηχανικού παρελθόντος" κάθε περιφέρειας (αριθμός εγκατεστημένων μονάδων, απασχόληση, εγκατεστημένη ιπποδύναμη κ.ά.), σε συνδυασμό με την γεωγραφική κατανομή των νέων επενδύσεων, παρουσιάζει μια ασθενή, αλλά τις περισσότερες φορές, στατιστικά σημαντική θετική συσχέτιση¹¹ (ιδίως στην περίπτωση του συνόλου των παραγωγικών επενδύσεων), προσφέροντας έτσι ενδείξεις για κάποια τάση των επενδυτικών πρωτοβουλιών να προσανατολίζονται σε περιοχές με σχετικά "ανεπτυγμένο βιομηχανικό παρελθόν".

Για την περίοδο αυτή αξίζει να επισημανθούν και τα εξής:

- Οι πολύ χαρακτηριστικές περιπτώσεις των κλάδων με σχεδόν μόνιμο πρόβλημα προσέλκυσης επενδυτών (έπιπλα, δέρμα, γουναρικά κλπ.).

¹¹Βλ. Ιωσ. Χασσίδ: *Κίνητρα Επενδύσεων και Επενδυτική Συμπεριφορά* (ΙΟΒΕ, Ειδικά Θέματα 4, 1983), σελ. 60, 61.

- Οι έντονες διαφοροποιήσεις των επενδυτών, από άποψη μεγέθους μονάδων, κλαδικής εξειδίκευσης των επενδύσεων κ.ά., εμφανίζονται και μεταξύ των περιφερειών της χώρας.
- Οι περισσότερες από τις επενδύσεις στον βιομηχανικό χώρο αλλά και στην μεταποίηση εξακολουθούν να χαρακτηρίζονται από χαμηλή ένταση κεφαλαίου - όπως αναλύσαμε πιο πάνω - και αυτό είναι μάλλον συνέπεια της κλαδικής κατανομής των επενδύσεων, παρά αποτέλεσμα επιλογής μεθόδων παραγωγής εντάσεως εργασίας (καθώς δεν μπορούμε να μιλάμε για "θεαματική" αύξηση των θέσεων απασχόλησης), και τέλος
- Παρουσιάστηκε μια αυξημένη τάση δημιουργίας νέων μονάδων, αντί της επεκτάσεως και του εκσυγχρονισμού μονάδων που ήδη λειτουργούν (από τις 323 συνολικά περιπτώσεις επενδύσεων - επιχορηγήθηκαν 168 νέες μονάδες). Οι νέες επενδύσεις επιπλέον, παρουσιάζονται να ευνοούνται ιδιαίτερα από τον Νόμο: για παράδειγμα ο μέσος όρος επιχορήγησης σε ίδρυση νέων μονάδων ήταν 33,6 ενώ ο μέσος όρος επιχορήγησης για επέκταση ή εκσυγχρονισμό ήταν 25,7%. Θα πρέπει να τονιστεί ότι, σε μια υπό εκβιομηχάνιση οικονομία η ροπή για ίδρυση νέων μονάδων όχι μόνο είναι φυσική, αλλά και πέρα ενός επιπέδου αναπτύξεως, η ίδρυση νέων μονάδων σε νέους κλάδους, είναι δυνατόν να αποτελέσει μέσο πολιτικής για ανανέωση του δυναμικού ολόκληρου του κλάδου.

Μπορούμε λοιπόν, από όλα όσα αναφέρθηκαν πιο πάνω, συμπερασματικά να υπογραμμίσουμε ότι τα Κίνητρα της περιόδου μέχρι και το 1981 δεν πέτυχαν όσο θα έπρεπε ίσως, τις βασικές επιδιώξεις της αναπτυξιακής πολιτικής, καθώς α) οι επενδύσεις εξακολουθούν να προτιμούν τους παραδοσιακούς κλάδους, γεγονός που σημαίνει ότι ίσως δεν τους παρασχέθηκαν όλα τα εχέγγυα για "ανοίγματα" σε νέους κλάδους. Για τα τελευταία 20 χρόνια (πριν τον Ν. 1116/81 και ως αυτόν) οι τρεις παραδοσιακοί κλάδοι (είδη διατροφής, υφαντουργία και μη-μεταλλικά ορυκτά) συγκεντρώνουν ένα τμήμα του συνόλου των επενδύσεων μεγαλύτερο από το 1/3, Συνδυασμένο αυτό και με την απουσία πρωτοβουλιών για σημαντικού ύψους επενδύσεις σε όχι παραδοσιακούς τομείς, εξηγεί ακριβώς τη διαπίστωση της όχι στατιστικά σημαντικής διαφοροποίησης της διακλαδικής κατανομής των επενδύσεων στα τελευταία 20 χρόνια. Και β) Οι περιοχές με κάποιο "βιομηχανικό παρελθόν" εξακολουθούν να πρωταγωνιστούν στις προτιμήσεις των επενδυτών, γεγονός που διαιωνίζει τις ανισότητες στην ανάπτυξη των περιφερειών της χώρας, αλλά και αποδεικνύει ότι η πολιτική παροχής Κινήτρων απέτυχε να τονώσει

ουσιαστικά την αποκέντρωση των επενδύσεων. Αποκέντρωση με τη μορφή παροχών με ευνοϊκούς όρους ή με ειδική μεταχείριση των μονάδων - για την ανάληψη από τις επιχειρήσεις του κόστους που συνεπάγεται η εγκατάσταση ή και η μετεγκατάσταση σε περιοχές με *"περιορισμένο βιομηχανικό παρελθόν"*.

Κλείνοντας όμως, αυτό το μέρος των διαπιστώσεων για την Αποτελεσματικότητα της Αναπτυξιακής Νομοθεσίας ως το 1981, είναι επιβεβλημένη η διατύπωση κάποιων επιφυλάξεων: Η αξιολόγηση των αποτελεσμάτων από την εφαρμογή συγκεκριμένου συστήματος επενδυτικών κινήτρων μερική μόνον αξία μπορεί να έχει στις περιπτώσεις εκείνες που οι χρονικές απαιτήσεις σχεδιασμού και εφαρμογής ορισμένων επενδυτικών αποφάσεων είναι μακρύτερες από τη χρονική περίοδο που εξετάζεται.

Στη συγκεκριμένη περίπτωση αυτής της μελέτης θα ήταν π.χ. δυνατόν να προταθεί ότι οι τύποι των επενδύσεων που αναζητήθηκαν και δεν εντοπίστηκαν (επενδύσεις σε μη παραδοσιακούς κλάδους και περιφέρειες), ήταν εκείνοι ακριβώς που μόνον αν η χρονική περίοδος εφαρμογής της πολιτικής ήταν αρκετά μεγαλύτερη, θα ήταν δυνατόν να εμφανιστούν. Παρά το γεγονός ότι, το παρελθόν της εφαρμογής άλλων συστημάτων επενδυτικών κινήτρων στην ελληνική παραγωγική δραστηριότητα δεν φαίνεται να συνηγορεί για ένα τέτοιο ενδεχόμενο.¹²

Παραμένει επομένως σαν τελική διευκρινιστική παρατήρηση το ότι, οι διαπιστώσεις από μελέτες του τύπου αυτού είναι περισσότερο αξιόπιστες στις θετικές παρά στις αρνητικές τοποθετήσεις. Με άλλα λόγια, με μεγαλύτερη αξιοπιστία διαπιστώνεται η ύπαρξη ζητήσεως για επενδύσεις συγκεκριμένου κλαδικού και χωροταξικού προσανατολισμού, από ότι η απουσία ανάλογης ζητήσεως προσανατολισμένης σε λιγότερο παραδοσιακές κατευθύνσεις.

3. Η Περίοδος από το 1981 μέχρι σήμερα

Από την επεξεργασία των στοιχείων για τις επενδύσεις που εντάχθηκαν στο καθεστώς των Νόμων 1262/82 και 1892/90 - που χαρακτηρίζουν αυτή την περίοδο - προκύπτει μια εικόνα που δεν διαφέρει σημαντικά από εκείνη που είδαμε για την περίοδο μέχρι το 1981. Πιο συγκεκριμένα:

¹²Βλ. Ιωσ. Χασσιδ: *Κίνητρα Επενδύσεων και Επενδυτική Συμπεριφορά* (ΙΟΒΕ, Ειδικά Θέματα 4, 1983), σελ. 86, 87.

Ο δευτερογενής τομέας εξακολουθεί να συγκεντρώνει το μεγαλύτερο μέρος των επενδύσεων, και οι ίδιοι παραδοσιακοί κλάδοι, οι οποίοι απορροφούν πάνω από το 68% των επιχορηγήσεων που διατίθενται στην μεταποίηση (βιομηχανίες ειδών διατροφής, υφαντουργικές βιομηχανίες και προϊόντα μη μεταλλικών ορυκτών).

Οι επιχειρήσεις εξακολουθούν να χαρακτηρίζονται από ένταση εργασίας, καθώς το μέσο ύψος κάθε επενδυτικού σχεδίου δεν ξεπερνά τα 200 εκατομμύρια, με μέση επιχορήγηση της τάξης του 35% περίπου.

Τα κίνητρα αξιοποιούνται κυρίως από τους επιχειρηματίες για επενδυτικά σχέδια επεκτάσεως και εκσυγχρονισμού ήδη υπάρχοντων μονάδων, καθώς κάτι τέτοιο δεν απαιτεί ιδιαίτερα χρονοβόρες διαδικασίες υπαγωγής (σύμφωνα με τα προβλεπόμενα στους Νόμους), και αυτό ίσως είναι ένα στοιχείο διαφοροποίησης σε σχέση με την προηγούμενη περίοδο (μέχρι και το 1981).

Εξακολουθεί να είναι σαφής η προτίμηση των επενδυτών να επενδύσουν στις περιοχές με κάποιο *"βιομηχανικό παρελθόν"*, στις περισσότερο ανεπτυγμένες δηλαδή περιοχές, κοντά στον τόπο της αγοράς, με κατάλληλες υποδομές και δυνατότητα ανεύρεσης ειδικευμένου προσωπικού (και αυτό παρά τη σημαντική διαφοροποίηση των κινήτρων υπέρ της Περιφέρειας Δ', και της περιοχής της Θράκης).

Επίσης οι ίδιες περιοχές εξακολουθούν να απορροφούν το μεγαλύτερο μέρος των επιχορηγήσεων του τομέα των υπηρεσιών (περίπου το 80%), και συγκεκριμένα οι ξενοδοχειακές μονάδες, που σύμφωνα με τα στοιχεία από την εφαρμογή του Ν. 1892/90, πρόκειται για τουριστικές επενδύσεις που δεν αλλάζουν το χαρακτήρα του τουριστικού προϊόντος: μικρές τουριστικές μονάδες, συγκεντρωμένες στις ήδη κορεσμένες τουριστικές περιοχές, που προσφέρουν σε τουρίστες χαμηλού εισοδήματος, τις παραδοσιακές μορφές τουρισμού.

Τέλος, παρά τις προσπάθειες του Νομοθέτη να παράσχει αυξημένα κίνητρα για την ενίσχυση και προσέλκυση επενδύσεων υψηλής τεχνολογίας, την ενίσχυση της παροχής υπηρεσιών συμβουλευτικού χαρακτήρα προς τον μεταποιητικό τομέα, την προώθηση εργαστηρίων εφαρμοσμένης έρευνας κ.ά., δεν φαίνεται τα κίνητρα να επηρέασαν αυξητικά τέτοιου είδους επενδύσεις.

Ειδικότερα για τον Ν. 1262/82 - όπως προκύπτει και από τον Πίνακα 10 (Παράρτημα) - ίσχυσαν τα ακόλουθα: από τις 37.288 υπαγόμενες επενδύσεις - με τον Ν. 1262/82, στο σύνολο των τομέων - οι 25.289 περιπτώσεις αφορούσαν τον Δευτερογενή τομέα δηλαδή ποσοστό 67,8% (Μεταποίηση: 24.964 ή αλλιώς ποσοστό 66,8%). Από το σύνολο του Δευτερογενή τομέα, οι βιομηχανίες Ειδών

Διατροφής και Ποτών, αντιπροσωπεύουν το 24,1%, οι Υφαντουργικές βιομηχανίες το 8,0% και τα προϊόντα μη Μεταλλικών ορυκτών το 9,1%.

Ακολουθεί ο Τριτογενής τομέας με 8.960 περιπτώσεις επενδύσεων (24,0%). Στο σύνολο του Τριτογενούς τομέα, ο Τουρισμός είναι ο κλάδος που αντιπροσωπεύει τις περισσότερες περιπτώσεις επενδύσεων (7.454 ή 20,0%).

Τρίτος στη σειρά βρίσκεται ο πρωτογενής τομέας με 3.039 περιπτώσεις επενδύσεων και ποσοστό 8,25%.

Από την πλευρά της χωροταξικής κατανομής των επενδύσεων τα συμπεράσματα είναι τα εξής: η περιοχή Γ συγκεντρώνει το μεγαλύτερο ύψος επενδύσεων (19.596 για την α' δέσμη κινήτρων και 43.398 για τη β' δέσμη κινήτρων). Η Δ' περιοχή που περιλαμβάνει τη Θράκη και πολλές άλλες ακριτικές περιοχές, βρίσκεται πολύ πιο πίσω (8.158 για την α' δέσμη κινήτρων και 9.029 για την β' δέσμη κινήτρων).

Τα γενικά συμπεράσματα επομένως, και γι' αυτόν τον Νόμο, είναι περίπου ίδια: κυριαρχία του τομέα της Μεταποίησης, με πρώτες στην κατάταξη τη βιομηχανία των τροφίμων, της υφαντουργίας και των μη μεταλλικών ορυκτών. Αξιολογώντας πάντως την εμπειρία από τη μακρόχρονη εφαρμογή του Ν. 1262/82, θα λέγαμε ότι θεωρείται ως ένας επιτυχημένος αναπτυξιακός νόμος, αφού υπήρξε αρκετά πρωτοποριακός και η υποδομή που δημιούργησε, συνετέλεσε στην ουσιαστικότερη παραγωγική αξιοποίηση των κοινωνικών και οικονομικών πόρων, που διατέθηκαν για την πραγματοποίηση των επενδύσεων. Ιδιαίτερα, μέσα από το κίνητρο των επιχορηγήσεων, προσέλκυσε έντονα το ενδιαφερόντων επενδυτών. Με τις καινοτομίες και τις ουσιαστικές βελτιώσεις του συστήματος παροχής ενισχύσεων, προσπάθησε να προσδώσει αρκετά κοινωνικό χαρακτήρα στην ανάπτυξη, ενώ συγχρόνως με την καθιέρωση του ισχυρού κινήτρου της επιχορήγησης, διευκόλυνε τους φορείς στην αντιμετώπιση του άμεσου προβλήματος εξεύρεσης επενδυτικών κεφαλαίων. Είναι βέβαιο, ότι συνέλαβε καθοριστικά στην κατεύθυνση της επενδυτικής δραστηριότητας στην περιφέρεια, όμως δεν φαίνεται να επηρέασε σημαντικά την συγκέντρωση επενδύσεων σε άλλους κλάδους, πέραν των παραδοσιακών.

Ο επόμενος Ν. 1892/90, λειτούργησε στα ίδια πλαίσια του προηγούμενου, εισάγοντας ορισμένες – θεσμικού μάλλον περιεχομένου – καινοτομίες. Στον Ν. 1892/90, δόθηκε έμφαση στις φορολογικές απαλλαγές και όχι τόσο στις

επιχορηγήσεις. Η εικόνα με τα επενδυτικά σχέδια που εντάχθηκαν στο καθεστώς του, είναι ανάλογη με αυτή του Ν. 1262/82.

Το σύνολο των επενδύσεων που εντάχθηκαν στον Ν. 1892/90 παρουσιάζει την ακόλουθη εικόνα, σε εθνικό επίπεδο:

Πίνακας Ι
Επενδύσεις & Θέσεις Απασχόλησης του Ν. 1892/90

Νόμος 1892/90	Αριθμός Επενδύσεων	Νέες Θέσεις Εργασίας
ΣΥΝΟΛΟ	13.960	121.388

Πηγή: Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας

Η κατανομή των Επενδύσεων ανά τομέα παραγωγής φαίνεται στον επόμενο πίνακα:

Πίνακας ΙΙ
Τομεακή κατανομή των Επενδύσεων του Ν. 1892/90

Τομείς Παραγωγής	Αριθμός Επενδύσεων	Νέες Θέσεις Εργασίας
<i>Πρωτογενής</i>	1.078 (7,7%)	2.582
<i>Δευτερογενής</i>	10.278 (73,6%)	95.318
<i>Τουρισμός</i>	1.852 (13,26%)	15.333
<i>Υπηρεσίες</i>	752 (5,3%)	8.155
ΣΥΝΟΛΟ	13.960	121.388

Πηγή: Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας

Είναι φανερό από τον Πίνακα ΙΙ ότι, στο σύνολο των 13.960 επενδύσεων, οι 10.278 (ή ποσοστό 73,6%) αφορούσαν στον Δευτερογενή Τομέα. Ακολουθεί ο Τριτογενής τομέας (τουρισμός και Υπηρεσίες) με σύνολο επενδύσεων 2.604, και ποσοστό 18,64%. Τελευταίος στην κατάταξη και με μεγάλη διαφορά είναι ο Τριτογενής τομέας με σύνολο επενδύσεων 1.078 (ή ποσοστό 7,7%). Ανάλογη είναι η εικόνα και για τις νέες θέσεις απασχόλησης (κυριαρχεί ο Δευτερογενής τομέας).

Η χωρική κατανομή των επενδύσεων φαίνεται στον πίνακα που ακολουθεί:

Πίνακας III
Χωρική κατανομή των επενδύσεων του Ν. 1892/90

Περιφέρειες	Αριθμός Επενδύσεων	Νέες Θέσεις Εργασίας
<i>Αττικής</i>	595 (370 - Β'γενής)	5.851 (3.930 - Β'γενής)
<i>Β. Αιγαίου</i>	329 (242 - Β'γενής)	1.528 (711 - Τουρισμός)
<i>Ν. Αιγαίου</i>	104 (59 - Β'γενής)	404 (283 - Τουρισμός)
<i>Δωδεκανήσου</i>	277 (155 Τουρισμός)	2.376 (1.678 - Τουρισμός)
<i>Κρήτης</i>	453 (279 - Β'γενής)	2.832 (1.219 Τουρισμός)
<i>Ιονίων Νήσων</i>	163 (90 - Β'γενής)	771 (411 - Τουρισμός)
<i>Πελοποννήσου</i>	392 (300 - Β'γενής)	2.262 (1.593 - Β'γενής)
<i>Δυτ. Ελλάδα</i>	614 (511 - Β'γενής)	3.347 (2.847 - Β'γενής)
<i>Στερ. Ελλάδα</i>	529 (399 - Β'γενής)	5.501 (4.663 - Β'γενής)
<i>Θεσσαλίας</i>	448 (299 - Β'γενής)	4.196 (3.565 - Β'γενής)
<i>Ηπείρου</i>	353 (205 - Β'γενής)	1.427 (821 - Β'γενής)
<i>Δυτ. Μακεδονίας</i>	329 (286 - Β'γενής)	2.143 (1.879 - Β'γενής)
<i>Κεντρ. Μακεδονίας</i>	1.047 (847 - Β'γενής)	9.645 (8.308 - Β'γενής)
<i>Ανατολ. Μακεδονίας</i>	1.219 (1.048 - Β'γενής)	17.698 (16.803 - Β'γενής)
<i>Σύν. Γραφ. Αναπ. Ανατ. Μακεδ.</i>	128 (100 - Β'γενής)	713 (598 - Β'γενής)
Σύνολο Επαρχιών	6.980 (5.139 - Β'γενής)	60.694 (47.659 - Β'γενής)
ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ	13.960	121.388

Πηγή: Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας

Τα συμπεράσματα που συνάγονται για τις δραστηριότητες βάσει του Νόμου 1892/92 (και από την παρουσίαση της χωρικής κατανομής των επενδύσεων) είναι τα εξής:

- Οι επιχειρήσεις που εντάσσονται αφορούν κατά προτεραιότητα τον δευτερογενή τομέα (και σύμφωνα με στοιχεία που φτάνουν μέχρι και το 1996¹³ αφορούν ειδικότερα τους κλάδους μεταλλεία-ορυχεία και βιομηχανία-βιοτεχνία). Και βέβαια, ο πρωτογενής και ο Τριτογενής τομέας (τουρισμός, γεωργία) όπως ήδη αναφέρθηκε, αφορούν αρκετά λιγότερα επενδυτικά σχέδια.
- Χαρακτηρίζονται από το μικρό τους μέγεθος, γεγονός που αναδεικνύει τη σημασία που έχουν οι ΜΜΕ στην ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας.
- Συγκεντρώνονται στις περιφέρειες της Μακεδονίας και Θράκης όπου παρουσιάζεται και συγκέντρωση των δημιουργούμενων θέσεων απασχόλησης. Μπορούμε να μιλάμε για ένα δυναμισμό γενικά της Βορείου Ελλάδας την δεκαετία του '90.
- Εξακολουθεί όμως να υπάρχει αξιόλογη συγκέντρωση και στην Αττική, ενώ οι Νησιωτικές περιφέρειες εμφανίζουν μονομερή εξειδίκευση στον τριτογενή τομέα και ειδικότερα στον τουρισμό.
- Οι υπόλοιπες ηπειρωτικές περιφέρειες της Ηπείρου, Θεσσαλίας και Πελοποννήσου συνεχίζουν να έχουν χαμηλή συμμετοχή στη γενική κατάταξη (αριθμός επενδύσεων και θέσεις απασχόλησης - Πίνακας III).

Συμπερασματικά λοιπόν, θα λέγαμε ότι και με τους δύο αυτούς Νόμους - 1262/82 και 1892/90 - που χαρακτηρίζουν την περίοδο μετά το 1981 μέχρι και το 1998, τα αποτελέσματα εφαρμογής του συστήματος των Κινήτρων δεν ήταν ιδιαίτερα εντυπωσιακά.

Σχετικά με την εφαρμογή του τελευταίου νόμου 2601/98 και σύμφωνα με προσωρινά στοιχεία του ΥΠ.ΕΘ.Ο, τα οποία δεν είναι πλήρως επεξεργασμένα, τα δύο πρώτα χρόνια εφαρμογής του, 1998 και 1999, έχουν εγκριθεί 662 επενδυτικά σχέδια, συνολικού προϋπολογισμού 255.343 εκατ. δρχ., με συνολικό ποσό επιχορήγησης 87.955 εκατ. δρχ. Αντίστοιχα, οι θέσεις απασχόλησης, μόνιμες και εποχιακές, που θα δημιουργηθούν, υπολογίζονται να ανέλθουν σε 5.764.

Παρότι ο χρόνος εφαρμογής του ισχύοντος νόμου είναι βραχύς για εξαγωγή συμπερασμάτων, και λαμβάνοντας υπόψη ότι ο νόμος στοχεύει στη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων, με τη δημιουργία νέων αποδοτικών επιχειρήσεων και βελτίωση του επενδυτικού κλίματος, καθώς και στην δημιουργία

¹³Βλ. ΠΑΠΑΔΑΚΗ ΟΛΓΑ και ΨΥΧΑΡΗΣ ΙΩΑΝ.: Αναπτυξιακά Κίνητρα και Περιφερειακή Ανάπτυξη στην Ελλάδα κατά την τρέχουσα δεκαετία, στο *Επιθεώρηση Αποκέντρωσης Τοπικής Αυτοδιοίκησης και Περιφερειακής Ανάπτυξης*. Τεύχος Νο 5, Αθήνα 1996.

νέων θέσεων εργασίας, μπορούμε εκ πρώτης όψεως να επισημάνουμε ότι συνολικά το μέχρι σήμερα επενδυτικό ενδιαφέρον, όπως αυτό εμφανίζεται μέσω του αριθμού αιτήσεων υπαγωγής αλλά και των εγκρίσεων, καταγράφεται ιδιαίτερα περιορισμένο σε σχέση με τους προηγούμενους νόμους.

Σχετικά με την χωρική κατανομή των αιτήσεων που έχουν υποβληθεί, το ενδιαφέρον εστιάστηκε και πάλι στην περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης, όπου κατατέθηκαν μέχρι σήμερα 109 επενδυτικά προγράμματα, συνολικού προϋπολογισμού 32.900 εκατ. δρχ. τα οποία αναμένεται να δημιουργήσουν 1.228 θέσεις εργασίας σε περίπτωση που υλοποιηθούν.

Με δεδομένα τα προσωρινά αυτά στοιχεία και κυρίως τον περιορισμό των αιτήσεων εισαγωγής και εγκρίσεων, γίνονται διάφορες προτάσεις από οικονομικούς και επιχειρηματικούς κύκλους για επανεξέταση και τροποποίηση του Ν. 2601/98, έτσι ώστε να δοθούν ελκυστικότερα κίνητρα για επενδύσεις, με σκοπό την στήριξη ορισμένων κλάδων της Ελληνικής Οικονομίας αλλά και την αξιοποίηση των κονδυλίων κατά τρόπο πιο αποτελεσματικό.

Η μειωμένη αποτελεσματικότητα των κινήτρων αφορά, τόσο το μέγεθος όσο και την χωροταξική και κλαδική διάρθρωση των επενδύσεων. Οι επενδύσεις συγκεντρώνονται και πάλι σε μικρές επιχειρήσεις των παραδοσιακών κλάδων και στις ήδη ανεπτυγμένες περιοχές (βιομηχανικά, τουριστικά κ.ά.), επιτείνοντας την ανισομερή ανάπτυξη των περιφερειών της χώρας, και τα έντονα προβλήματα της βιομηχανικής υπερσυγκέντρωσης σε κάποιες περιοχές. Και βέβαια, όπως ήδη τονίστηκε, μπορεί οι επενδύσεις να αυξάνονται, όμως αυτό είναι και συνέπεια του γενικότερου θετικού κλίματος που δημιουργεί η εφαρμογή του Γ' ΚΠΣ, αλλά και οι γενικές προοπτικές της οικονομικής και νομισματικής ολοκλήρωσης

Από την άλλη, οι θέσεις απασχόλησης που δημιουργούνται δεν είναι τόσες ώστε να βοηθήσουν στην αντιμετώπιση της ανεργίας: τα ποσοστά είναι ακόμα υψηλά, ενώ περιοχές στη χώρα μας εξακολουθούν να εγκαταλείπονται και να ερημώνουν.

Κλείνοντας αυτό το μέρος της εργασίας, για την αποτελεσματικότητα των Κινήτρων, πρέπει να υπογραμμίσουμε τα εξής: τα στοιχεία που αναλύονται και στις δύο περιόδους, αφορούν τις εντάξεις επενδυτικών σχεδίων στους αναπτυξιακούς νόμους. Από την εμπειρία κατά την εφαρμογή αντίστοιχων Νόμων έχει παρατηρηθεί ότι μεγάλο μέρος των επενδύσεων που εντάσσονται δεν ολοκληρώνονται ποτέ. Η επισημάνση αυτή γίνεται για να διευκρινιστεί ότι τα στοιχεία που αναλύονται

αποκαλύπτουν μόνο τις τάσεις που παρατηρούνται σχετικά με την υπαγωγή επενδυτικών σχεδίων, και δεν μπορούμε να εκλάβουμε όλα αυτά τα σχέδια επενδύσεων σαν επενδύσεις που πραγματοποιούνται στην ελληνική οικονομία.

4. Η Ελλάδα σήμερα σε σχέση με την Ιρλανδία, την Ισπανία, την Πορτογαλία και με το σύνολο της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Μετά την επίσημη έγκριση της ένταξης της ελληνικής οικονομίας στην Οικονομική και Νομισματική Ένωση, προβάλλει επιτακτική πλέον η ανάγκη της ανάπτυξης της χώρας και της πραγματοποίησης της πραγματικής σύγκλισης της προς τις λοιπές ευρωπαϊκές, έτσι ώστε να μπορέσει να εκμεταλλευτεί όλα τα πλεονεκτήματα που μια τέτοια ένωση προσφέρει. Για να πραγματοποιηθούν όμως αυτά και να εξελιχθούν σε αυτόνομους αναπτυξιακούς παράγοντες, απαιτείται και η άσκηση πρόσφορης και αποτελεσματικής εθνικής πολιτικής. Για παράδειγμα, σε ότι αφορά τις ΞΑΕ, η Ελλάδα παρότι μέλος της Ευρώπης από το 1981, δεν πέτυχε να προσελκύσει αξιόλογες ξένες επενδύσεις, σε αντίθεση με ευρωπαϊκές χώρες, που στήριξαν την ταχύρυθμη ανάπτυξή τους ακριβώς στα ξένα κεφάλαια που προσέλκυσαν.

Επομένως, σε ένα σχέδιο δράσης που περιλαμβάνει πρωτίστως την προώθηση της διαδικασίας συσσώρευσης πραγματικού κεφαλαίου, απαιτείται η διενέργεια επαρκών και κατάλληλων επενδύσεων. Προκειμένου να σχηματισθεί μια γενική εικόνα της κατάστασης του, στρατηγικής σημασίας, μεγέθους των επενδύσεων πάγιου κεφαλαίου στην ελληνική οικονομία και κατά συνέπεια της αποτελεσματικότητας της πολιτικής κινήτρων που ακολούθησε η χώρα, είναι ανάγκη, εν πρώτης, να εξετασθεί η εξέλιξη αυτού του μεγέθους κατά τα τελευταία έτη, καθώς και η διαγραφόμενη πορεία του στο άμεσο μέλλον. Επιπλέον, χάρη πληρέστερης αξιολόγησης αυτών των ενδείξεων, είναι σκόπιμο να γίνουν συγκρίσεις, τόσο στο σύνολο των 15 χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης όσο και, ειδικότερα, στις τρεις λιγότερο ανεπτυγμένες χώρες, Ιρλανδία, Ισπανία και Πορτογαλία, που αναπτύξαμε προηγούμενα.

Όπως φαίνεται από τον πίνακα 1, κατά την πενταετία 1997-2001, ο όγκος των συνολικών επενδύσεων στην Ελλάδα φαίνεται να αυξάνεται με μέσο ετήσιο ποσοστό 9,5%, έναντι μόνο 5% στο σύνολο των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Αν όμως χρησιμοποιήσουμε τους αυξητικούς ρυθμούς των επενδύσεων που

πραγματοποιήθηκαν κατά την ίδια περίοδο στις υπόλοιπες τρεις, λιγότερο ανεπτυγμένες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, βλέπουμε ότι ο αντίστοιχος μέσος όρος της Ιρλανδίας είναι 13,1%, της Πορτογαλίας 7,8% και της Ισπανίας 7,2%. Υπάρχει δηλαδή υπέρβαση του ελληνικού ρυθμού έναντι εκείνων της Ισπανίας και της Πορτογαλίας της Ιρλανδίας, αλλά και σαφής υστέρησή του έναντι εκείνου της Ιρλανδίας. Βέβαια, δεν πρέπει να παραβλέπεται το γεγονός ότι το μέσο ποσοστό αύξησης των επενδύσεων στην Ελλάδα – με εξαίρεση το 1997 – βαίνει αυξανόμενο, ενώ στις άλλες χώρες βαίνει κατά κανόνα μειούμενο.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1

Όγκος συνολικών επενδύσεων (ετήσιες ποσοστιαίες % μεταβολές)

Έτος	Ελλάδα	Σύνολο 15 χωρών της Ε.Ε	Ιρλανδία	Ισπανία	Πορτογαλία
1997	13,2	3,3	17,3	5,0	10,4
1998	8,0	5,7	15,9	9,2	10,0
1999 ^(α)	8,3	5,1	12,5	8,3	6,0
2000 ^(β)	8,8	5,6	10,8	7,2	6,2
2000 ^(β)	9,3	5,1	9,1	6,4	6,3

(α) Εκτιμήσεις, (β) Προβλέψεις

Πηγή: European Commission, "European Economy", Supplement A, Economic Trends, No ½ - April 2000.

Εκτός από την ποσοτική πλευρά της πορείας των επενδύσεων, πρέπει να ληφθεί υπόψη και η ποιοτική σύνθεσή τους, λόγω της διαφοροποίησης που παρουσιάζουν, από πλευράς παραγωγικότητας, οι επιμέρους κατηγορίες τους. Από τις τελευταίες, οι επενδύσεις σε εξοπλισμό, οι οποίες όπως είναι γνωστό παίζουν κεντρικό ρόλο στην αναπτυξιακή διαδικασία, έχουν κατά την εξεταζόμενη πενταετία στην Ελλάδα μέσο ετήσιο ρυθμό αύξησης (8,8%), μεγαλύτερο από εκείνο του συνόλου των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης (7,3%), μικρότερο όμως από τους αντίστοιχους ρυθμούς της Ιρλανδίας (14,2%), της Πορτογαλίας (10,2%) και της Ισπανίας (9,9%).

ΠΙΝΑΚΑΣ 2

Όγκος επενδύσεων σε εξοπλισμό (ετήσιες ποσοστιαίες % μεταβολές)

Έτος	Ελλάδα	Σύνολο 15 χωρών της Ε.Ε	Ιρλανδία	Ισπανία	Πορτογαλία
1997	8,2	5,6	15,7	11,3	11,7
1998	7,2	9,7	23,7	13,7	14,4
1999 ^(α)	10	6,7	12,9	8,4	7,0
2000 ^(β)	9,1	7,5	10,4	8,3	9,0
2000 ^(β)	9,5	6,9	8,3	8,0	9,0

(α) Εκτιμήσεις, (β) Προβλέψεις, Πηγή: βλ. Πίνακα 1

Από την άλλη πλευρά, οι επενδύσεις σε κατασκευές έχουν στην Ελλάδα μεγαλύτερη αύξηση (10,5%) από ότι στο σύνολο των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης (2,5%0, αλλά και στην Ισπανία (5,9%) και στην Πορτογαλία (5,8%), όπως φαίνεται στο παρακάτω πίνακα.

ΠΙΝΑΚΑΣ 3

Όγκος επενδύσεων σε κατασκευές (ετήσιες ποσοστιαίες % μεταβολές)

Έτος	Ελλάδα	Σύνολο 15 χωρών της Ε.Ε	Ιρλανδία	Ισπανία	Πορτογαλία
1997	17,3	0,1	16,8	2,3	11,8
1998	9,0	1,9	13,8	7	6,2
1999 ^(α)	7,7	3,7	12,5	8,3	4,8
2000 ^(β)	9,0	3,6	11,5	6,5	3,0
2000 ^(β)	9,5	3,1	9,9	5,5	3,0

(α) Εκτιμήσεις, (β) Προβλέψεις, Πηγή: βλ. Πίνακα 1

Ως προς τους βασικούς παράγοντες που προσδιορίζουν το επίπεδο των συνολικών επενδύσεων, πρέπει καταρχάς να γίνει αναφορά στις επικρατούσες γενικές οικονομικές συνθήκες, κυρίως από πλευράς κόστους εργασίας, επιτοκίων

κ.λ.π., αλλά και στο ψυχολογικό κλίμα που υπάρχει στον τομέα αυτό. Τελικά, οι επενδυτικές δυνατότητες εξαρτώνται από τα κεφάλαια – και μάλιστα μαζί με την επιχειρηματικότητα – που είναι διαθέσιμα για το σκοπό αυτό. Χωρίς να παραβλέπεται ο σημαντικός ρόλος, που όπως είναι γνωστό, παίζουν τα κεφάλαια του εξωτερικού, εντούτοις τον κορμό της κεφαλαιακής κάλυψης των επενδύσεων αποτελεί η εθνική αποταμίευση. Κατά την πενταετία 1997 – 2001, το μέσο ποσοστό της τελευταίας ως προς το ΑΕΠ (20,8%) είναι χαμηλότερο, όχι μόνο από το αντίστοιχο ποσοστό στο σύνολο των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης (21,4%), αλλά και από το μέσο όρο στις υπόλοιπες τρεις λιγότερο ανεπτυγμένες χώρες της (22,5%).

ΠΙΝΑΚΑΣ 4

Ακαθάριστη εθνική αποταμίευση ως ποσοστό % του ΑΕΠ

Έτος	Ελλάδα	Σύνολο 15 χωρών της Ε.Ε	Ιρλανδία	Ισπανία	Πορτογαλία
1997	18,7	21,3	23,3	22,5	21
1998	19,5	21,4	24,4	22,7	20,6
1999 ^(α)	20,9	20,9	25,3	22,4	19,2
2000 ^(β)	21,9	21,4	25,8	22,8	18,8
2000 ^(β)	23,0	21,9	26,9	23,2	18,9

(α) Εκτιμήσεις, (β) Προβλέψεις, Πηγή: βλ. Πίνακα 1

Τόσο οι ενδείξεις που στηρίζονται στην τάση των επενδύσεων κατά τα τελευταία χρόνια, όσο και εκείνες που αφορούν τη ροπή προς αποταμίευση, οδηγούν στο συμπέρασμα ότι στην ελληνική οικονομία, παρά τις ευνοϊκές εξελίξεις που σημειώθηκαν, υπάρχουν περιθώρια περαιτέρω αύξησης του όγκου των επενδύσεων στο προσεχές μέλλον. Ως προς το ποια αύξηση πρέπει να τεθεί ως στόχος της οικονομικής πολιτικής, η απάντηση εξαρτάται βέβαια από το χρονικό διάστημα μέσα στο οποίο είναι ανάγκη να εξισωθεί το επίπεδο ανάπτυξης της ελληνικής οικονομίας προς το αντίστοιχο ευρωπαϊκό. Αν ληφθεί υπόψη ότι, σύμφωνα με ορισμένες εκτιμήσεις, η απόσταση που υπάρχει σήμερα μεταξύ τους είναι πολύ μεγάλη, επόμενο είναι να πρέπει να εξαντληθούν όλες οι υφιστάμενες

δυνατότητες για επιτάχυνση της αύξησης των επενδύσεων - και μάλιστα των κατηγοριών εκείνων που συντελούν περισσότερο στην αύξηση της παραγωγικότητας – στα πλαίσια ενός ολοκληρωμένου προγράμματος αναπτυξιακών κινήτρων αλλά και ευρύτερης πολιτικής εθνικής σταθερότητας.

5. Διαπιστώσεις - Συμπεράσματα - Προτάσεις

Κλείνοντας το κεφάλαιο αυτό, για την Αποτελεσματικότητα των Αναπτυξιακών Νόμων, θα ήταν χρήσιμο να εκθέσουμε κάποιες συμπληρωματικές σκέψεις και προτάσεις που άπτονται των θεμάτων που αναλύθηκαν:

Αναζητώντας τους λόγους για τους οποίους οι επενδυτές επενδύουν ή όχι σε μια χώρα, θα πρέπει να ξεκαθαρίσουμε ότι στο σχεδιασμό ενός σοβαρού επενδυτή ελάχιστα έως διόλου επηρεάζονται πολιτικοί και ιδεολογικοί προβληματισμοί. Η επιλογή του τόπου της επένδυσης φαίνεται να γίνεται με βάση δύο κυρίως κριτήρια : πρώτον, τα οικονομικά πλεονεκτήματα που θα του εξασφαλίσει αυτή η επένδυση και, δεύτερον η αξιοπιστία των κυβερνήσεων και διοικητικών και δικαστικών αρχών απέναντι στους επενδυτές καθώς και ο χρονικός ορίζοντας ισχύος των παρεχόμενων κινήτρων και του εφαρμοζόμενου νομικού καθεστώτος.

Τα κίνητρα μπορεί να κρίνονται και να είναι "επαρκή" ή όχι, ανάλογα με τις συνθήκες που επικρατούν, από την άποψη για παράδειγμα, τεχνικής και οργανωτικής υποδομής, συμπληρωματικών μορφών οικονομικής πολιτικής επενδυτικών κινήτρων (βιομηχανική, τουριστική, νομισματική πολιτική κ.ά.), ακόμα και της ποιότητας επικοινωνίας μεταξύ διαμορφωτών πολιτικής και επενδυτών.

Η επιλογή του τύπου ακόμα και του τόπου της επένδυσης, βασίζεται φυσικά σε εκτίμηση του κόστους και του οφέλους που αυτή συνεπάγεται. Ο προσανατολισμός των επενδύσεων σε τομείς "παραδοσιακούς" και σε περιοχές με "ανεπτυγμένο βιομηχανικό παρελθόν", είναι και συνέπεια της αντίληψης των επενδυτών ότι, τέτοιες επιλογές συνεπάγονται σχετικά μικρότερους κινδύνους.

Αντίθετα πρωτοβουλίες για επενδύσεις σε τομείς ή περιοχές με τις οποίες είναι λιγότερο εξοικειωμένοι, θα τους εξέθετε σε κινδύνους και κόστος, που πιθανόν δεν θα ήταν σε θέση να αντιμετωπίσουν, χωρίς παράλληλα να αισθάνονται ικανοί να τεκμηριώσουν τις πιθανότητες να εξασφαλίσουν αντίστοιχα οφέλη.

Η "επάρκεια" επομένως των κινήτρων, που διαμορφώνονται με ρητή επιδίωξη να αναπροσανατολίσουν την επενδυτική συμπεριφορά, θα κριθεί από το κατά πόσο

- σε συνδυασμό πάντα με τις γενικότερες συνθήκες οικονομικής, πολιτικής και οργανωτικής υποδομής που επικρατούν - υπάρχουν οι αντικειμενικές δυνατότητες για να ενημερωθεί και τελικά να πεισθεί ο υποψήφιος επενδυτής να αναθεωρήσει τις εκτιμήσεις του για τους κινδύνους, το κόστος και τα οφέλη, που μια απόφασή του συνεπάγεται.

Ξεκινώντας μάλιστα από την παραδοχή ότι, συχνά ο όγκος και η ποιότητα των πληροφοριών, που οι επενδυτές διαθέτουν, είναι πιθανό να οδηγήσουν σε λανθασμένες εκτιμήσεις, οδηγούμαστε στο συμπέρασμα ότι, κρίσιμες προϋποθέσεις για εξασφάλιση "επάρκειας" για οποιοδήποτε σύστημα επενδυτικών Κινήτρων είναι οι εξής:

- Η δυνατότητα ενημέρωσης των υποψηφίων επενδυτών για την κατάσταση και τις προοπτικές κάθε κατηγορίες προϊόντων, για τις τάσεις στην κατανάλωση, στον ανταγωνισμό, στο κόστος των πρώτων υλών, στις τιμές κλπ. Η δυνατότητα αυτή είναι φανερό ότι θα πρέπει να βασίζεται σε συστηματική, συνεχή κλαδική έρευνα και ίσως, πιο απαραίτητα ακόμα, σε οργάνωση αποτελεσματικού μηχανισμού διασποράς των αποτελεσμάτων της έρευνας.
- Η εξασφάλιση στους επενδυτές συμπληρωματικής τεχνικής και οργανωτικής υποδομής (ή αντίστοιχα η υποστήριξη των προσπάθειών δημιουργίας τέτοιας υποδομής από τις ίδιες τις επιχειρήσεις και τις ενώσεις τους). Η υποδομή αυτή μπορεί να αποδειχθεί αποφασιστικής σημασίας για την υλοποίηση του οφέλους που δυνητικά μπορεί να προκύψει από κάποια επένδυση (π.χ. απρόβλεπτες καθυστερήσεις στη διαδικασία εξαγωγής, είναι δυνατόν να προκαλέσουν μείωση των πωλήσεων στο εξωτερικό ή και οριστική έξοδο από τις ξένες αγορές), ή για τη δυνατότητα της νέας μονάδας να λειτουργήσει με τις συνθήκες κόστους που είχαν προβλεφθεί (π.χ. χαμηλής ποιότητας τεχνική εκπαίδευση εξαναγκάζει σε χρησιμοποίηση τεχνικών ή δημιουργεί απρόβλεπτες δαπάνες συντηρήσεως/επισκευών).

Στο βαθμό που οι προϋποθέσεις αυτές δεν ικανοποιούνται, η επενδυτική συμπεριφορά διαμορφώνεται σε συνθήκες "ατελούς ανταγωνισμού" μεταξύ των επενδυτών, όπου η πληροφόρηση αποτελεί πλεονέκτημα μικρού αριθμού επιχειρήσεων και ο γενικότερος αναπροσανατολισμός των επενδύσεων συνδέεται μοιραία με τις επιλογές των επιχειρήσεων αυτών.

Θα πρέπει να αναφερθεί επίσης ότι, σε συνθήκες και σε οικονομίες - αναπτυσσόμενων κυρίως χωρών όπως η ελληνική - όπου το ιδιωτικό κεφάλαιο,

εγχώριο ή ξένο, παρουσιάζεται απρόθυμο, παρά τα Επενδυτικά Κίνητρα που προσφέρονται, να αναλάβει τους κινδύνους που συνδέονται με σχετικά μεγάλης κλίμακας επενδύσεις σε "νέους" βιομηχανικούς κλάδους, η παρέμβαση του Δημοσίου θα ήταν πιθανώς σε θέση με την πραγματοποίηση μεγάλης κλίμακας επενδύσεων σε επιλεγμένους τομείς, να προωθήσει ουσιαστική (από στατιστική τουλάχιστον άποψη) και σημαντική αναδιάρθρωση της επενδυτικής δραστηριότητας.

Ωστόσο, και σ' αυτές τις περιπτώσεις, παρά το γεγονός ότι οι δημόσιες εκτιμήσεις κόστους-οφέλους είναι δυνατόν να διαφέρουν από εκείνες του ιδιώτη επενδυτή, η επιδίωξη για εξασφάλιση αποδοτικής λειτουργίας της νέας μονάδας που θα δημιουργηθεί με την επένδυση δεν είναι και δεν πρέπει να είναι αμβλυμένη. Επίσης η τυχόν διαπίστωση "ανεπάρκειας" της πολιτικής Επενδυτικών κινήτρων και της, για ουσιαστικούς λόγους ακαταλληλότητας της οργανωτικής υποδομής, δεν εξουδετερώνονται αναγκαστικά από την εναλλακτική λύση της προσφυγής σε δημόσιες επενδύσεις.

Συμπερασματικά λοιπόν, θα λέγαμε ότι η πολιτική κινήτρων της Κυβέρνησης θα πρέπει σήμερα να κινείται όλο και περισσότερο στο φάσμα ενός ευρύτερου πλέγματος δράσης: τα μέτρα και οι παρεμβάσεις που θα αναπτυχθούν πρέπει να ξεκινούν από την αντίληψη ότι η ανταγωνιστική ικανότητα της επιχείρησης κατά κανόνα δεν είναι συνάρτηση ενός ή κάποιων μεμονωμένων παραγόντων. Είναι ένα σύνθετο πρόβλημα που προσδιορίζεται από περισσότερα στοιχεία, στα οποία είτε οι επιχειρήσεις είτε η χώρα συνολικά αντιμετωπίζει σοβαρά κενά, η κάλυψη των οποίων δεν επιτυγχάνεται με ένα-δύο τύπους κινήτρων, αλλά απαιτεί ένα συνολικότερο πλέγμα πολιτικής.

Η επιτυχία της πολιτικής αυτής (των κινήτρων) είναι συνάρτηση των επιλογών, των επιχειρηματικών συμπεριφορών και των ικανοτήτων που αναπτύσσονται στην οικονομία. Μια οικονομία με υπερβολικά κίνητρα υποδηλώνει σοβαρές παραγωγικές αδυναμίες που τελικά αντανakλώνται σε φτωχές συνολικές επενδύσεις. Και δεν θα ήταν παράδοξο να υποστηρίξει κανείς ότι η επιτυχία μιας πολιτικής κινήτρων εξαρτάται και από το κατά πόσο επιτυγχάνει στην πορεία της να περιορίσει την αναγκαιότητα της ίδιας της ύπαρξης.

Με δεδομένα αυτά τα στοιχεία ανακύπτει το εύλογο ερώτημα, ποια θα ήταν μια "άλλη" πολιτική επί του θέματος των επενδύσεων στην Ελλάδα, ούτως ώστε τα αναμενόμενα αποτελέσματα να είναι τα επιθυμητά.

Επιπλέον, το καίριο πρόβλημα της συγκέντρωσης του βιομηχανικού δυναμικού της χώρας κατά μεγάλο ποσοστό στην περιοχή της Πρωτεύουσας και σε άλλα μεγάλα αστικά κέντρα αποτελεί το επίκεντρο της περιφερειακής βιομηχανικής πολιτικής για πολλές δεκαετίες. Γεγονός είναι ότι οι ΒΙ.ΠΕ. ενίσχυσαν την τάση της βιομηχανικής αποκέντρωσης, παράλληλα και με τα κίνητρα για την προώθηση της επαρχιακής βιομηχανίας. Δημιούργησαν επίσης σημαντικές προοπτικές μετεγκατάστασης βιομηχανιών από τα αστικά κέντρα στις επαρχιακές πόλεις, αφού θα είχαν εκεί οργανωμένη την απαραίτητη υποδομή.

* Επιβάλλεται επομένως, ο αναπροσανατολισμός των κινήτρων από την χρησιμοποίηση των επιδοτήσεων και των επιχορηγήσεων για την αύξηση των επενδύσεων και της απασχόλησης στις περιφέρειες, σε μέτρα τα οποία θα προωθούν τη διαμόρφωση ελκυστικού επιχειρηματικού κλίματος στις περιφέρειες και θα βελτιώνουν σημαντικά την ανταγωνιστική τους θέση. Τα μέτρα αυτά θα αφορούν κατά κύριο λόγο την ανάπτυξη των υποδομών, στους τομείς των μεταφορών, των τηλεπικοινωνιών και της ενέργειας, την βελτίωση του management των επιχειρήσεων, με την παροχή συμβουλευτικών υπηρεσιών, την ενσωμάτωση νέων τεχνολογιών στην παραγωγική διαδικασία, την αύξηση των εξαγωγών κλπ. Στο πλαίσιο των εξελίξεων αυτών εντάσσεται και η αναβάθμιση των χώρων υποδοχής των μεταποιητικών δραστηριοτήτων. Η παραδοσιακή μορφή των ΒΙ.ΠΕ. μεταλλάσσεται σε μορφές σύγχρονων χωρικών ενοτήτων (υποδομές) με μεγάλες δυνατότητες ευελιξίας, όπως είναι οι Τεχνοπόλεις, τα Βιομηχανικά Πάρκα κ.ά. *

Η εφαρμογή της πολιτικής των κινήτρων τόσο στη χώρα μας, όσο και στο διεθνές επίπεδο έχει καταδείξει την ανάγκη για μια ανασυγκρότηση αυτής της πολιτικής, με νέες βασικές κατευθύνσεις που είναι οι εξής: α) σύνδεση των κινήτρων με τις Υποδομές, δηλαδή ενθάρρυνση της εγκατάστασης των δραστηριοτήτων σε τέτοιους κατάλληλα οργανωμένους "χώρους υποδοχής". Τα οφέλη μιας τέτοιας αναπτυξιακής πολιτικής είναι πολλαπλά: αποσυμφόρηση των επιβαρυνμένων περιοχών, ενίσχυση της βιομηχανικής υποδομής με τη χρήση των ολοκληρωμένων δικτύων ηλεκτροδότησης, ύδρευσης, αποχέτευσης, τηλεπικοινωνιών κ.ά., προσέλκυση ξένων επενδύσεων, και κυρίως προστασία του περιβάλλοντος καθώς απαλλάσσονται οι οικισμοί που βρίσκονται κοντά στους χώρους αυτούς από οχλήσεις, ενώ παράλληλα υπάρχει σωστή διαχείριση των αποβλήτων και της ρύπανσης γενικότερα, από τις οργανωμένες μονάδες που υπάρχουν εκεί γι' αυτόν ειδικά τον σκοπό. β) κλαδική διαφοροποίηση της πολιτικής των κινήτρων, με

προωθητικές βιομηχανίες σε δυναμικά αστικά κέντρα και δυναμικούς κλάδους στην περίμετρο για την αξιοποίηση των τοπικών πλεονεκτημάτων. γ) ενίσχυση-εξειδίκευση των κινήτρων, για προσέλκυση ξένων επενδύσεων, κυρίως υψηλής τεχνολογίας, με παράλληλη προσπάθεια βελτίωσης του εργατικού δυναμικού. δ) χωρική αναδιάταξη που θα λαμβάνει υπόψη παραμεθόριες περιοχές, περιοχές αποβιομηχάνισης και περιοχές δυσμενούς κλαδικής διάκρισης. ε) απλοποίηση γραφειοκρατικών διαδικασιών. στ) κίνητρα βιωσιμότητας.

Σημαντικές για την τόνωση της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων θα μπορούσαν να είναι και επιλογές όπως:

- Ενίσχυση των κέντρων κοινής επιχειρηματικής δράσης που συνδυάζουν ενέργειες δύο τουλάχιστον μικρομεσαίων επιχειρήσεων, με εμπορικές και επιχειρήσεις παροχής υπηρεσιών, προκειμένου να δημιουργήσουν υποδομές κοινής εξυπηρέτησης.
- Επιχορήγηση δαπανών κοινών επενδύσεων τριών (3) τουλάχιστον ΜΜΕ που στοχεύουν στη μείωση του κόστους παραγωγής και διάθεσης των παραγόμενων προϊόντων.
- Φορολογικές απαλλαγές για κοινές δράσεις ΜΜΕ (τρεις δράσεις που προβλέπονται ήδη στον νέο αναπτυξιακό Νόμο).
- Ενθάρρυνση ανάπτυξης κλάδων με αποδεδειγμένο συγκριτικό πλεονέκτημα σε διεθνές επίπεδο και υψηλές εξαγωγικές επιδόσεις.
- Εξειδίκευση ή διασπορά βιομηχανικών επενδύσεων σε περισσότερες κατευθύνσεις.
- Προώθηση νέων δραστηριοτήτων, με εξασφαλισμένες δυνατότητες ανάπτυξης συγκριτικού πλεονεκτήματος και ανταγωνιστικότητας κ.ά.

Μια τέτοια ανασυγκρότηση της αναπτυξιακής πολιτικής θα πρέπει ταυτόχρονα να συνοδεύεται και από ριζικές αλλαγές σε άλλα επίπεδα:

1. Σε πολιτικό επίπεδο, πρέπει να εκλείψει το φαινόμενο της συνεχούς και άνευ ουσιαστικού λόγου, αλλαγής των πολιτικών επιλογών των εκάστοτε Κυβερνήσεων επί θεμάτων ζωτικής σημασίας για τον υποψήφιο επενδυτή, όπως εγκυρότητα ιδιωτικοποιήσεων, εργατική νομοθεσία, εξωτερικός "προσανατολισμός" της χώρας κ.ά.
2. Σε νομοθετικό επίπεδο, πρέπει να τερματισθεί το φαινόμενο της συχνής αλλαγής της νομοθεσίας για θέματα ανάπτυξης, η νομοθεσία να είναι "ορθολογική", σταθερά συνεπής, σύγχρονη και μακριά από ψευδοδιλλήματα ή επιλογές. Μια απλή ανάγνωση του νομοθετικού υλικού (έστω και από την Μεταπολίτευση και μετά), δίνει ανάγλυφη την τραγική διάσταση της μεγέθους της ελληνικής πολυνομίας.

3. Σε διοικητικό επίπεδο, απαιτείται ταχύς εκσυγχρονισμού των δομών. Και όπως έχει τονιστεί, το πρόβλημα της "δυσλειτουργίας" της Ελληνικής Δημόσιας Διοίκησης είναι ιδιαίτερος σημαντικό. Το γεγονός αυτό λειτουργεί ως τροχοπέδη στην εμπέδωση κλίματος αμοιβαίας εμπιστοσύνης μεταξύ Διοικούντων και Διοικούμενων, με όλες τις δυσάρεστες εκ του πράγματος συνέπειες.

4. Σε επίπεδο "επενδυτών", πρέπει να επιχειρηθεί μια πλέον συστηματική "(προ)αξιολόγησή τους", με την έννοια ότι είναι αναγκαίο οι αρμόδιες Υπηρεσίες επισήμως να έχουν ερευνήσει την "ταυτότητά" τους, και να έχουν διακριβώσει την μέχρι τούδε επιχειρηματική τους δραστηριότητα και την έξωθεν "καλή" μαρτυρία τους. Έτσι θα εκλείψουν ορισμένα νοσηρά φαινόμενα, όπως εκείνα των επενδυτών που "υπήγοντο" νομίμως σε σχετικές ρυθμίσεις χωρίς ουσιαστικά να διαθέτουν και την αναγκαία οικονομική επιφάνεια για την πραγμάτωση της επένδυσης.

5. Τέλος, σε επιστημονικό επίπεδο, πρέπει οι Ειδικοί Επιστήμονες να ασχοληθούν συστηματικός με τη μελέτη και διερεύνηση των σχετικών θεμάτων, "μεταφέροντες" πολλές φορές, προσαρμοσμένη βεβαίως στα "καθ' ημάς", την εμπειρία άλλων χωρών που διήνυσαν τον ίδιο δρόμο, εμπειρία ιδιαίτερα σημαντική και πολύτιμη.

Το μείζον θέμα του μέλλοντος, της Ελλάδας του 21^{ου} αιώνα, είναι η εξασφάλιση μιας σταθερής, διατηρήσιμης και ισόρροπης ανάπτυξης. Τα 17 τρισεκατομμύρια του Γ' ΚΠΣ μπορούν να γίνουν μια καλή αφορμή για εθνική και περιφερειακή ανάπτυξη αλλά σίγουρα δεν αρκούν και έχουν και ημερομηνία λήξης. Για αυτό ακριβώς το λόγο, χρειαζόμαστε αλλαγές που θα κινητοποιήσουν σε μόνιμη βάση τις αναπτυξιακές ικανότητες της χώρας και προπαντός θα δώσουν κίνητρα να αυξηθούν οι τοπικές επιχειρηματικές δράσεις, σε όφελος της περιφερειακής ανάπτυξης, αλλά και οι ξένες επενδύσεις, που θα εφοδιάσουν τη χώρα με τεχνογνωσία και θα τη συνδέσουν με τα παγκόσμια δίκτυα ισχύος.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Α. ΕΛΛΗΝΙΚΗ

ΑΘΑΝΑΣΟΠΟΥΛΟΣ Κ., ΓΕ.: Τα Χρηματοδοτικά Κίνητρα στο Θεσμικό Πλαίσιο της Περιφερειακής Ανάπτυξης στην Ελλάδα. Αθήνα, 1993, β' έκδ. 1993.

ΑΘΑΝΑΣΟΠΟΥΛΟΣ Κ., ΓΕ.: Θεσμικό Πλαίσιο της Περιφερειακής Ανάπτυξης. Αθήνα, τ. Α' 1992.

ΑΘΑΝΑΣΟΠΟΥΛΟΣ Κ., ΓΕ.: Οι ειδικότερες ρυθμίσεις για τις ιδιωτικές επενδύσεις: η ελληνική εμπειρία των τελευταίων 30 χρόνων. Αθήνα, 1984, β' έκδ. 1984.

ΑΝΤΩΝΙΟΥ Σ. : "Συμβολή της Πολιτικής των Κινήτρων στην Οικονομική Πολιτική και την Περιφερειακή Ανάπτυξη", στο *Επιθεώρηση Αποκέντρωσης Τοπικής Αυτοδιοίκησης και Περιφερειακής Ανάπτυξης*. Τεύχος Νο 20, Αθήνα 2000.

ΓΕΩΡΓΑΝΤΑΣ Ζ., ΜΑΝΟΣ Κ., ΝΟΤΗΣ Β., ΡΟΜΠΟΛΗΣ Σ., ΣΑΚΚΑΣ Δ.: Ξένες Επενδύσεις στην Ελλάδα - Θέματα Προγραμματισμού: ΚΕΠΕ, Αθήνα, 1986.

ΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ Π.: Η προβληματική της Περιφερειακής Αναπτύξεως. ΕΒΕΘ. Θεσσαλονίκη, 1984.

ΔΕΛΗΘΕΟΥ Β.: Το Νομικό καθεστώς Προστασίας Ξένων Κεφαλαίων και Επενδύσεων Αναπτυξιακού Χαρακτήρα στην Ελλάδα. Αθήνα, 1996.

ΕΤΒΑ: Επενδύστε στην Ελλάδα. Αθήνα, 1995-1996.

ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ (τεύχος πρώτο, αριθμός φύλλου 76): Νόμος Υπ' αριθμόν 289, "περί παροχής κινήτρων δια την ανάπτυξιν παραμεθωρίων περιοχών και ρυθμίσεως συναφών θεμάτων". Αθήνα, 1976.

ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ (τεύχος πρώτο, αριθμός φύλλου 232): Νόμος Υπ' αριθμόν 849, "περί παροχής κινήτρων δια την ενίσχυσιν της περιφερειακής και οικονομικής αναπτύξεως της χώρας". Αθήνα, 1978.

ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ (τεύχος πρώτο, αριθμός φύλλου 8): Νόμος Υπ' αριθμόν 1116, "για την παροχή κινήτρων ενισχύσεως της

περιφερειακής και οικονομικής αναπτύξεως της χώρας, και την ρύθμιση συναφών θεμάτων". Αθήνα, 1981.

+ **ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ** (τεύχος πρώτο, αριθμός φύλλου 70): Νόμος Υπ' αριθμόν 1262, "για την παροχή κινήτρων ενίσχυσης της περιφερειακής και οικονομικής ανάπτυξης της χώρας, και την τροποποίηση συναφών διατάξεων". Αθήνα, 1982.

+ **ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ** (τεύχος πρώτο, αριθμός φύλλου 101): Νόμος Υπ' αριθμόν 1892, "για τον εκσυγχρονισμό και την ανάπτυξη, και άλλες διατάξεις". Αθήνα, 1990.

ΚΑΥΚΑΛΑΣ ΓΡ.: "Η περιφερειακή Οργάνωση της Ελληνικής Οικονομίας (1948-1974)", στο, Πόλη και Περιφέρεια. Τεύχος Νο 2, Αθήνα Σεπτέμβριος-Δεκέμβριος 1981.

ΚΕΠΕ: Χωροταξική κατανομή και κλαδική σύνθεση των επενδύσεων του Ν. 1262/1982, Αθήνα 1991, Εκθέσεις 4 (ΚΕΠΕ).

ΚΟΝΣΟΛΑΣ ΝΙΚ.: Σύγχρονη Περιφερειακή Οικονομική Πολιτική, Αθήνα, 1997.

ΛΕΜΟΝΙΑ Ε.: Αναπτυξιακά Κίνητρα στην Ελλάδα και στην ΕΟΚ. Αθήνα 1991, δοκίμια 7 (ΚΕΠΕ). Ⓢ

"ΝΑΥΤΕΜΠΟΡΙΚΗ", ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΗ ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ :
"Εγκεκριμένα Επενδυτικά Σχέδια του Νόμου 2601/1998 για το έτος 2000", 11 Ιανουαρίου, 2000.

ΝΟΜΟΣ 2687/53: Εισηγητική Έκθεση επί του Ν.Δ. 2687/53 του επί του Συντονισμού Υπουργού προς την ειδική Επιτροπήν του άρθρου 35 του συντάγματος 1952. Αθήνα, 1953.

+ **ΝΟΜΟΣ 2601/98:** Εισηγητική Έκθεση, στο σχέδιο νόμου "ενισχύσεις ιδιωτικών επενδύσεων για την Οικονομική και Περιφερειακή Ανάπτυξη της χώρας, και άλλες διατάξεις" (προς την Βουλή των Ελλήνων - για τα άρθρα 1-14). Αθήνα, 1998.

+ **ΠΑΠΑΔΑΚΗ ΟΛΓΑ και ΨΥΧΑΡΗΣ ΙΩΑΝ.:** "Αναπτυξιακά Κίνητρα και Περιφερειακή Ανάπτυξη στην Ελλάδα κατά την τρέχουσα δεκαετία", στο *Επιθεώρηση*

Αποκέντρωσης Τοπικής Αυτοδιοίκησης και Περιφερειακής Ανάπτυξης. Τεύχος Νο 5.
Αθήνα 1996.

ΠΑΠΑΔΑΣΚΑΛΟΠΟΥΛΟΣ ΑΘ.: Ελληνική Περιφερειακή Πολιτική. Πανεπιστημιακές παραδόσεις Η' εξαμήνου στο τμήμα Αστικής και Περιφερειακής Ανάπτυξης, του ΠΑΝΤΕΙΟΥ Πανεπιστημίου. Αθήνα, 1997.

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ: Ενισχύσεις Ιδιωτικών Επενδύσεων, Ν. 2601/98, ΦΕΚ 81/Α/15.4.98. Αθήνα, 1998.

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ: Επενδύσεις στην Ελλάδα. Αθήνα, 1998, Γραφείο Προώθησης Ιδιωτικών Επενδύσεων.

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ: Ευρωπαϊκό Συνέδριο Κινήτρων Προσέλκυσης Παραγωγικών Επενδύσεων. Θεσσαλονίκη, 24-25/2/1995.

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ: Με μια ματιά τι πρέπει να γνωρίζετε, Ν. 2601/98. Αθήνα, 1998.

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ - Γενική Διεύθυνση Ιδιωτικών Επενδύσεων - Διεύθυνση Έγκρισης και Ελέγχου Ιδιωτικών Επενδύσεων: Στατιστικά στοιχεία για τις Εγκριθείσες Επενδύσεις του Ν. 1892/90, κατά Περιφέρεια και Τομέα. Αθήνα, Ιούνιος 1999.

ΧΑΣΣΙΔ Ι.: Κίνητρα Επενδύσεων και Επενδυτική συμπεριφορά - Διαπιστώσεις για τον Βιομηχανικό Τομέα. Αθήνα, 1983, ειδικά θέματα 4 (IOBE).

B. ΞΕΝΗ

BOWKER – SAUR: European Regional Incentives, 1991, 11th Edition.

JEAN-PAUL CARRIERE - HENRI REGNAULT : Localisation des investissements directs étrangers et dynamiques régionales Nord – Méditerranéennes, Paris, Octobre 1992.

OECD: Economic Outlook, December 2000.

OECD: Reviews of Foreign Direct Investment/Ireland, Paris, 1994.

OECD: Reviews of Foreign Direct Investment/Portugal, Paris, 1994.